

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

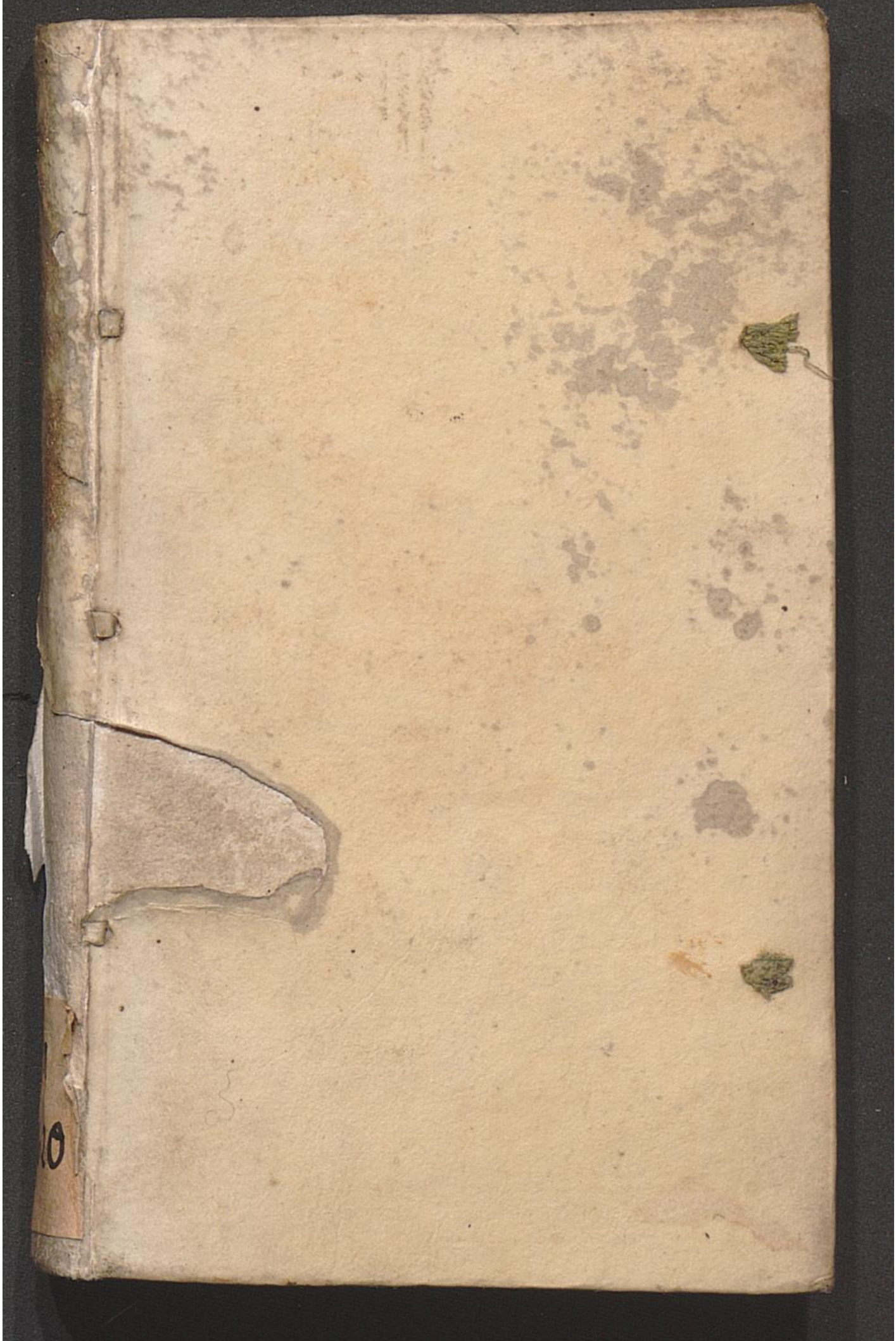
Universitätsbibliothek Paderborn

Christelyke Leeringhe Der Biechte

Leeuw, Franciscus van

Yperen, 1681

[urn:nbn:de:hbz:466:1-45634](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-45634)

Th. 26. 21.

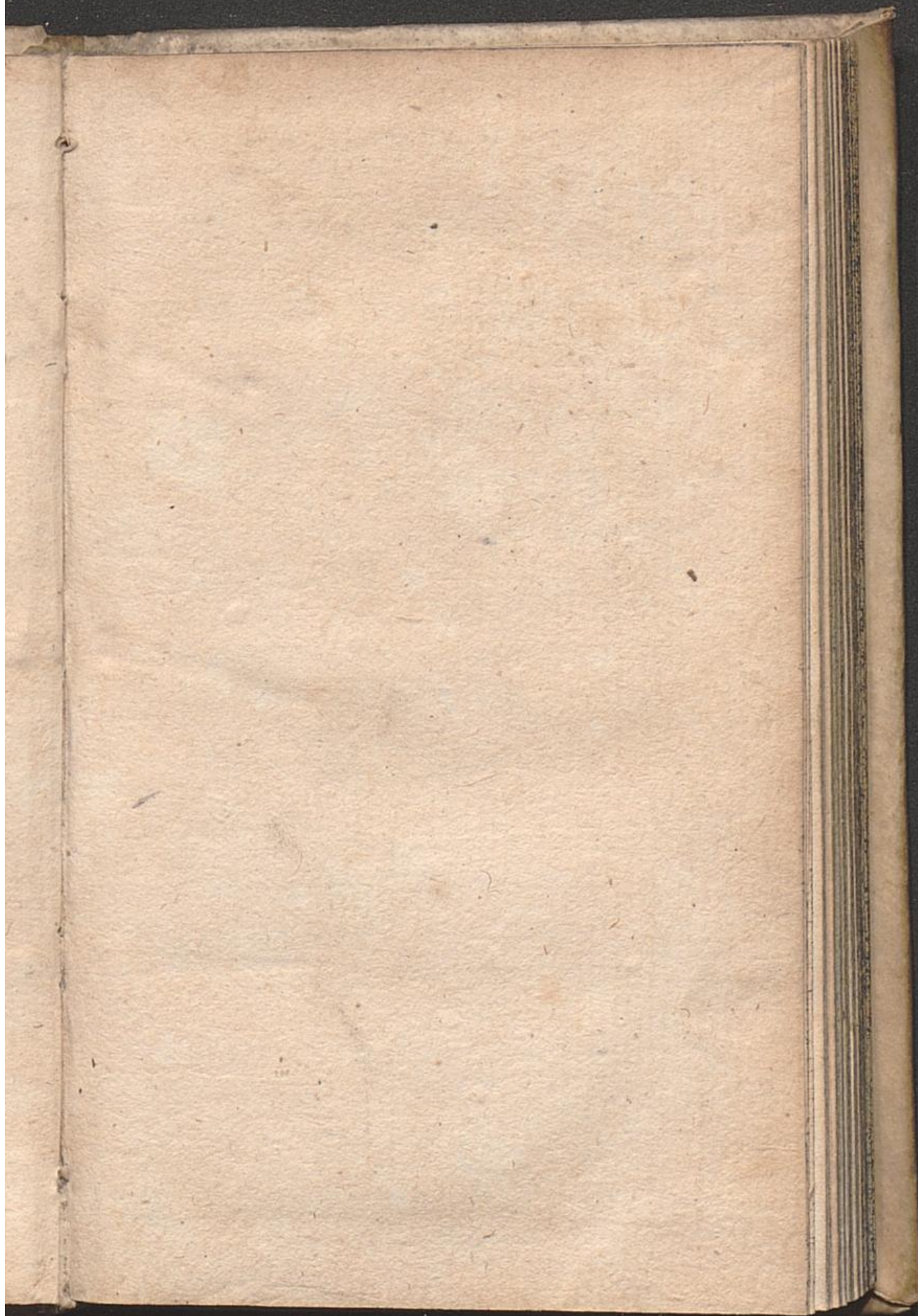
~~Z. 11~~

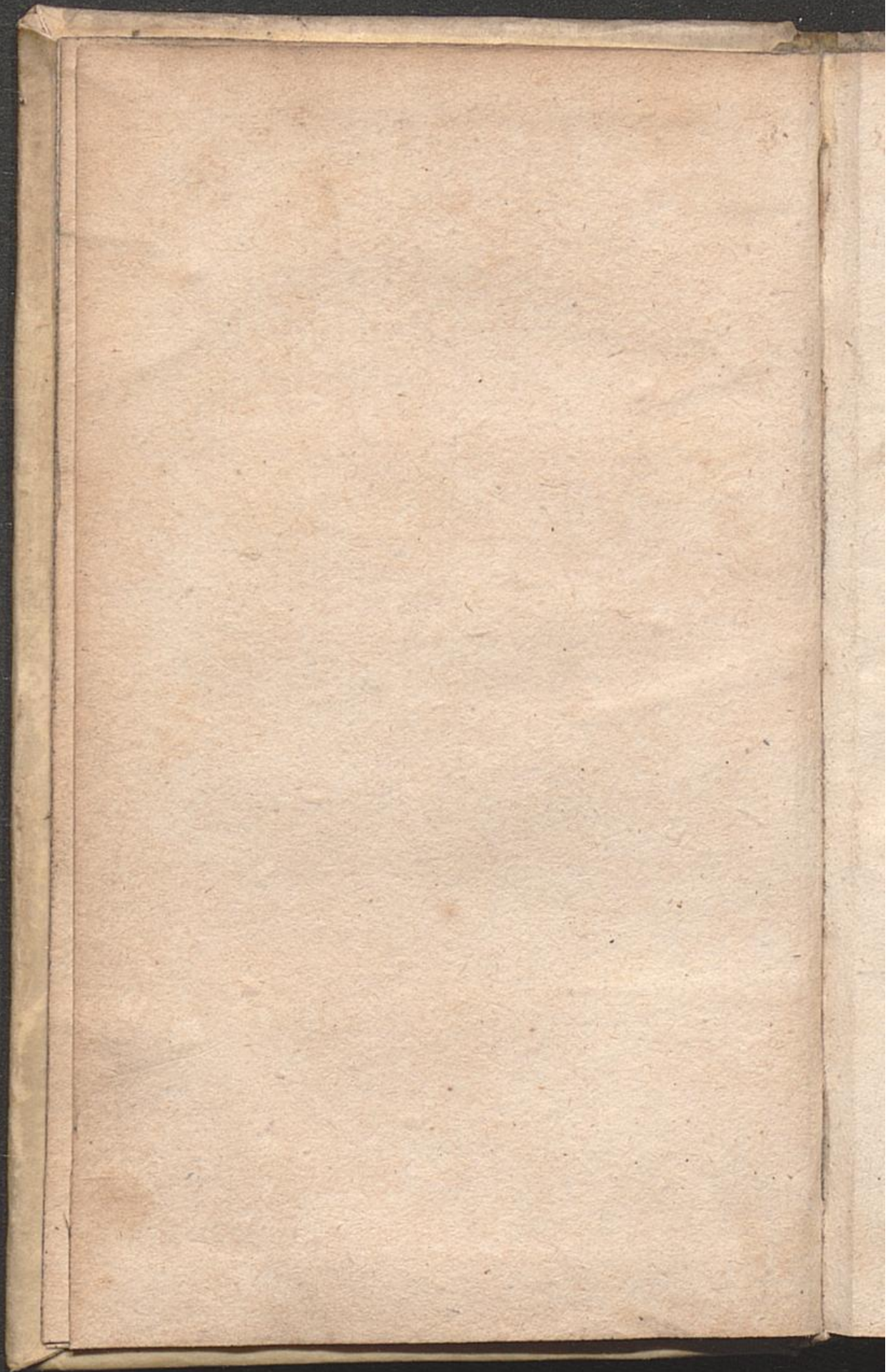
~~B. 7~~

J. 11. 50.

CHRISTELYKE
LEERINGHE
DER BIECHTE,

O F T

Trooft der ellendighe sondaren,
ghetrocken wt de Bermhertig-
heyd Godts : teghen de nieuwig-
heden, door de welcke de Con-
scientien der Penitenten heden
s'daeghs sonder reden worden be-
nouwt ende gheperft.

Wt-ghegheven

Door Franciscus van Leeuw *Roomfchen*
Catholyken BICHT-VADER.

T O T Y P E R E N.

By ANTHONIUS de BACKER. Anno 1681.

Socty JESV

B EWEEGH-REDEN

VAN DEN

AUTHEUR.

TErwylen ick onweerdigh met grooten arbeyd, ende met wettighe macht bedient heb het hooghforghvuldigh Ampt van Biecht-vader ontrent 27. Jaeren, niet alleenelyk in onse Nederlanden, maer oock in Duytsland, Switserland, en Italien: soo protestere ick, dat ick nergens de practyke ghevonden heb van de Sacramentele Absolutie wt-te-stellen, op de maniere als leert desen nieuwen Doctoer Huygens in syne Methode: Niet teghenstaende ick vele maenden tot Milaenen in de Dom-Kerke van Sinte Carolus Borromeus Biecht heb gehoort neffens de Heeren Penitentieren der voorschreven Dom-Kerke, en dat met authorityd van syne Doorluchtighe Hoogh-weerdigheyd Alphonsus Littà van hoogher memorie, als doen Arts-Bisschop van Milaenen, ende mede ghewesene Cardinael van de

H.

H. Roomsche Kerke: dit selfste Ampt heb ick oock mede bedient binnen de stad Roomen, maer nergens heb ick hooren practiseren de voormelde leeringhe van desen nieuwen Doctoer Huyghens met synen aenhangh: Maer wel gheheel contrarie, volghens de oude leeringhe van alle Ziel-sorghende Scholasticken, en consciëntieuse Casuïsten.

Wat schade wt dese nieuwe leeringhe is volghende, ondervinde ick by-na alle dagen: aenghesten eenen (onder hondert) by my is ghekomen, die nu viermael te Biechten was gheweest by eeren Biechtvader die was volghende de Methode van myn Heer Huyghens, ende altoos wegh was ghesonden sonder de Sacramentele absolutie, op den tyd van ontrent vier maenden, ende desen altoos oodmoedelyk ghehoorsamende aen desen Bichtvader die was volghende de voorsyde Methode van Huyghens, wederom komende om d'absolutie te ontfanghen, en heeft synen voorsyden Bichtvader niet meer gevonden, verstaende dat hy wt de stadt was gaen wonen. Wat hier ghedaen?

den

den penitent is by my ghekomen als half
desperaet, niet wetende waer hem keeren
om syne Ziele te salveren. Ick heb hem
met eene Vaderlyke affectie ontfanghen,
ende door Godts gratie wt syn groot leed
getrocken door eene oprechte Bichte &c.

- Wat dunckt u, lieven Leser van desen
handel? en was het aen desen Penitent
niet ten wttersten lastigh wederom alle
syne faem-loose feyten aen den tweeden
Bicht-vader te bichten? en was hy niet
over de vier-maenden berooft gheweest
van de Sacramentele gratie, soo van de
Biechte als vande hooghweerdighe Com-
munie?

De liefde dan heeft my ghedwonghen
dit wercxken in het licht wt-te-gheven
tot troost van de ellendighe sondaren, op
dat een ieder mocht sien en kennen die
onghefondeerde schadelyke leeringe van
Huyghens met synen aenhangh,

VOOR-

VOOR-REDEN.

E En ider weet, hoe dat-men in-
de Neder-landen ende by-lig-
ghende plaetsen, niet en doet dan
spreken ende ghedurigh twisten,
raeckende de Biechte, d'wistellen
oft het weygheren der Absolutie,
ende het ghebruyk der H. Com-
munie. Veel penitenten hebben ge-
klaeght, dat, om alleen eene sonde
van kranckheyd, hun vele maenden
ontrocken ende benomen zyn de
HH. Sacramenten, andere publicc-
kelyk verworpen ende verstootten
zynde van de Communiebanck,
obligeertmen naer acht oft vyfthien
dagen wederom te biechten te
komen: welcke wederom gheko-
men zynde, naer dat sy wederom
ghebiecht hebben, worden ander-
werf wegh-gesonden voor soo veel
tyds als voren oft voor langheren
tyd sonder het gheniet der H. Sa-
cramenten: Ja men verbied hun
wel scherpelyk van by geene
A andere

VOOR-REDEN.

andere Bicht-vaders te gaen , namentlyck by geen Religieusen. De Bicht-vaders die dese practyck niet en volghen , worden ghehouden ende gheacht voor laxe en ruym Bicht-vaders , voor verlyders der Zielen tot de verdoemenis , ende alle de bichten aen dese ghedaen , segghen sy te wesen waerachtighe Sacrilegien , dat is ; Sacraments schenderye. Men hoort anders niet spreken dan van *de methode ofte maniere van de sonden te vergheven oft te behouden* : Men hoort anders niet spreken dan van eenighe particuliere Doctoren van Loven , die Auteurs ende beschermers zyn van *dese methode*, van hunne Discipels en van dese hunne practyck. Al hoe wel in de selve Univerfityt veel trefelycke Mannen ende Doctoren , die de Stoelen bekleeden , de selve verworpen.

Ende ondertuffchen fynder weynighe menschen die weten en kennen

nen

VOOR-REDEN.

nen waer in dese verschillen en
twisten ghelegghen zyn: jae sy en
weten oock de saecke niet, waer
op het principaelste dispuyt is vallen-
de, ende om dese oorsaecke synder
wtghegaen soo veel verscheydene
Propositien oft voorstellen, met de
welcke veel kleyne Boecxkens en
Thesens vervult zyn. Hierom dan
soo is't dat een ider moet weten,
dat hy noodsakelyk moet wel ver-
staen ende kennen den cas ofte de
saecke, met alle haere omstandig-
heden om voorsightelyk te oordee-
len van het recht, dat d'een oft
d'andere partye heeft in dese ma-
terie.

EERSTE VRAGHE.

*Wat is dan de ghemeyne saecke, ofte
den ghemeynen Cas van alle
dese verschillen?*

Tot kennisse van dese Antwoorde:

TEn eersten, daer is eenen
Mans oft Vrouws-persoon
ghevallen in eene doottelyc-
ke sonde wt kranckheyd door ghe-
dachten, begheerten oft andersints:
door den dranck, door gramschap,
door achterklap oft dadelycke in-
jurie &c. By avonture dat soo eenen
mensch, Man oft Vrouw veel son-
den ghedaen heeft van verscheyden
specien ofte hoedanigheden, oft naer
dat hy dese ghebiecht had, is weder-
om in de selve seer dickwils herval-
len, en des-te-meer, is't dat hy
langhen tyd gheweest is sonder
biechten.

Ten 2. Aenmerckende in deser
voeghen

(5)

voeghen den Mans oft Vrouws per-
soon den staet daer hy in is, en dat
hy in dien staet vyand is van Godt,
en dat hy in klaer-blyckelyk peryc-
kel is van veroordeelt te wesen tot
het vier der helle, en dat in alle eeu-
wigheyd. Daer - en - boven wel
wetende dat den barmhertighen
Godt beloofte heeft de sondaers te
ontfanghen, die hun willen bekee-
ren, ende die tot eene volmaeckte
bekeeringhe willen ghebruycken
de middelen ende remedien, de
welcke JESUS onsen Salighmaker
ons besorght heeft door syn bitter
lyden ende doot: *Ende voorts oock
wel wetende dat den ghenadighen
Godt noch maend, noch weke,
noch dagh beloofte en heeft aen die,
die wtstellen tot hem te komen.*

Ten 3. in soo-danighe aenmerc-
kinghe ende ghepeys, t'welck kan
gheschieden, en dickwils gheschied,
soo is't dat soo een Mans oft Vrouws
persoon op eenen oogenblick voor-

A 3

neemt

(6)

neemt sy selven te herstellen in de gracie van Godt, ende sy selven te verlossen, en t'ontslaen van dit peryckel van de eeuwighe verdoumenis, en te ghebruycken de voorsseyde middelen ende remedien, de welcke JESUS den Saligh-maker ons besorght heeft door syn bitter Lyden en doot: ende met soo-danighe resolutie begint hy van Godt verghiffenis te versoecken over syne sonden, hy maect een propoost van dese metten eersten sonder wtstel te biechten, de sonden ende occasie der sonden te schouwen, en de gheboden Godts, ende alles, dat synen Staet vereyscht, t'onderhouden.

Wt kracht dan van dit beghinsel van penitentie, en van berouw en leedwesen van soo grootelyckx vergramt te hebben Godt synen Schepper ende Verlosser, van syn selven berooft te hebben van syne Goddelycke vrindtschap, van soo
ondanck-

(7)

ondanckbaer gheweest te zyn aen
de menighvuldighe weldaden van
foo eenen oneyndelyken milden
Godt (welck leedtwesen en berouw
ick noeme een deught van peniten-
tie, ende niet eene Sacramentele
penitentie, en dat naer de leeringhe
der HH. Vaders, van den Enghel-
schen Doctoer den H. Thomas,
ende van alle andere Doctooren)
foo is 't dat foo eenen mensch vaste-
lyk voorneemt syne Conscientie te
onderfoecken, ende, ghelyckmen
zyt, *neerstelyck synen ketel van syne
conscientie te schuren, om oock de
minste vleckte te achterhalen:*

Soo dat, om soo-danighe ghe-
peysen te hebben, niet vandoen en
sijn veel daghen ofte uren, ja eenen
oogenblick tydts hiertoe ghenoech
is, al is 't dat ick bekenne, dat die,
die soo vast gehecht sijn aen het
Vleesch, oft beswaert en gheladen
sijn met infame sonden, groote
moeyelyckheyte hebben om hun te

resolveren tot het biechten, ende te verlaten de plaisieren en wellusten, die hun verboden zyn, ende vervolgens noodsaeckelyk vandoen hebben eene groote apprehensie ofte begrypinghe van hunnen sorgelycken verdoemelycken staet, ende voorts vandoen hebben eene stercke Goddelycke gracie: waer toe sy seer dickwils moeten verfoecken de voorspraeck van Maria de Moeder Godts, Moeder der barmhertigheyt ende toevlucht der elendighe sondaren, ende de voorspraeck van andere Heylighen: waer by sy moeten voeghen almoessen, vasten ende andere goede wercken om alsoo te gheraken tot een oprecht voornemen van hun selven in de gracie van Godt te herstellen door een bequaem ondersoeck van hare Conscientie.

Ten 4. Eyndelyk gheraecht, door de gracie Godts, soo een Mans oft Vrouws persoon tot het voornemen

nemen

(9)

nemen van syne conscientie te onderfoecken: Desen persoon onderzoekt neerstelyk syne conscientie, hy verootmoedicht sich voor Godt, werpende sich voor de voeten van Godts Stadhouder ofte Vicaris (welck is den Biecht-vader wettelyk geapproveert) hy biecht ende beschuldicht hem van alle het ghene hem in de memorie komt, met opset van niet met allen te verfwygen, daer hy kennisse moghte van hebben.

Siet dit is den ghemeynen Cas ofte de saecke, waer over teghenwoordigh soo veel twisten zyn, dat is, oft sulck een persoon, als boven beschreven is, datelyk naer de Biechte de Absolutie magh ontfanghen? oft hier noch eene andere dispositie oft bequamigheyd vereyscht wordt, ofter noch wercken van penitentie, van abstinentie, van vasten, van ghebeden voor de Sacramentele Absolutie noodsakelyk.

A 5

zyn?

zyn? en hoe langhen tydt soo eenen
perfoon die wercken van penitentie
moet doen, oft desen penitent eer
hy gheabsolveert wordt door de
wtwendighe wercken van peniten-
tie moet sekerheyd gheven aen den
Biecht-vader, dat hy bekeert is tot
Godt, ende ghenoeghsamelyk be-
quaem is tot de Sacramentele Abso-
lutie? ende als wanneer den peni-
tent verklaert dat hy alleenelyk
maer een doot-sonde gedaen heeft,
by exempel: van hoererey, oft
van oneerlycke aenraeckinghe, van
vloecken en sweiren, van onmate-
lycken dranck &c. Oft is't dat hy
beladen is ende beswaert is met
grootere ende meerder sonden, ende
in de selve dickwils hervallen is,
ootmoedelyk met een oprechte
ghetrouwigheyd seyde, dat hy syne
Conscientie neerstelyk ondersocht
heeft, en dat hem leedt is ende be-
klaeght dat hy diën ghenadighen
Godt soo grootelyckx vergramt
heeft,

heeft, dat hy soo ondanckbaer is gheweest aen soo menighvuldighe weldaden van soo eenen oneyndelycken Godt, en dat hy nu wilt ende voorneemt te onderhouden de geboden Godts ende alles dat synen Staet vereyscht, ende thoont dat hy nu ghereet is de penitentie te volbrengchen, die den Biecht-vader hem sal op-legghen, ende thoont dat hy alle de naeste occasien van in de voorgaende sonden te vallen wilt en sal schouwen, jae oock die occasien van sonden, daer hy waerschynelyk souw in vallen, want hy sich in de selve liet vinden.

De vraghe hier op is, oft den Biecht-vader uyt sulcken teeckens van een waerachtigh berouw soo eenen penitent magh en moet ghe-looven? oft hy soo eenen penitent magh absolveren? oft den Biecht-vader voorders niet verplicht en is van den penitent te voorderen en te vereysschen andere wtwendighe

proeve door penitentiele wercken
voor de Absolutie?

T W E E D E V R A G H E.

*Welcke de Circumstantien oft de om-
standigheden syn van desen Cas
oft Saecke.*

HEt is moeyelyk alle dese om-
standigheden wt-te-drucken
oft voor te stellen. Ick sal hier allee-
nelyk voorstellen eenighe, die het
meeste ghemeyn zyn, ende die my
dickwils voorghevallen zyn in het
hooren der Bichten. Daer is een
mans oft vrouws persoone die ver-
scheyde doodelycke sonden gedaen
heeft: ende al ist dat door eene wet-
tige Sacramentele absolutie de schuld
van dese vergheven is, soo ist noch-
tans dat hy wel fiet, dat hy groote
moeyte ende leedt sal hebben om
voor dese te voldoen met alle pyn
des Vageviers, die hy verdient heeft:
hierom dan soo gaet hy wederom te
bichten,

bichten,

bichten, ende verloeckt van den Biecht-vader gheabsolveert te worden van de sonde, die hy t'sedert syne leste biechte ghedaen heeft, om alsoo (tot verkortinghe ende voldoeninghe der straffen; die hem in het Vaghevier voor de voorgaende verscheide doodelycke sonden resteren te voldoen) te verdienen, en te winnen de Aflaeten van dien loopenden dagh, oft voor het minste, een deel der selve. Daer is eenen anderen mans oft vrouws persoone, die, geraeckt synde met medelyden tot de arme verlaetene Zielen des Vagheviers, wenscht, en voorneemt dese zielen te troosten met eene H. Communie ende tot hun laeffnisse te winnen ten minsten een deel van de Aflaten van dien loopenden dag: en dat besonderlyk tot bystand van Vader en Moeder, van Vrinden en Maeghen en Weldoenders. En dit is oock gheschiet ten tyde van Jubilée, oft op eenen dagh van aflaet, die
maer

maer eens s'jaers komt, by exempel, *den Aflaet van Portiuncula.*

Ten. 3. Daer is eene grootgaende vrouwe, die seer naer by is om te gheligghen, dese wenscht ende versoeckt te communiceren, op dat hare vruchte moght bekomen het H. Sacrament des Doopsels, ende tot desen eynde versoeckt sy geabsolveert te zyn van hare sonden.

Ten 4. Man en Vrouw hebben ghestelt eenen dagh met hunne familie te doen eene pelgrimagie naer onse Lieve Vrouwe van Halle, van Scherpen-Heuvel, oft erghens anders: oft hebben voorghenomen te communiceren op eenen gestelden dagh, by exempel, op eene eerste misse van eenen nieuwen Priester, oft op de professie van hunnen Soon, Dochter, Neve, Nichte &c. Oft oock om van Godt te bekomen eenen goeden wtganck van eenighe affaire. Wat sal den man peysen van syn vrouwe, is't dat hy haer niet siet

com-

communiceren? wat sullen de kinderen, Nichten, en Neven van hun Moeder, Sufter, oft Moetjen peysen? sal hy verobligeert zyn te Halle, oft te Scherpē-Heuvel te blyven om hare wercken van penitentie te doen voor de absolutie, ofte t'huys weder te keeren gelyk hy gecomen is.

Ten 5. Daer is eenen persoon die moet eene groote ryse doen, wenscht ende versoeckt voor syn vertreck gheabsolveert te zyn van syne sonden: by avonture dat hy reyft naer Enghelandt, oft naer andere plaetse, alwaer hy niet lichtelyk eenen Biechtvader sal vinden, misschien sal hy op den wegh eenighe roovers oft moordenaers vinden waer door hy in het peryckel des Doodts gheraect, ende al ist het saken dat hy in soodanigh peryckel metter daet noch niet en is, soo kan het selve hem noch overkomen.

Ten 6 Het Houwelyk is ghesloten tusschen twee personen, den
dagh

dagh van de Bruyloft is ghestelt, de vrinden zyn ghenoodt, alles is ghereet voor de maelyd: ten tyde dat de roepen geschieden, soo gheschied het dat dese Bruyd en Bruydegom tesamen oft met een ander eens oft meermaels sondighen, oft oock by hun eyghen selve door ghepeysen, door oneerelycke aenrakinghe, en dat misschien des s'nachts voor den bestemden dagh der trouwe. Dit soo zynde, soo ist nochtans dat geen van beyde eene Sacrilegie wilt doen, 'twelck sy souden doen, want sy quamen te trouwen sonder eene wettighe biechte van hunne dootelycke sonden! sy komen dan te biechten voor de trouw met de dispositien, die wtghedruckt ende verclaert zyn boven in de eerste vraghe.

Is't het saken dat den Biecht-vader niet te vreden en is met de dispositie wtghedruckt ende verklaert in de eerste vraghe, ist dat hy noch voorders

ders vereyſcht verſcheyde wtwen-
 dighe wercken van penitentie, om
 alſoo proeve te nemen van eene
 waerachtighe bekeeringhe, ſoo ſul-
 len daer wt volghen groote incon-
 venienten ende confuſien. Sommi-
 ghe ſullen ghelooven dat de Bruyd
 beel ſpeelt, oft iſt dat de arme Bruyd
 haer te buyten ghegaen heeft met
 enen anderen oft met haer eyghen
 ſelve door ghepysen oft aenraeckin-
 ghe, ſoo ſal ſy hare ſonden moeten
 ontdecken aen haren Bruydegom,
 om hem te ſtillen! ende wie weet
 oft den Bruydegom haer niet en ſal
 verworpen, hoorende den val van
 ſyne Bruyd? Ende ſeght my eens,
 wat Bruyd ſal ſulckx willen ont-
 decken aen haren Bruydegom? ick
 gheloove, niet eene. Siet wat groo-
 te confuſie. Daer-en-boven ſullen
 hunde Vrinden voor gheaffronteert
 houden, daer ſullen duellen, doot-
 ſlaghen, twiſten in de familien, in-
 famien ſchandaelen wtvolghen.

Is't

Is't saecken dat den Jonckman is in dienst van den Koninck oft van iemants anders, het kan gheschieden dat hy sal moeten vertrecken, oft dat hy om eenige gewichtige saecken sal moeten gaen naer een ander Stadt, Provincie oft vremdt Landt. De Dochter en kan noch en magh hem niet volghen onghetrouwt, ende ter wylen is sy bevrucht van hem: het kost gheschieden dat hy niet weder en sal keeren, oft dat hy syne affectie van haer sal aftrecken, fiet dan in dese ghesteltenisse eenen toekomenden Bastaert, de Dochter onteert en infaem, verobligeert beschamelyk te leven in de onthoudinghe van het vleesch, daer sy niet toe gheroepen en is.

DERDE VRAGHE.

Oft die Dispositie oft bequaemigheyd wtghedruckt ende verklaert in de eerste vraghe , niet ghenoech en is , om daer op sonder wtstel gheabsolveert te worden ? Ende oft daer eenighe Leeraers leeren , dat oock in de voormelde omstandigheden den Biechtvader magh , en moet de Absolutie wtstellen ?

DEn Doctoor Huyghens , syn bondtghenoten , en Discipels leeren dat die dispositie oft bequaemigheyd wtghedruckt ende verklaert in de eerste vraghe , niet ghenoech en is om daer op sonder wtstel gheabsolveert te worden. Hy leert met de syne dat den penitent moet doen blycken ende probereren syne bekeeringhe door wtwendige wercken van penitentie , als van vasten , bidden ende andere , en dat in eenen merckelycken tyd sonder oock

oock aen-te-sien de omftandighe-
den wtghedruckt ende verklaert in
de tweede vraghe sonder aen te-sien
de onrusten, de confusien, de twi-
sten, de duellen, doodt-slaghen,
onteeringhe en schandalen van fa-
milien. Ja desen schoonen wtste-
kenden Doctoor, en syne bondt-
ghenoten met syne Discipelen (ge-
lyk onder andere sy met groot
schandael verscheyden reysen in het
nieuw Collegie met hunne affixien
ghethoont hebben &c.) dat die
anders ofte contrarie leeren sy on-
wetende zyn, laxe, ruyme Casui-
sten, verleyders der Zielen, Au-
theurs van Sacrilegien, dat zyn,
Sacraments schenders &c. grouwel
der grouwelen! ghy sult hier onder
sien hunne voorstellen ende Reghe-
len, die sy ghebruycken in de be-
stieringhe van de Conscientie.

Maer de Leeringhe van den H.
Thomas van Aquinen, van den H.
Bonaventura, en van alle Catho-
lyke

lyke Doctoren (die gheschreven hebben eer dese nieuwigheden wtghekropen zyn) ick segghe , de Leeringhe van alle Catholyke Doctoren , van de H. Schrifture , van de HH. Vaders , de Leeringhe van den Roomschen Catechismus , de Leeringhe van den H. Carolus Borromeus , ende van den H. Franciscus de Sales , is ganschelyk contrarie ende stryd teghen de Leeringhe van den Doctoer Huygens met syne aenhangers : want dese HH. Catholyke Doctoren die leeren opentlyk , dat die dispositie oft bequaemigheyd wtgedruckt ende verklaert in de eerste vraghe, ghenoech is, om daer op sonder wtstel de Absolutie te gheven, al is't nochtans dat het ghemeynelyk noodsakelyk is eene voordere penitentie te doen naer dese Sacramentele Absolutie , om door de selve te voldoen aen de Goddelycke rechtveerdigheyd, ende om verlost te worden

van

van de afgryffelycke ongheloove-
lycke pynen des Vagheviens. Al-
leenelyk excipieren dese voornoem-
de HH. Catholyke Doctoren en
andere eenighe cassen oft voor-val-
len in de welcke den Biecht-vader
moet oft magh de Absolutie wt-
stellen.

VIERDE VRAGHE.

*Probeert dese Leeringhe van de voor-
melde HH. Catholyke Doctoren: te
weten, dat soo eenen penitent (als
boven beschreven is) magh gheab-
solveert worden ?*

Ick sal beginnen van den Room-
schen Catechismus, aenghesien
ick besonderlyk schryve voor het
ghemeyn volck, tot gherustheyd
van hunne Conscientien, ende om
de arme benouwde menschen te
leeren tot wat Biecht-vaders sy mo-
ghen hunnen toe-vlucht nemen als
wanneer dese nieuwe Doctoren
oft

oft hunne Discipelen hun de Abso-
lutie sullen weygheren.

In den Roomschen Catechismus
onder den titel *van het Sacrament der
penitentie*. Het ghetal 47. naer de
Editie van Loven in het jaer 1662.
staet als volght „ het Catholyk ge-
„ loof leert ons , dat alle menschen
„ moghen ghelooven ende stant-
„ vastelyk bevestighen , dat soo
„ wie soo danigh ghedisponeert is
„ dat hy droef is over syne sonden ;
„ ende soo ghestelt is van voortaan
„ niet meer te sondigen, al is 't saken
„ dat dese droefheynt niet ghenoegh
„ en is om vergiffenisse te kryghen
„ van syne sonden : nochtans is 't sa-
„ ken dat hy dese bicht naer be-
„ hooren , worden hem alle dese
„ sonden vergheven wt kracht van
„ de Sleutelen (*te weten van weten-
„ schap en van macht*) die den Saligh-
„ maker ghegeven heeft aen syne
„ Kercke. *Ex fidei Catholica doctrina
omnibus credendum est, constanter affir-
mandum*

mandum est: si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulque imposterum non peccare constituat: etsi ejusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, si tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti ac condonari.

De conditien dan die den voorghemelden Catechismus vereyscht tot soo eene wtghestelede Absolutie, zyn, dat dese droefheyt voorts komt om dat den sondaer de onnooselheyd, de gratie ende vriendtschap Gods verloren heeft, het ghetal 33. Dat den sondaer den wille heeft om voor syne sonden te voldoen, het ghetal 40. Dat hy wel ondersocht heeft syne Conscientie, het ghetal 43. Dat de Biechte volmaeckt ende geheel zy, dat is, dat hy klaer biecht alle doottelycke sonden, ende de omstandigheden die merckelyk de schuld beswaren. Ende wat raeckt de andere wercken van penitentie, seyde

seyt aen het ghetal 87. dat het de ghewoonte van de H. Kercke is geweest, ende noch is, dat den Biechtvader naer de Biechte,, ende op den selven tyd als hy den penitent absolueert, hem eenighe penitentie moet instellen, welcke betalinge van penitentie, de H. Kercke gewoon is te noemen voldoeninghe: het welcke is een alder oudste gewoonte in onse voorseyde H. Catholyke Kercke. *Antiquissimo Ecclesia usu receptum est, ut cum pœnitentes a peccatis solvantur, pœna aliqua iis irrogetur, cujus pœna solutio satisfactio vocari consuevit.*

VYFDE VRAGHE.

Is dan Roomschen Catechismus van eenige authoriteyt? en moghen de Biechtvaders den selven gherustelyk volgen?

D En Doctoor Huyghens, van Vianen ende hunne Discipelen

B

len

len en kunnen hun selven niet verontschuldighen , sy moeten diën volghen , sy moeten de pratyck des selfs approberen , welcke pratyck sy nochtans veroordeelen , verworpen , ende directelyk tegenstryden. Oft sy willen oft niet , sy moeten den Catechismus volghen , om dieswil dat sy seggen en opentlyk leeren datmen moet volghen de leeringhe van den H. Carolus Borromeus , want het is door de groote sorghe en wackerheyd van den H. Carolus dat desen Catechismus eyndelyk volmaect is gheworden , hy heeft diën gheapproveert ende ghecommandeert te volghen door syne Synoden aen alle syne Pastoors , ende den selven en is niet alleen beherthicht van den H. Carolus Borromeus , maer hy is oock gheapproveert ende ghecommandeert te volghen van de Pausen , als van den H. Paus Pius den V. ende Gregorius den XIII. van de Synoden van Ravenne ,

venne ,

venne, van Rheims, van Salzburgh,
van Roaene, van Bordeaux, van
Avignon, van Aquilée, en van alle
de Clergie van Vranckryck: ende
alle dese approbatien ende ordonan-
tien syn gheftelt in de pefatie oft
Voor-reden van den voorseyden
Catechismus, ghedruckt tot Lovén
in't Jaer 1662. en dit niet teghen-
staende, soo en isser niet eenen van
dese nieuwe Doctooen die ons de
leeringhe van desen voormelden
Catechismus voorftelt, maer stellen
ons voor, eene leeringe die directe-
lyk ftryd teghen de leeringhe van
desen voormelden Catechismus ende
vervolghens teghen de leeringhe
ende pratycke van de gheheele H.
Apostolyke Roomsche Kercke.

SESDE VRAGHE.

*De Leeringhe die de Doctoren Huygens,
Vianen &c. leeren, en is dat de lee-
ringhe van den H. Carolus Borro-
meus niet?*

HEt is eene beschryelyke ende
beklaghelyke saecke te sien
wtlegghen de leeringhe van S. Ca-
rolus Borromeus op die manier als
sy doen. Eenen waerachtighen wt-
leggheer van eenighe schriften moet
letten ende aen-mercken het ghe-
heel achter-volgh van de Wet,
Boeck oft Schriften, die hy voor-
neemt wt-te-leggen, hy moet oock
aen-mercken en neerstelyk letten
oft den Autheur, wiens Schriften
hy voor heeft om uyt-te-legghen,
nader-handt geene andere ordonan-
tien ghemaect ende geapproveert
en heeft. De instructien van S.
Carolus, daer sy hun mede behel-
pen, syn ghemaect in het beginsel
van

van syne promotie tot het Aerts-
 Bisdum van Milanen, hy en was
 niet ouder van jaren dan ontrent
 27. jaren, als wanneer hy dese ghe-
 componeert heeft, te weten in het
 Jaer 1564. hy spreckt van dese in
 syn eerste Provinciaels Synode ge-
 houden in het Jaer 1565. voorts in
 den geheelen loop van syn leven tot
 het Jaer 1584. in de maend van
 November (welck synen sterf-dagh
 is gheweest) heeft hy gehouden
 noch vele Synoden, in de welcke
 hy verscheyde articulen van syne
 voorscyde instructien ge-explicceert
 ende ghelimitceert heeft. Hy heeft
 oock een wynigh voor syne dood
 appendicien oft aenhanghsels ghe-
 maect op de selve. Hy heeft in
 syne Synode het Jaer 1577. ende
 het Jaer 1579. gheapproveert ende
 ghecommandeert te volghen en te
 leeren de leeringhe van den Room-
 schen Catechismus.

Ende ondertusschen noch Arnaud,

noch Huyghens , noch van Vianen
noch Gabriëlis , noch Neesen, noch
eenighe van dese nieuwe Bicht-
vaders , hebben erghens gheciteert
eenighen Text van dese appendicen
oft aenhanghsels van dese leste
Synoden van den H. Carolus , noch
vanden Roomschen Catechismus ,
nopende dese geheele materie van
de instructien van den selven Heyli-
ghen : jae sy en hebben oock dese
voorseyde instructien noyt in hun
geheel voor-ghestelt , maer hebben
alleen daer eenighe deelen , afghe-
sondert vanden geheelen aenhangh,
wtghetrocken, ende de selve wtge-
leyd naer hun eyghen ghevoelen ,
gansch en gheheel contrarie aen het
ghevoelen ende leeringhe van den
H. Carolus , die gheene andere dis-
positie ofte bequamigheyd tot cene
on-wt-stellende Absolutie en ver-
eyscht , dan die , de welcke boven
wtghedruckt is in de eerste vraghe:
wtghenomen dat hy in sommighe

voor-

voorvallen ordincert eenigh wtstel
van d'Absolutie ghelyk-formelyk
aen de leeringhe (welcke de alder-
ghemeynste is) van alle Scholasti-
ken, ende Casuisten. Wy fullen de
voorseyde voorvallen beneden
voorders in sien.

SEVENSTE VRAGHE.

*Is Godt dan soo barmhertigh, dat hy
soo haest de sonden vergheeft?*

DEN Roomschen Catechismus
seyd aen het ghetal 39. „ dat
„ de gheloovige niet en wanhopen
„ vande alder-grootste goedheyd
„ ende barmhertigheyd Gods: want
„ aenghesien hy wttermacten seer
„ wenscht onse saligheyd soo en stelt
„ hy daer en tusschen gheen wtstel
„ van ons verghiffenis te verleenen,
„ maer om-helst den sondaer met
„ eene Vaderlyke liefde op den sel-
„ ven tyd als hy syne sonden over-
„ peyft, ende alle syne sonden ver-

„vloeckt: neque desperent fideles de summa Dei bonitate & clementia: is enim, cum nostra salutis cupidissimus sit, nullam moram ad tribuendum nobis veniam interponit, sed peccatorem paterna charitate complectitur, simul atque ille se collegerit & universa peccata sua detestatur.

ACHSTE VRAGHE.

Is de Leeringhe van den Roomschen Catechismus aen het ghetal 39. ende 47. gheautoriseert ende bevestight door de H. Schrifture?

DE waerheyd van dese leeringe is klaerelyk wt ghedruckt in de ghelyckenisse van den verloren Sone, by Lucas aen syn 15. Cap. die allen syn goed verteert had in overdaed, slemperyen en wulpsheyd. Christus onsen Heere die seyde op de voormelde plaetse van Lucas, „ dat desen verloren Sone aenmerkende syne ellende ende in sy sel-

ven

„ ven ghekeert zynde, heeft gefeyt:
 „ hoe veel huerlingen hebben over-
 „ vloedigheyd van brood in myns
 „ Vaders huys, ende ick vergaen
 „ hier van hongher. Ick fal op-
 „ staen ende gaen tot mynen Vader, ende
 „ fal hem segghen: Vader ick heb-
 „ be gefondicht teghen den Hemel
 „ ende voor u: nu en ben ick niet
 „ weerdigh uwen Sone ghenoemt
 „ te worden, maeckt my als eenen
 „ van uwe huerlinghen, ende op-
 „ staende is ghekomen tot synen
 „ Vader, ende als hy noch verre
 „ was, heeft hem synen Vader ge-
 „ sien, ende is met barmhertigheyd
 „ beweegt gheweest, ende toe-
 „ loopende is om synen hals ghe-
 „ vallen, ende heeft hem ghekust.
 „ Ende den Sone heeft hem gefeyt:
 „ Vader ick hebbe ghesondicht te-
 „ ghen den Hemel ende voor u, ick
 „ en ben nu niet weerdigh uwen
 „ Sone ghenoemt te worden. Ende
 „ den Vader heeft tot syne knech-

„ ten gheseyt : haestelyk brenght
 „ voort dat eerste kostelyk lanck
 „ kleet , ende doet het hem aen ,
 „ gheeft eenen rinck aen syn hand ,
 „ ende schoenen aen syne voeten :
 „ ende brenght hier het ghemeest
 „ kalf , ende doot het , ende laet
 „ onseten ende vrolyk zyn : want
 „ desen mynen Sone was doot ende
 „ is weder levendigh gheworden :
 „ hy was verloren ende hy is ghe-
 „ vonden ende sy hebben begonst
 „ vrolyk te zyn. *Dissipavit substan-*
tiam suam vivendo luxuriose. Et post-
quam omnia consummasset , facta est
fames valida in regione illa , & ipse
cepit egere. Et abiit & adhaesit uni ci-
vium regionis illius. Et misit illum in
villam suam , ut pasceret porcos : &
cupiebat implere ventrem suum de fili-
quis , quas porci manducabant : & nemo
illi dabat. In se autem reversus dixit :
quanti mercenarii in domo Patris mei
abundant panibus , ego autem hic fame
pereo. surgam & ibo ad Patrem meum
& dicam ei : Pater peccavi in Calum

& coram te: jam non sum dignus vocari
 Filius tuus: fac me sicut unum de merce-
 nariis tuis. Et surgens venit ad Patrem
 suum. Cum autem adhuc longe esset,
 vidit illum Pater ipsius, & misericordia
 motus est, & accurrens cecidit super
 collum ejus, & osculatus est eum. Dixit-
 que ei Filius: Pater peccavi in Calum.
 & coram te jam non sum dignus vocari
 Filius tuus. Dixit autem Pater ad servos
 suos: cito proferte stolam primam, & in-
 duite illum & date annulum in manum
 ejus & calceamenta in pedes ejus: adduci-
 te vitulum saginatum & occidite &
 manducemus & epulemur: quia hic Filius
 meus mortuus erat, & revixit; perie-
 rat & inventus est. Et ceperunt epulari.

Alle de HH. Vaders leeren, dat
 die parabelen die Christus onsen
 Heer heeft voorghestelt, gelycke-
 nissen zyn, ghetrocken wt gemeyne
 dinghen om ons alsoo lichtelyker
 ende ghemackelyker te doen be-
 grypen, hoe wy ons moeten dra-
 gen, ende hoe Godt met ons handelt.

Alle dese HH. Vaders segghen dat dese Parabel van den verloren Sone, en voorts de andere die hier volghen, thoonen wat diën moet doen, die ghevallen is in sonde, ende hoe ghereet ende goedertieren dat Godt is, om hem te ontfanghen, al is 't oock dat hy een groot ghetal van alle soorten van de alderschroomelykste sonden gedaen heeft; onder dese HH. Vaders moetmen maer alleen sien den H. Hieronymus in synen 146. brief. Den H. Chrystomus in de Homilie op de voormelde parabel. Den H. Ambrosius in synen 7. Boeck op het Evangelie van Lucas. Den H. Petrus Chrysologus in syn 3. 4. 5. Sermoon. Den H. Augustinus in meer dan twintigh plaetsen geciteert door David l'Enfant, Doctoor van Parys ende Religieus vanden voorseyden H. Vader, schryvende op het 15. ende 18. Capittel vanden H. Lucas.

De andere Parabel is van den
Publi-

Publicaen , eenen mensch die ghe-
 woon ende ghedurigh gheneghen
 was tot woekereye en divereye ,
 als staet in het Evangelie van Lucas
 aen syn 18. Cap. ende Jesus heeft
 gheseyt dese ghelyckenisse : „ twee
 „ menschen syn op-ghegaen in den
 „ Tempel om te bidden : den eenen
 „ was eenen Phariseus , ende den
 „ anderen eenen Publicaen. Den
 „ Phariseus staende , heeft dit ghe-
 „ beden by syn-selven : Godt ick
 „ dancke u dat ick niet en ben ghe-
 „ lyk de andere menschen,roovers ,
 „ onrechtveerdige , overspelders als
 „ oock desen Publicaen ; ick vaste
 „ twee-mael in de weke , ick gheve
 „ thiende van alle dat ick besitte.
 „ Ende den Publicaen , van verre
 „ staende, en wilde oock syn oogen
 „ niet op-heffen ten Hemel waerts,
 „ maer sloegh syn borst, segghende:
 „ Godt weest my sondaer ghenadigh.
 „ Ick segge u desen is gerecht-
 „ veerdicht neder-ghegaen in syn
 „ huys

„ huys meer dan dien : want al die
 „ hem verheft , die sal vernedert
 „ worden , ende die hem verood-
 „ moedight , sal verheven worden.
*Duo homines ascenderunt in Templum
 ut orarent , unus Phariseus , alter Publi-
 canus. Phariseus stans , hæc apud se
 orabat : Deus gratias ago tibi quia non
 sum sicut cæteri hominum raptores , in-
 justi , adulteri : velut etiam hic Publi-
 canus. Jejuno bis in Sabbato : decimas
 do omnium quæ possideo. Et Publicanus
 a longe stans , nolebat nec oculos ad
 calum levare : sed percutiebat pectus
 suam , dicens : Deus propitius esto mihi
 peccatori : dico vobis , descendit hic ju-
 stificatus in domum suam ab illo : quia
 omnis qui se exaltat , humiliabitur : &
 qui se humiliat exaltabitur.*

NEGHENSTE VRAGHE.

*Brenght de H. Schrifture oock eenighe
exempelen voorts tot bevestinge van
het ghene nu voorgestelt is ?*

ICk antwoorde : vele , voor eerst
David hadde vele maenden ghe-
leest in overspel met Bersabée , hy
hadde haren man doen om hals
brengchen , en dat wt vreesse , om dat
hy langhen tyd absent geweest zyn-
de , endet'huys by haer komende ,
haer niet en souden bevinden be-
vrucht te zyn. Dese syne boose son-
den hem ghethoont synde door den
Propheet Nathan, seyde wt het diep-
ste van syn herte, *Ick hebbe gesondight
teghenden Heere. Ende op den selven
tyd Nathan spreckt tot David , ende den
Heere heeft uw' sonde oock overgheset ,
den Heere heeft uwe sonden ver-
gheven , als blyckt in het 2. Boeck
der Koningen aen het 12. Capittel :*
Dixit David ad Nathan: peccavi Domi-

no. *Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum.*

Zacheus was oock eenen Publicaen, ja was eenen Prince der sondaren: Den Heere seyde hem, Zachee, daelt haestelyk af, want heden moet ick in u huys blyven. Ende ter wylen sy besich waren met te eten, alle de sondaers die in dit huys waren hebben hun begheven tot Christum den Heere, ende op diën selven tyd hebben sy verghiffenis bekomen van alle hunne sonden, als blyckt by Lucas aen het 19. Capittel, *hodie huic domui salus facta est.*

Magdalena was vervult met de seven Hoofst-sonden, sy heeft haer begheven tot schreyen, worpende haer selven achter aen de voeten van den Heere, die besproeyende met hare tranen, ende afdrooghende de selve met haer hayrs-vlechten, ende datelyk sonder wtstel, seyde den Heere tot haer, *uw' sonden worden u vergheven. Luc. 7.*

Den

Den H. Petrus hadde op den
 Godden Vrydagh seer dickwils sy-
 nen Heere ende Meester verloochent
 ende gheloochent met vloec-
 ken ende valsche eeden: Ende niet
 teghenstaende dese schroomelycke
 boosheden, soo en wordt hem (eer
 hy gheabsolveert wort) niet opge-
 leyd enighe weken oft maenden
 wercken van penitentie te doen, hy
 wort indachtigh op het kraeyen van
 den Haen, het ghene hem synen
 Heere ende Meester gheseyd had,
 hy schreyd bitterlyk voor seer wey-
 nighen tyd, ende hy is soodanigh
 ontfanghen in gratie, dat den Heer
 synen Meester hem op den naesten
 Sondagh s'morghens glorieus ver-
 resen veropenbaerde aen Petro. Als
 blyckt by de H. H. Evang. Matth.
 aen syn 26. Cappittel, het 74. en het
 75. vers, Luc. aen syn 24. cap. het
 34. vers. *Tunc capit detestari & iurare
 quia non novisset Hominem. Et continuo
 Gallus cantavit, recordatus est Petrus
 verbi*

verbi Jesu, quod dixerat: priusquam Gallus cantet ter me negabis. Et egressus foras flevit amare. Surrexit Dominus vere & apparuit Simoni.

DeVrouwe, vande welcke spreckt den H. Joannes in syn Evangelie aen syn. 8 cappittel, die bevonden was op overspel, ende beschuldicht van de Joden voor den Heere, belyde stilswyghende hare sonden, verfocht verghiffenis, welek haer oock op den selven stond vergunt wierd, ghelyk dat leeren ende ghetuyghen de H. H. Vaders. Den H. Augustinus in syn 47. Sermoon van de woorden des Heere. Den H. Bernardus in syn 3. Sermoon van de Boodschap, ende in de 2. boecken van de overspellen, aen het 6. 7. 8. cappittels. Den weerdighen Beda, ende Euthymius op het 8. capitel van S. Jan. Den H. Leo in syn 11. Sermoon van de Passie.

Den Moordenaer hangende aen het Kruys bekent syne misdaden, ende seyde: *wy ontfanghen loon naer onse*

onfe wercken : Heere weest mynder gedachtigh als gy in uw' Rycke komt: Ende (op den selven tyd) Jhesus heeft hem gheseydt „ voorwaer segh ick u, he- „ den sult ghy met my in't Paradys „ wesen. Luc. 23. capittel.

Hier seyden den Propheet David in synen 31. Psalm , sprekende in den persoon van eenen sondaer : „ Ick „ seyde , ick sal den Heere teghen „ my belyden myn onrechtveerdig- „ heyd, ende die boosheyd mynder „ sonden hebby my vergheven. *Dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino & tu remisisti impietatem peccati mei.*

Men vind soo in het oud als in het nieuw testament , noch een seer groot getal van andere exempelen , als van Rahab , die eene hoere was van den Coninck Achab , die den boosten was van synen tyd, van den H. Mattheus die eenen grooten Publicaen was ; ende van duysent andere , die gheraecht synde door
de

de eerste Predicatie van den Heere Christus, hebben op den selven dagh ontfanghen het H. Sacrament des Doopsels, ghelyk noch een ander seer groot ghetal op den volghenden dagh, als blyckt wt de wercken der Apostelen aen het 2. Capittel.

Waer op vervolghens alle HH. Vaders ons voorstellen dese exempelen van David, van Maria Magdalena, van Zacheus, van den H. Mattheus, van den Moordenaer, van Rahab, en van de overspellighe Vrouw &c. om te thoonen aen de sondaers, hoe dat Godt datelyk sonder wtstel de sondaers ontfanght, die hun tot hem bekeeren ende wter herten hunne booshedē bekenne.

Men moet maer sien den H. Cyrillus van Jerusaleem in syne Christelycke Leeringhen, de 2, 3. ende 5. Leo in synen brief tot de Bisschoppen van Vranckryck. Den H. Gregorius, den H. Hieronymus, den H.

H.

(45)

H. Augustinus op den 31. Psalm.
Den H. Ambrosius op het 7. Capittel van Lucas, den H. Chrylostomus in syne Homilien van de penitentie Bernardus in syn Sermoon van het berouw des herte, dat is, contritie, ende den selven in het tractaet van de Passie aen het 9. Capittel.

Ick sal hier eenighe sententien gheven van dese H. H. Vaders.

Den H. Ambrosius sprekende van het exempel van Maria Magdalena, seyde: „Ick loope tot de penitentie, ende ick ontfanghe de gratie, *Curro ad penitentiam, gratiam consequor.*

Den H. Augustinus op den 75. Psalm, seyde: „David spreckt in den persoon van alle; David heeft grootelykx gesondicht, den Prophet Nathan is tot hem ghesonden ende hy heeft hem berispt ende hy heeft syne sonden beleden, ende hy heeft gheseyd, ick hebbe ghesondicht: ende hy is verlost
„ van

„ van syne sonden. *Ecce ex omnium
persona loquitur David , peccavit David
graviter, missus est Nathan Propheta ad
illum , & corripuit illum & confessus
est , & dixit , peccavi : Liberatus est à
peccato.*

Den H. Hieronymus op den 31.
Psalm , seyde : „ Ick weet dat ghy
„ haestelyk alle sonden vergheeft,
„ als die aen u volkomentlyk ver-
„ openbaert zyn : dat is , ghebicht
„ zyn. *Scio te cito remittere peccata ,
cum tibi fuerint integre revelata.*

Den H. Augustinus in syn 41.
homilie seyde : „ David heeft ghe-
„ roepen *peccavi* , ende hy heeft op
„ den selven tyd verstaen, uwe son-
„ de is vergheven. Siet eens wat dry
„ sillaben vermoghen ; door syne
„ belydenisse heeft hy vergiffenis
„ verdient. *Clamavit , peccavi , &
mox audivit , Dominus abstulit pecca-
tum tuum , tantum valent tres Syllaba.*
„ soo veel vermoghen dry syllaben,
te weten als die wtter herten ghe-
sproken

spoken worden vervloeckende syne sonde, ende versoeckende barmhertigheyd.

Den selven H. Vader in synen 2. boeck van de verdiensten der sonde aen het 34. capittel leerende alle sondaers door het exempel van David, seyde: „ David heeft vergiffenis verdient door de belydenisse „ synder sonde: *Confessione peccati, veniam meruit.*

Dese vergiffenis maect dat den sondaer voor altoos niet berooft en is van de eeuwighe glorie, al ist nochtans dat hy veel moet lyden om tot dese te gheraken, seyde den selven H. Vader, *Quare non dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat comminatus, Cur, dimisso peccato, quod erat minatus, implevit? nisi quia rectissime (si dictum fuerit) respondebitur, remissionem illam peccati factam, ne homo a percipienda vita impediretur aeterna: subsecutum vero illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humili-*

humilitate exerceretur atque probaretur.

Den H. Gregorius op den 31. Psalm, seyde: „Aenmerckt hoe groot
 „ dat is de snelligheyd van de leven-
 „ dighe vergiffenisse, hoe groot dat
 „ is de prysbaerheyd van de berm-
 „ hertigheyd Godts. *Attende quanta
 fit indulgentia vitalis velocitas, quanta
 misericordia Dei commendatio.*

Den H. Bernardus in synen Boeck
 van de inwendighe gave aen 31.
 Capittel, seyde: „ En hebt ghy gee-
 „ nen iever ghenoech? een ood-
 „ moedige Bichte sal diën vervullen.
 „ De bermhertigheyd Godts is soo
 „ groot dat sy geen en kan
 „ lyden, van diën in ghenade te ont-
 „ fanghen, die oprechtelyk syne
 „ sonden bicht. *Non longe es a Regno
 Dei: notitia namque peccati, initium
 est salutis: Confide in Domino, quoniam
 quidquid minus est in te fervoris & boni
 operis, humilitas supplebit pura confes-
 sionis. Quacumque namque hora pecca-
 tor conversus ingemuerit, salvus erit,
 quoniam*

quoniam cor contritum & humiliatum
 Deus non despiciet. Tardius videtur
 siquidem Deo veniam peccatori dedisse,
 quam illi accepisse. Sic enim festinat
 misericors Deus absolvere reum a tor-
 mento conscientia sua, quasi plus cruciet
 misericordem Deum compassio miseri,
 quam ipsum miserum compassio sui. Qui
 enim vere penitet & veraciter dolet,
 absque dubio & absque mora Indulgen-
 tiam accipiet.

Den H. Chrysoftomus in de
 Homilie van de penitentie en van
 de Bichte, seyde: „wy hebben eenen
 „sachtmoedighen Heere, hy soeckt
 „alleenelyk de occasie, ende soo
 „datelyk werckt hy wt syne berm-
 „hertigheyd. *Mansuetum habemus
 Dominum, solum occasionem arripere
 vult, & mox omnem praese fert miseri-
 cordiam.*

Ende den selven in de 24. Homi-
 lie op het Boeck der Scheppinghe
 seyde het selfste, ghelyck den H.
 Bernardus gheseyt heeft, *Neque nos*

C

sic

sic a peccatis liberari & salvari cupimus, sicut ipse cupit & adesse festinat, ut & ab illis nos liberet & salute potiri concedat. „ wy en wenschen niet „ soo sterck van de sonden verlost „ ende ontslaghen te zyn, als hy (te „ weten Godt) wenscht ende hem „ haest , om dat hy ons van die „ moght verlossen, ende ons moght „ gheven te ghenieten de eeuwige „ saligheyd.

THIENSTE VRAGHE.

En is 't dan niet waerachtigh, het ghene de H. Schrifture leert, datter vele menschen hunne sonden bekent ende ghebicht hebben, ende nochtans geen vergiffenis der selve en hebben bekomen?

DE H. Schrifture brenght ons dusdanige exempelen by, maer het syn exempelen van die, die hun niet en hebben willen oprechtelyk verroodmoedighen, die geene penitentie

tentie hebben willen doen, die niet en hebben willen lyden, noch hebben willen draghen de kruycen, die Godt hun oversond, en die alleene-lyk droevigh waren over hunne sonden om het tydelyk goed, twelck hun ontnomen wierd door de straffe Godts; eyndelyk van die, die geene oprechte hope en haddē op de barmhertigheyd Godts; soo danigh is geweest de eerste bichte van Saul, die seyde *peccavi*, ick hebbe gesondight, maer hy voeghde daerby ende seyde aen den Propheet Samuel, nemt toch myne sonden op u. *Peccavi, porta queso peccatum meum*, als blyckt in het 1. Boeck der Coninghen aen het 15. capittel. Hy begeerde oock te behouden het Coninck-ryck, ende de eerbiedinghe des volcks, van alle het welcke Godt hem berooft had: soo seyde hy dan noch eens in syne tweede bicht *peccavi*, maer hy voeght daer by, ende seyde tot den selven propheet Samuel, Eert my

voor de ouden des volckx (dat was synen Conincklycken Raed) ende voor het (ghemeyn) volck van Israël. *Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi & coram Israël.* Voorwaer eene slechte, ja eene valsche penitentie.

Soodanigh is gheweest de Biechte van den boosen Antiochus als blyckt in het 2. boeck der Machabëen aen het 9. capittel. Desen en socht anders niet in syne Biechte, dan dat het volck hem ende aen synen Sone soude ghetrouw blyven, *oro ut unusquisque conservet fidem ad me & ad filium meum.*

Den verrader Judas heeft oock gheseyd *peccavi*, maer hy heeft wanhoft van de barmhertigheyd Godts, ende heeft sy selven verhanghen.

Godt den Heere en heeft oock niet aenghenomen de tranen van Esau om dieswille hy sulck eenen haet behiel teghen synen Broeder
Jacob,

Jacob , dat hy seyde „ Den tyd
 „ sal komen der beweeninghe myns
 „ Vaders (*dat is , dat mynen Vader*
sterve), „ ende ick sal mynen Broeder
 „ Jacob dooden. *Venient dies luctus*
Patris mei , & occidam Jacob Fratrem
meum : als staet in het Boeck der
 Scheppinghe aen het 27. capittel,
 het 41. vers. Van wiens valsche
 penitentie oock spreckt den H.
 Chrylostomus in syne 31. Homelie
 op den brief van Paulus tot de
 Hebreën aen het 12. capittel, het
 16. 17. versen.

Cain heeft wanhoft van de berm-
 hertigheyd Godts . als staet in het
 Boeck der scheppinghe aen het 4.
 capittel het 17. vers „ Grooter is
 „ myne boosheyd, seyde hy, dan dat,
 „ ick vergiffenis ontfanghe. *major*
est iniquitas mea , quam ut veniam
merear.

Simon den toovenaar en begeer-
 den oock alleenelyk niet te bidden
 om vergiffenis te krygen van Godt,

maer hy seyde aen d'Apofstelen
 „ bidt ghy-lieden den Heere voor
 „ my , op datter niet op my en
 „ kome van het ghene dat ghy ghe-
 „ feyt hebt. *Precamini vos pro me ad*
Dominum , ut nihil veniat super me
horum qua dixiftis. De Joden lieten
 hun voorftaen dat de vergiffeniffe
 der sonden hun toe-quam door de
 verdienften van Abraham , ende
 hierom verwierpen fy de leeringhe
 van den H. Joannes den Dooper ,
 die hy leerde ende predickte van
 Meffias den Saligh-maker , ende ter
 wylen en warender by de Joden
 geene vruchten , oft wercken van
 penitentie, by exempel, onderfoeck
 van confcientie , vervloekinghe
 van het boos voorgaende leven,
 Bichte , vastens , almoeffen &c.
 alle defe wercken waren vruchte-
 loos by hun sonder waerachtigh
 Gheloof, ende betrouwen op het
 Lyden Christi. Hierom dan soo
 leerde ende predickte hun den H.
 Joannes

Joannes Baptista, ende seyde hun,
 „doet weerdighe vruchten van
 „penitentie: Ende en wilt in uw
 „lieden niet segghen wy hebben
 „Abraham tot eenen Vader: *facite
 fructum dignum pœnitentia, & ne veli-
 tis intra vos dicere, Patrem habemus
 Abraham.* Leest Mattheum aen syn
 3. capittel ende Lucam aen syn 3.
 capittel. Hierom is 't dan dat de H.
 Schrifture ons ghegheven heeft alle
 dese exempelen, op dat dese ons
 souden dienen tot onderwyfinghe
 ende middel, om te kennen en te
 weghen het ghene vereyscht word
 om te bekomen vergiffenis van onse
 sonden: om vergiffenis te bekomen
 van de sonden, soo moetmen synen
 vyandt ende evenasten vergeven het
 ghene hy teghen ons misdaen heeft,
 men moet een oprecht H. Gheloof
 hebben, men moet syne sonden ver-
 vloecken, niet om het verlies van
 eenigh tydelyck goed, maer wt
 een beweegh-reden, om dat-men de

(56)

Goddelycke goetheyd vergramt heeft, die-men op den selven tyd behoort lief te hebben en te beminnen, men moet een oprecht betrouwen ende hope hebben op de barmhertigheyd ende het lyden van Christus onsen Heere. Eyndelyk men moet hebben sulcken dispositie ofte bequaemigheyd gelyk wtgedruckt ende verklaert is in onse eerste vraghe.

ELFSTE VRAGHE.

Oft diën, die hem bicht ende verklaert te hebben, ende voorneemt allen het ghene vereyscht is in onse eerste vraghe, ende wtgheleyt is in onse voorgaende, recht heeft tot d' Absolutie? Ende oft den Bicht-vader naer het ghemeyn ghebruyck soo-danighen Penitent verobligeert is te absolveren.

De HH. Vaders antwoorden voor my.

D En H. Gregorius den grooten op het 15. capittel van den eersten

eersten Boeck der Coninghen, sprekende van Saul, die syne sonde bekende, maer die sy selven niet en begheerde te verootmoedighen, seyde: Die syne sonde bekent ende belydt, maer de selve niet en vervloect, ende gheen penitentie voor de selve en wilt doen, en doet gheen profyt (maer ter contrarie groot quaed) met het bichten, maer is 't dat de bichte met haer heeft eene vervloekinghe van de sonden, ende eene begheerte van voor dese te voldoen, ende t'onderhouden de gheboden Godts, met alle het gheneden staet vereyscht, desen ontfanght de vruchte van syne bekeeringhe.

Cum quis cordis intentionem ad justitiam per amorem dirigit, habet fructum bonae conversionis. Hic certè ad salutem confitetur; Quia plus confitendo de vulnere ejicit, quam conversionem compunxit.

Waer wt dat volght, dat de andere wercken van penitentie en van voldoeninghe niet en moeten ghedaen

C S

worden

worden voor de Absolutie.

Hoort den selven grooten Gregorius in syne 26. Homelie op de Evangelien, al waer hy seyde: „ Wy
 „ moeten door onse Herderlyke au-
 „ thoriteyd absolveren ende ont-
 „ binden die, de welcke wy kennen
 „ dat onsen Heere levendigh ghe-
 „ maect heeft door syne gratie,
 „ welcke levend'-makinge gekent
 „ word door eene belydenisse der
 „ sonde, eer sy wercken van peni-
 „ tentie doen: *illum nos habemus per*
Pastoralem auctoritatem solvere, quem
noscimus authorem nostrum vivificare;
qua nimirum vivificatio ante operatio-
nem rectitudinis in ipsa jam dignoscitur
confessione peccati.

Ende wat leegher op de gheci-
 teerde plaetse spreckt den selven
 voormelden H. Gregorius „ Gaet
 „ sondaer uyt uw' graf: waerom
 „ houd ghy uwe sonde verborghen
 „ in uwe conscientie, Bicht u, ende
 „ ghy Discipelen van Jesu, neemt
 „ de

de handen af, ontbind desen son-
 daer. *Veniat foras mortuus, id est,*
confiteatur peccator. Venientem vero
foras solvant Discipuli. Den H. Augu-
 stinus wtleggende de selfste plaetse,
 te weten de verweckinghe van
 Lazarus aenghebrocht in het H.
 Evangelie van den H. Joannes aen
 het 11. capittel, leert dat Lazarus
 begraven ende stinckende van over
 vier daghen, verthoont ende betee-
 kent eenen grooten sondaer, die
 dood is, die stinckt ende begraven
 is (als onder eenen dicken grooten
 steen) onder eene menichte van
 sonden, daer hy langen tyd in geble-
 ven is, door eene habitude ofte ge-
 woonte.

Dit niet teghenstaende seyde den
 H. Augustinus, is 't dat sulck eenen
 hem bicht, t'is Godt die hem ver-
 weckt ende levendigh ghemaect
 heeft. Hierom dan, ghelyck Chri-
 stus onsen Heer Lazarus gheroepen
 hebbende, seyde Lazare komt wt;

foo heeft hy oock aen syne Discipelen gheboden hem te ontbinden: van ghelyken oock ghebiedende aen alle Bicht-vaders t'absolveren, en t'ontbinden sonder wistel soodanigen sondaer die hem is bichtende met die ghesteltenisse als voren beschreuen is. *Processit & adhuc ligatus est, adhuc involutus, confitens & adhuc reus, tamen jam foras processit. Quid significat? Quando contemnis, mortuus jaces: & si tanta, quanta dixi, contemnis, sepultus jaces: Quando confiteris, procedis. Quid enim est procedere, nisi, ab occultis velut exeundo, te manifestare? sed ut confitearis, Deus facit, magna voce clamando, id est, magna gratia vocando. Ideo cum processisset mortuus adhuc ligatus, confitens, & adhuc reus, ut solverentur peccata ejus, Ministris hoc dixit Dominus: solvite illum & finite abire.*

„ Soo danighen Penitent, seyde
 „ Augustinus, komt wt syn graf,
 „ ende is noch ghebonden, is noch

„ verwerdt, is belydende en plich-
 „ tigh; nochtans is hy wtgekomen.
 „ Wat beteeckent dit: als ghy uwe
 „ doodelyke sonden (die wt kranck-
 „ heyd gheschied zyn) niet en ver-
 „ acht, soo licht ghy dood. Ende
 „ is't dat ghy soo groote ende
 „ menighvuldighe doodsonden, als ick
 „ gheseyd heb, niet en veracht, oft
 „ niet en weeght, soo licht ghy be-
 „ graven, als wanneer ghy belyd
 „ ofte bicht, soo komt ghy wt het
 „ graf van uwe sonden. Want wat is
 „ wt komen, dan te gaen, wt de
 „ verborghen sonden, ende u selven
 „ t'ontdecken. Maer dat ghy uwe
 „ bichte spreckt, dat doet Godt,
 „ roepende u met eene hooge stem-
 „ me, dat is, met eene groote
 „ gratie. Hierom als wanneer den
 „ dooden voorquam ghebonden,
 „ belydende ende plichtigh, op dat
 „ de banden van syne sonden soudent
 „ ontbonden worden, heeft Chri-
 „ stus den Heere gheseyd: ontbind
 „ hem

hem, maect hem los, en laet
 hem gaen. Dese syn de eyghen
 woorden van Augustinus in syn 22.
 tractaet op het H. Evangelie van
 den H. Joannes.

Ende in syn 22. Tractaet, seyde hy:
*surge in corde tuo, procede de sepulchro
 tuo, etenim mortuus in corde tuo, tam-
 quam in sepulchro jacebas, & tamquam
 saxo mala consuetudinis gravaris. Surge
 & procede, crede & confitere, qui enim
 credit, surrexit, qui confitetur, proces-
 sit. Quare processisse dicimus confiten-
 tem? quia antequam confitetur occultus
 erat, cum autem confitetur, procedit de
 tenebris ad lucem, & cum confessus
 fuerit, quid dicitur Ministris. Quod
 dictum est ad funus Lazari, solvite illum
 & finite abire.* „ Staet op wt uw'
 „ herte, komt wt u graf; want
 „ dood synde door eene dood-
 „ sonde, laeght ghy in uw' herte
 „ als in een graf, ende zyt beswaert
 „ met eenen grooten swaren steen
 „ van quade ghewoonte. Staet op,
 „ en

„ en komt te voorschyn , ghelooft
 „ ende belyd. Want die ghelooft
 „ die komt wt de duysternissen tot
 „ het licht. Ende als wanneer sulck
 „ eenen ghebicht heeft, wat worter
 „ gheseyd aen de Dienaers? (*dat syn*
 „ *Bicht-vaders*) hun word gheseyd ,
 „ het ghene gheseyd is aen de Disci-
 „ pelen voor het dood lichaem van
 „ Lazarus : ontbind diën ende laet
 „ hem gaen.

Dit selfste leert den selven H.
 Augustinus in syn 8. ende 44. Ser-
 moon van de woorden des Heere ,
 in het 10. capittel , van de waer-
 achtighe ende valsche penitentie.
 Daer-en-boven oock op den 101.
 psalm , in synen Boeck van 83.
 questien , in de 65. questie. Alle de
 andere HH. Vaders komen met dese
 leeringe over een : als onder andere
 den weerdighen Beda op het voor-
 seyde capittel van Joannes , ende
 den H. Ireneus , die een Discipel is
 gheweest van de Apostelen in synen
 5. Boeck,

5. Boeck , aen het 13. capittel.

TWELFSTE VRAGHE.

Is de Absolutie soo noodzakelyk , datter niemandt (naer dat hy eene doodsonde ghedaen heeft) kan saligh worden , sonder gheabsolveert te zyn van syne doodsonde ?

DEn H. Paus Leo , en den Roomschen Catechismus sulen wederom voor my antwoorden. Desen grooten Paus in synen 91. Briefseyd : het is seer profytelyk ende noodzakelyk dat de sonden voor den lesten dagh des levens ontbonden ende vergheven worden van den priester. *Multum utile est ac necessarium , ut peccatorum reatus ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.*

Ghy en moet, seyde hy , niet veel segghen oft ondervraghen, waerom Godt dit alsoo inghestelt heeft ? onsen Heer , wiens oordeelen niet en kunnen

konnen begrepen worden, heeft
bewaert aen syne Rechtveerdig-
heyd, het ghene het pristerlyk ampt
niet en heeft kunnen volbrengchen.

*Dominus noster, cujus iudicia nequeunt
comprehendi, quod Sacerdotale mini-
sterium implere nos potuit, sua iustitia
reservavit.*

Den Roomschen Catechismus
aen 't ghetal 46. seyd: „ op dat wy
„ toe-staen dat de sonden wtgewist
„ worden door een volmaeckt be-
„ rouw: wie en weet niet, dat dit
„ berouw soo krachtigh, soo bitter
„ ende inwendigh soo wtghespreyd
„ behoort te zyn, dat de bitterheyd
„ van dese droefheyd vergheleken
„ ende over een moet komen met
„ de grootheyd van de boosheden:
„ maer aengesien datter seer weyni-
„ ghe penitenten tot desen trap ge-
„ raken, soo gheschied het oock,
„ datter van seer weynighe in dit
„ leven verghiffenis van hunne son-
„ den te hopen stond. Hierom dan
„ is

„ is het noodzakelyk gheweest , dat
 „ den alder-goedertierensten Heere
 „ op een ghemackelyker manier,
 „ sorghe souw draghen voor de ge-
 „ meyne saligheyd van de menschen,
 „ 'twelck hy oock met eenen won-
 „ derlycken raed heeft wtgewerckt,
 „ als wanneer hy de Sleutels van
 „ het Hemelsch-ryck ghegheven
 „ heeft aen syne Kercke. *Ut hoc con-
 cedamus contritione peccata deleri , quis
 ignorat illam adeo vehementem , acrem,
 intensam esse oportere , ut doloris acerbi-
 tas cum scelerum magnitudine aequari
 conferrique posset ? at quoniam pauci
 admodum ad hunc gradum pervenirent ,
 fiebat etiam ut a paucissimis hac via
 peccatorum venia speranda esset , quare
 necesse fuit ut clementissimus Dominus
 faciliori ratione communi hominum
 saluti consuleret , quod quidem admira-
 bili Consilio effecit , cum claves regni
 caelestis Ecclesiae tradidit.*

Den selven Roomschen Catechis-
 mus gaet voords , en seyde aen t'ge-
 tal

tal 47. „ soo haest hem eenen son-
 „ daer bequamilyk ghebicht heeft,
 „ alle syne sonden syn hem verghe-
 „ ven door de kracht der Sleute-
 „ len, ghelyk ons de HH. Vaders
 „ dat hooghelyk verklaert hebben,
 „ dat het is door dese, door welcke
 „ ons den hemel gheopent is. *Cum*
peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit,
vi clavium scelera omnia remitti ac con-
donari: ut merito a sanctissimis viris,
Patribus nostris celebratum sit, Ecclesia
clavibus aditum in calum aperiri.

Dese openinghe des Hemels en
 gheschied niet door d'wtstellen van
 d'Absolutie, maer in dese te gheven.
 De HH. Vaders leeren ons, dat het
 weygheren van d'Absolutie, is de
 sonden houden: ende onsen Heer
 aen het 20. capittel van S. Jan, en-
 de aen het 18. van S. Mattheus,
 seyde: „ Dat die sonden, die den
 „ priester vergheeft op der aerde,
 „ oock vergeven zyn in den hemel,
 „ ende dat, die sonden die sy houden
 „ (dat

„ (dat is , niet en absolveren) op der
 „ aerde , oock ghehouden worden
 „ in den Hemel (dat is oock niet ver-
 „ gheven en worden in den Hemel)
*Quorum remisistis peccata , remittun-
 tur eis , & quorum retinueritis retenta
 sunt . Dabo tibi claves regni calorum ,
 quodcumque solveris super terram , erit
 solutum & in calis .*

Daer is dan grootelycx aenghe-
 leghen dat den sondaer tracht sy sel-
 ven bequaem te maken tot eene
 wettelycke Biechte , welcke ick
 ghetoont heb in de eerste vraghe ,
 en dat den sondaer niet wt-en-stelt
 sich te bekeeren tot Godt , *Non tar-
 des* seyde den Wyfeman *Ecclesiatici*
cap. 5. converti ad Dominum , en zyt
 niet traegh om tot den Heere te be-
 keeren .

Vanghelycken dan isser groote-
 lycx aengheleghen , dat den priester
 niet wt-en-stelt te gheven de Abso-
 lutie aen diën , die sich bequaem ge-
 maect heeft tot de selve , volghens
 het

het ghens ick ghetoot heb in de eerste Vraghe.. Want is het saken dat den sondaer komt te sterven sonder Absolutie, oft sonder een volmaect Berouw, soo is hy in der eeuwigheyd verdoemt, want den Hemel en is voor soo eenen sondaer niet open, en dat om eene onverdraghe-lyke coppingheyd van eenen priester.

Het welck oock ghetuygen den den H. Paus Celestinus den eersten van diën name in synen brief tot de Bisschoppen van de provincien van Weenen in Vranckryck en van Narbonen: ende Julius den eersten van diën name, die segghen: Dat diën priester, die aen eenen siecken weyghert het H. Sacrament van penitentie, oorsaek is van de eeuwighe verdoemenisse van sulck eenen siecken. „ Wy hebben kennis ghecre- „ ghen dat het Sacrament der Biech- „ te gheweyghert word aen de ster- „ vende, en dat niet toeghestaen en „ word aen hunne begherte, die „ wen-

„ wenschen ende begheren, dat
 „ hunne ziele byghestaen word in
 „ diën tyd van hun sterven met sulck
 „ eene noodsaeckelyke remedie.
 „ Ick bekenne, wy schroomen dat-
 „ ter sulck eenen Bichtvader van
 „ soo grooten boosheyd ghevonden
 „ word die wanhopt van de goe-
 „ dertierentheyd Gods: als oft hy
 „ t'allen tyde niet en kost helpen den
 „ sondaer, die tot hem komt ghe-
 „ loopen, als oft hy diën mensch niet
 „ en kost verlossen, die peryckel
 „ lyd van eeuwich verdoemt te zyn
 „ door het pack en den last van sy-
 „ ne sonden, van welck pack en
 „ last hy met eene wettelyke dispo-
 „ sitie versoeckt ontlast te zyn. Ick
 „ bidde, seght my, wat is dit anders
 „ ghedaen, dan diën stervende noch
 „ eene andere dood aen te doen,
 „ ende de ziele van desen stervende
 „ door syne wreedheyd te dooden,
 „ by faut van d'Absolutie? aengesien
 „ nochtans Godt den alder-ghereet-
 „ sten

„ sten is om den sondaer te hulpe te
 „ komen , ende hem noodende tot
 „ penitentie hem oock belooft, seg-
 „ ghende: in wat daghe den sondaer
 „ hem sal bekeert hebben , soo en
 „ sullen hem syne sonden niet gere-
 „ kent worden. Ende wederom, ick
 „ en beghcere niet de dood van den
 „ sondaer , maer dat hy bekeert
 „ worde , en leve. *Agnovimus Pani-*
tentiam morientibus denegari , nec illo-
rum desiderii animi, qui obitus sui tem-
pore hoc anima sua capiunt remedio sub-
veniri. Horremus, fateor, tanta impietatis
aliquem reperiri , ut de Dei pietate des-
peret : quasi non possit ad se quovis tem-
pore concurrenti succurrere , & pericli-
tantem sub pondere peccatorum hominem
onere , quo se expediri desiderat , libera-
re. Quid hoc , rogo , aliud est quam
morienti mortem addere, ejusque animam
sua crudelitate , ne absoluta esse possit ,
occidere ? cum Deus ad subveniendum
paratissimus , invitans ad poenitentiam
sic promittat , Peccator, inquiring, qua-
cumque

*cumque die conversus fuerit, peccata
 ejus non imputabuntur ei. Et iterum:
 Nolo mortem peccatoris sed tantum con-
 vertatur & vivat. Hoort voorders:
 ꝑ Presbyter morientibus abnegaverit
 pœnitentiam, reus erit animarum, quia
 Dominus dicit: quacumque die conver-
 sus fuerit peccator ad pœnitentiam, vita
 vivet & non morietur. Vera enim con-
 fessio in ultimo tempore esse potest, quia
 Dominus non solum temporis, sed etiam
 cordis inspector est: sicut Latro unius mo-
 menti pœnitentia meruit esse in Paradi-
 so in hora ultimæ confessionis. Is, t sa-
 ,, ken dat den priester weyghert de
 ,, Penitentie (dat is de Bichte) aen de
 ,, stervende, soo is hy plichtigh aen
 ,, het verlies der zielen: want den
 ,, Heere seyde: in wat daghe den
 ,, sondaer hem sal bekeert hebben
 ,, tot penitentie hy sal het leven le-
 ,, ven, ende en sal niet sterven:
 ,, want in den lesten tyd des levens,
 ,, kan-der wesen eene waerachtige
 ,, Biechte: want den Heere niet
 alleene*

„alleenelyk Heer is van den tyd,
 „maer is oock den inliender en
 „doorliender van het herte van den
 „mensch, ghelyk den moordenaer
 „met de penitentie van eenen oo-
 „genblick verdient heeft te wesen
 „in het paradys in de ure van syne
 „leste belydenisse.

Waer wt volght dat vele nieuw
 Doctoren hun grootelykx vergry-
 pen, als wanneer sy supponeren oft
 voor waerscheynelyk houden, is 't
 dat den penitent gehoorfaemt aen
 den Priester, die d'Absolutie wey-
 ghert, dat hy gheene haestighe dood
 moet vreesen: ende voor reden van
 dese suppositie oft onghefondeerde
 waerschynelykheyd segghen sy: dat
 Godt niet toe en sal laeten dat sulck
 eenen penitent sal sterven sonder
 vergiffenis te bekomen: waer in sy
 directelyk, oft richtelyk spreken,
 en leeren teghen den H. Leo, den
 H. Celestin, den H. Julius Pausen
 van Roomen, ende teghen het ge-

D

nerael

nerael Concilie van Nicëen , het welck t'felve leert ende beveelt , ghelyck de voormelde Pausen.

Het is waer : dat de ghene , die ghe-excommuniceert waren om eenige groote publicke misdaden , als wanneer sy hun onderwierpen aen de publicke penitentie (die dickwils duerde vele jaren) en dese quamen te sterven ter wylen sy hunne penitentie waren doende : de H. Kercke hun ontsloegh van d'excommunicatie , en deden publicke ghebeden voor dese , ghelyk sy doet voor de andere gheloovighe. Maer hier staet wel t'aenmercken , dat als wanneer dese penitenten hun onderwierpen aen dusdanige publicke penitentie , sy Sacramentelyk bichtede , ende Sacramentelyk ghe-absolveert wierden : al wast saken nochtans dat die Sacramentele Absolutie den penitent niet en ontsloegh van de publicke penitentie , welcke den penitent verobligeerde sich ter wylen

wylen afghesheyden te houden
van d'andere gheloovighe.

Dese nieuwe Doctoren en hebben niet aenmerckt op d'onderscheydinge die daer is tusschen eene Sacramentele absolutie, ende tusschen d'absolutie van Censure, oft excommunicatie en van eene wtwendighe straffe; ende hierom is 't dat den Doctor Du Bois de coragie heeft ghehadt van eene Apologie (dat is een Bescherm-schrift) te maken, door t'welck hy dese nieuwe Doctoren over ses jaren soo danigh overwonnen heeft, dat sy tot dese ure toe, daer op noch niet gheantwoordt en hebben, niet teghenstaende hy hun menighmael daer over beroepen heeft, door andere publicke schriften. Nader-handt heb ick gevonden d'onderscheydinge van dese voormelde twee soorten van Absolutie in de Concilien van den H. Carolus Borromeus, ende in 't lanck wtgheleyt door den

vermaerden Doctoor Fagnanus, op
het capittel, *postulastis, de Clerico ex-*
communicato.

DERTHIENSTE VRAGHE.

*Wacrom is 't dan dat de H. Kerck den
tyd van twelfhondert jaren de Sacra-
mentele absolutie wt-ghestelt heeft
tot dat de penitentie volbrocht was?*

ICk antwoorde dat het onwaer-
achtigh is dat de Kercke oyt op
die maniere de Sacramentele abso-
lutie wtghestelt heeft.

Den Roomschen Catechismus
ontdeekt de valscheyd van dese
vraghe aen het getal 81. ende leert,
dat de teghenwoordighe practyck
(van de Sacramentele absolutie te
gheven op den selven tyd als den
penitent opleyt syn wercken van
penitentie) is de oude practyke van
de H. Kercke, *Antiquissimo Ecclesie
usu receptum est, ut cum poenitentes à
peccatis solvuntur, poena aliqua eis irro-*
getur,

*getur , cujus poena solutio satisfactio
vocari consuevit* „ men heeft ontfan-
„ ghen door een alder-oudste ghe-
bruyck der Kercke , dat , als wan-
„ neer de penitenten van hunne
„ soaden ontbonden worden , dat
„ hun eenighe straffe oft penitentie
„ op-gheleyd moest worden , welc-
„ kers straffe oft penitentie betalin-
„ ghe , ghemeynelyk voldoeningh
„ ghenoeemt is gheweest.

Den Pater Gabrielis (die alle ,
het ghene hy gheschreven heeft van
de penitentie , wtgheschreven heeft
wt den Boeck , die tracteert van de
menighvaldighe Communie , ende d'an-
dere deelen wtgheschreven heeft
wt andere ongefondeerde fransche
boecken , die van de HH. Kerck
verdoemt zyn) is verobligeert ghe-
weest te corrigeren en te verande-
ren het ghene hy gheschreven had
van de voorseyde practycke van
twelfhondert jaren. Waer uyt ver-
volghens bevonden word dat oock

vanden stœl van Roomen verdoemt is het ghene staect in den voormelden Boeck van de menighvuldighe Communie, op het weygeren oft d'wtstellen van de Sacramentele absolutie.

VIERTHIENSTE VRAGHE.

En magh den Priester d' Absolutie niet wtstellen al waert oock dat den penitent hadde die dispositie en bequamigheyd als vereyscht word in onse eerste Vraghe?

DE gemeyne leeringhe van die, die gheschreven hebben, eer dese nieuwigheden te voorschyn syn gekomen (welcke oock is de leeringhe van den H. Carolus Borromeus) is, dat den priester alleenelyk in sekere voorvallen magh d'absolutie wtstellen: te weten.

Den 1. Cas oft voorval. Den H. Carolus Borromeus heeft bevolē dat de Pastoors niet en souden toelaten tot
de

de bichte, op de vier leste daghen van den Vasten, noch op Paeschdag, die, de welcke het gheheel jaer door, een onstichtigh wulps leven gheleest hadden: en dat met reden, om dieswil dat de pastoors op die voorseyde dagen soo grootelykx belet zyn; dat sy gheenen tyd ghenoech en hebben, om de conscientie van sulcken menschen te ghenesen. Dit staet in het 5. Concilie van den voormelden heylighen Carolus Borromeus, onder den titel van het Sacrament der penitentie.

Is 't saken dan datter soo eenen penitent op de voorschreven dagen te bichten komt, ende nu besigh is met bichten, soo ordonneert den voormelden Carolus Borromeus dat den Bicht-vader soo-danighen niet en sal absolveren, maer sal desen wegh-senden, ende sal hem ghebie-den in den naesten heyligh dagh van Paeschen wederom te komen; maer hier staet wel te bemercken,

dat hy niet en verbied: dat sulck eenen penitent magh bichten aen eenen anderen Bicht-vader, die genoegsaem tyd heeft om in sulck eenen voorval te doen alle het gene den last mede-brenght van eenen Bicht-vader.

Den 2. Cas. Is 't saken dat den Priester ondervind, dat den penitent vele jaren gheleeft heeft in de sonden, en dat hy naer syne voorgaende bichten syn besten niet gedaen en heeft (naer syn kranck vermoghen) om sich te beteren: soo is't dat den priester reden heeft om de absolutie wt-te-stellen, totter tyd toe hy eenighe teeckenen heeft van beternis.

Den 3. Cas, oft voorval: Is 't saken dat den penitent de occasie niet en schouwt oft verlaet, wtwelcke de sonden dickwils oft gemeynelyk is volghende. By exempel, waert saecke hy niet en verliet syne by-slaepstere, oft oock niet en verliet

verliet

verliet de conversatie van een andere
 persoon, met de welcke hy dick-
 wils sondicht door oneerelycke
 aenraeckinghe &c. die hy in syne
 voorgaende bichten beloofte had te
 verlaeten : oft is 't dat hy oock niet
 en verliet andere peryckeleyse con-
 versatien, in de welcke men anders
 niet en doet dan synen tyd over-
 brengnen in dronckenschappen,
 verboden spelen, in vloecken, en
 sweiren &c. niet teghen-staende hy
 te voren daer over vermaent is ghe-
 weest, ende beloofte heeft tot vele
 reysen toe soo-danighe gheselschap-
 pen te vluchten en te verlaten, ende
 nochtans die niet ghevlucht oft ver-
 laten en heeft : Den Bicht-vader sal
 aen dusdanighen penitent d'Absolu-
 tie wistellen totter tyd toe, hy hem
 af-treect van sulcken peryckeleyse
 conversatien en boose ghewoonten.
 Is 't saken dat sulck eenen penitent
 noch niet vermaent en waer ghe-
 weest van sulcken peryckelen te

D s

vluch-

vluchten en te verlaten , den Bichtvader magh hem absolveren , mits hy vastelyk voorneemt ende be- looft de selve te verlaten , het selve met teekenen van berouw bevesti- ghende.

Den 4. Cas oft voorval. Is't faken dat eenen penitent in syn ne- gotien oft officien , als van militie oft krygh , van rechten , van pro- cureur , van advocaet , van coop- man &c. seer dickwils ghevallen is in diveryen , lasteringhen , valsche beschuldighen , bedriegheryen , onrechtveerdigheden &c. en dat hy daer van eene gewoonte heeft aen- ghenomen van sulcken boosheden noch te doen , blyvende in syn Officie ; is't dat den Priester oor- deelt , dat sulck eenen penitent syn devoir oft beste niet en sal doen , van niet te hervallen (als d'occasie hem sal voorvallen) in sulcken boos- heden , hy sal hem d'Absolutie wt- stellen totter tyd toe , hy hem ghe- betert

betert ende ghewacht sal hebben van in soo-danighe occasie te hervallen.

Wy sullen hier stellen den latynschen Text, volghens de voorseyde Cassen oft voorvallen, wt het 5. Concilie van den H. Carolus Borromeus Concilio provinciali 5. tit. de iis, *quæ ad Sacramentum penitentia. Parochus singulos, eosque præsertim, qui perraro confitentur, moneat, ut ne confessionem in postremos illos Quadragesimæ dies differant, quibus Sacerdotes ob mysteriorum celebritatem assidua divinorum occupatione, ab audiendis confessionibus impediuntur, vel frequenti tunc concursu fidelium, defatigati, ita in eo ipso munere præstando fere opprimuntur, ut tantum tamque salutare ministerium in confertissima multitudine vix recte illis præstare queant.* „ Den Pastoor sal „ ieder (in syn Parochie) vermanen „ ende principalyk die seer selden „ bichten, dat-se hunne bichte niet

„ wt en stellen tot die leste daghen
 „ van den Vasten, op welcke dagen
 „ de priesters om het vieren van de
 „ Mysterien van die voormelde da-
 „ ghen sonder ophoudinghe besigh
 „ zyn in den arbyd van Goddelyke
 „ saken , soo dat sy als-dan belet
 „ worden de bichte van soo-danige
 „ penitenten te hooren , oft oock
 „ om dies-wil dat de Priesters op die
 „ daghen ten uyttersten vermoeyd
 „ zyn van bicht te hooren ter oor-
 „ saeck van de over-groote menigh-
 „ te van de gheloovighe oprechte
 „ Christenen : soo dat sy in diën
 „ dienst by-naneer-ghedruckt wor-
 „ den , en soo eenen grooten ende
 „ saligh-makenden dienst , qualyk
 „ oprecht kunnen doen aen sulcken
 „ penitenten in soo een menichte
 „ van volck , t'welck verobligeert
 „ is te bichten te gaen op den voor-
 „ melden tyd.

Ende den selven H. Carolus in
 syne onderwyfinghe tot sulck een
 over-

over-groot ampt, seyde: *Differatur Absolutio iis, qui cum multos annos in peccatis suis perdurant, nullâ interim adhibitâ operâ in emendationem vitæ, in eadem peccata iterum atque iterum labuntur.* „ Dat de absolutie wtghe-
 „ stelt word aen die penitenten, die
 „ naer dat sy vele jaren volherden in
 „ hunne sonden en in diën tyd geene
 „ middelen oft neerstigheyd ghe-
 „ bruyckt hebbende tot beternisse
 „ van hun leven seer dickwils
 „ wederom hervallen in de selfste
 „ sonden.

Den voormelden heylighen Carolus gaet voorts als volght:

Si pœnitentem iis atque similibus impedimentis irretitum esse perspexerint, ipsaque occasio talis sit, quæ tum etiam re ipsa existat, veluti quod concubinam alit, vel quid hujusmodi; Confessarius eum absolvere non debet, nisi prius illam ipsam occasionem prorsus abscindat. In aliis vero, ut aleâ ludere communiter, in venereis aspectibus diu esse, conversari
 peri-

periculose cum feminis, perdurare in tactibus impudicis, si eis nuntium remittere non polliceatur, vel si spondeat, alias tamen, cum de eodem fidem fecerit, vitam non emendaverit, absolutionem differat, usque eo dum emendationis quadam argumenta videbit., Is 't dat den Biecht-
 „ vader soo eenen penitent treft oft
 „ vind met soodanighe beletselen
 „ verwerdt, en fiet dat d'occasie van
 „ sondighen sulckx is, die oock is
 „ blyvende ten selven tyde als hy
 „ Biecht, by exempel: dat hy een
 „ byslaepstere onderhoud oft iet des-
 „ ghelycke; den Biechtvader en magh
 „ desen niet absolveren . voor al eer
 „ dat hy die occasie af-snyd en ver-
 „ laet; maer in andere saecken als
 „ by exempel, ghemeynelyk met
 „ den teerlinck te spelen, langhen
 „ tyd te blyven in onsuivere aensie-
 „ ninghe, te converferen met vrou-
 „ wen (oft onghelycke personen)
 „ te volherden in onsuivere aenra-
 „ kinghe, dat den Biecht-vader de
 „ absolu-

„ absolutie van soo-danighen peni-
 „ tent wtstelt, ten sy hy beloofst alle
 „ dese boose wercken af-te snyden,
 „ te vluchten, en te verlaten, oft
 „ is't dat hy dit beloofst, en te
 „ voren in andere bichten noch be-
 „ loofst heeft, ende nochtans syn
 „ leven niet ghebetert en heeft, dat
 „ hy hem d'Absolutie wt-stelt totter
 „ tyd toe dat hy eenighe teecken en
 „ fiet van beternisse.

*Alterius generis occasiones, quæ vide-
 licet ex conditione peccantium sumun-
 tur, ea facta sunt, quæ etiamsi per se
 licent, tamen probabiliter timetur, ne
 is qui confitetur in eadem ipsa, que olim
 admisit peccata, relapsurus sit: si in
 eisdem operibus, in quibus antea versa-
 tus est, perseveret: tales ob mundi cor-
 ruptelam plurimi esse solent, in castris
 esse, mercaturam sequi, Magistratus
 obire, Advocati & Procuratoris officia
 exercere, aliaque id genus, quædam
 quis tractat, fit sæpe, ut vocibus blas-
 phemis, furtis, injustitia, calumniis,
 odiis,*

odiis, fraudibus, perjuriis, & aliis
 ejusdem farinae sceleribus, quibus Deus
 offenditur, tantam sibi eorum consuetu-
 dinem assciverint, ut conjectari liceat,
 si in eisdem officiis maneant, cum se
 rursus eadem illa oblatura sint occasio-
 nes, quod fortiozem animum ad resisten-
 dum peccatis non opponent, quã hactenus
 fecerint: quodque indè sequitur, in idem
 lutum ex integro prolabentur.

„ Daer sijn andere occasien van
 „ sonden die voorts komen uyt de
 „ conditie, Officie, en negotie van
 „ de penitenten die in de selve ghe-
 „ sondicht hebben, welckers con-
 „ ditie, officie en negotie, oft hante-
 „ ringhe al is't dat dese wettelyk
 „ moghen gheschieden, nochtans
 „ ter wylen dese in de voormelde
 „ occasie dickwils ghesondicht heb-
 „ ben, soo word waerschynelyk ge-
 „ vreeft, dat die dese syne sonden
 „ bicht, wederom sal hervallen in
 „ die sonden, die hy te voren noch
 „ ghedaen heeft, is't dat hy noch
 „ vol-

„ volherd in de conditie, officie,
 „ en hanteringhe, daer hy te voren
 „ in gheweest is. Soo-danighe wor-
 „ dender vele gevonden door de
 „ bederffenis des werelts : daer syn-
 „ der die militair zyn, oft den krygh
 „ volghen, daer synder die coop-
 „ handel doen, die in den Magi-
 „ straet zyn, daer synder die bedie-
 „ nen het officie van Advocaet en
 „ Procureur, ende andere dierghe-
 „ lyke officien : isser dan iemant
 „ onder dese officianten en nego-
 „ tianten, die dickwils blasphemien
 „ spreckt, die in syn conditie, officie,
 „ en hanteringhe ghewoon is dick-
 „ wils te blasphemeren, te stelen,
 „ die ghewoon is onrechtveerdig-
 „ heyd te begaen, lasteringhe te
 „ spreken, haet te draghen, bedrogh
 „ te doen, valsche eeden te spreken,
 „ ende andere dierghelyke booshe-
 „ den te doen (door welcke Godt
 „ vergramt wordt) en is 't dat dese
 „ sulck-eene groote gewoonte,
 „ van

„ van dese sonden te begaen , aen-
 „ ghenomen hebben , datmen ghe-
 „ fondeert vermoeyen magh heb-
 „ ben , dat sy , is 't dat sy blyven in
 „ hun conditie , officie oft hanterin-
 „ ghe , als wanneer hun de selfste
 „ occasien sullen voorvallen ghee-
 „ nen grooteren moet en neerstig-
 „ heyd sullen thoonen om de son-
 „ den te wederstaen , als sy tot noch
 „ toe ghedaen hebben , waer wt
 „ volght dat sy ganschelyk in de sel-
 „ ve vuyligheyd sullen hervallen ;
 „ den Bicht-vader sal d'Absolutie
 „ van dese wt-stellen totter tyd dat
 „ hy eenighe teecken en siet van be-
 „ ternisse ende van af-stand van son-
 „ den. Alsoo spreckt den H. Carolus
 Borromeus. *Multo magis confessarius
 circa ea officiorum actionumque discrimina
 extirpanda allaborare debet , quae
 nullam vel necessitatem Reipublicae vel
 utilitatem secum ferunt : quae quamvis
 ex priori ordine rerum non sint (illa
 enim per se ad peccatum mortale indu-
 cunt ,*

cunt, ac propterea necessario a quovis homine, quocumque in statu relinqui debent) nihilominus tamen ad male agendum inflectunt ac facillimo negotio sapissime ad diversa peccata trahunt, ut choreis interesse, agere cum blasphemis, versari cum scurris, malorum se sodalitatibus hominum adjungere, tabernas frequentare, otio indulgere, similesque actiones, in quibus ut plurimum peccare mortaliter homines solent; qui quidem ante non debent absolvi; nisi animo abalienato penitus illa ipsa se deserturos esse polliceantur.

Et quidem si probabiliter sibi confesarius persuadeat posse se fidem primæ vel secundæ a penitente sibi promissioni factæ dare, quod scilicet occasionem auferet, poterit eum promissionis intuitu absolvere; sin autem fidem semel atque iterum fregerit, ac tertio jam idem polliceatur, absolutionem differat usque dum re ipsa videat penitentem se omni peccato liberasse, in quo prius vixerat.,, Noch
,, veel meer moet den Biechtvader
,, aerbey-

„ aerbeydē om wt-te-roeyen de pe-
„ ryckelen van sondighen die ghe-
„ vonden worden in eenige officien
„ ende wercken, welcke noch noo-
„ digh en zyn, noch eenigh profyt
„ aen en brengen aen de Republieck
„ oft ghemeynte. De welcke al is 't
„ datse niet en zyn van die boven
„ vermelde (want die leyden den
„ mensch wt hun selven tot dootte-
„ lyke sonden, ende hierom moeten
„ die noodsaeckelyk van ieder
„ mensch, in wat staet, officie, oft
„ hanteringhe hy is, verlaeten wor-
„ den) niet teghenstaende nochtans
„ soo is 't dat dese de menschen neer-
„ booghen om quaed te doen, ende
„ seer dickwils en seer lichtelyk hun
„ trecken tot verscheyden sonden:
„ by exempel, te wesen by danse-
„ feryen, te handelen met vloeckers
„ en blasphemeerders, te converse-
„ ren met ongheschieckte boeven,
„ sich te voeghen by geselschappen
„ van quade menschen, dickwils te
„ gaen

„ gaen in herberghen, ledigh te
 „ wesen, en dierghelycke wercken,
 „ in de welcke sy seer dickwils ghe-
 „ woon zyn doottelyk te sondigen,
 „ welcke niet eerder moeten geab-
 „ solveert worden, ten sy dat zy
 „ met een vervremd ghemoed van
 „ de voorschreyen wercken, belo-
 „ ven de selve ganschelyk te verla-
 „ ten: ende is 't saken dat den Biecht-
 „ vader hem waerscheynelyk magh
 „ laeten voorstaen, dat hy aen de
 „ eerste oft aen de tweede belofte
 „ van den penitent, aen hem gedaen,
 „ magh gheloof gheven, te weten,
 „ dat hy de occasie van sondigen sal
 „ weg-nemen: hy sal hem mogen
 „ absolveren ten opficht van zyne
 „ belofte, maer is 't dat hy eens oft
 „ tweemaels syne ghetrouwigheyd
 „ ghebroken heeft, syn woord niet
 „ ghehouden en heeft, en nu voor
 „ de derde reyse het selve belooft, dat
 „ den Biechtvader d'absolutie wt-
 „ stelt totter tyd toe hy siet dat den
 „ peni-

„ penitent metter daet sich gheloft
„ heeft vande sonde in de welcke hy
„ te voren leefde. Alsoo spreckt den
H. Carolus Borromeus. Den voor-
seyden Heylighen voeght hier
by noch eenighe andere besondere
cassen oft voorvallen te weten, is 't
dat den penitent eenighe contracten
gemaect heeft van woekerye oft
eenighe andere verboden contracten,
en dese niet en begeert te breken; is 't
dat hy eenighe valsche ghetuyghe-
nisse ghegheven heeft in eenighe
criminele saken, ende de selve noch
niet herroepen en heeft, is 't dat hy
niet wederom en gheeft, het ghene
hy noch in besit heeft, ende weet
dat het eene andere toekomt: al is 't
oock dat hy in de voorgaende bichte
belooft heeft het selve te restitue-
ren.

VYFTHIENDE VRAGHE.

En moet den Priester niet versekert zyn dat den sondaer (die noch niet en is in een peryckel des doods) bekeert is ? ende magh hy bedienen het H. Sacrament der penitentie alleenelyk hebbende waerschynelycke materie en woorden ?

DE HH. Vaders, den Roomschen Catechismus, den H. Carolus Borromeus sullen dienen voor antwoord op alles.

Den H. Paus Leo in synen 91. briefsprekende van de Absolutie, seyde: „ wy en moeten niet moeyelyk zyn in wt te rycken de gaven „ Godts, noch in te veronachsamen „ de tranen ende suchten van de „ ghene, die hun beschuldighen; „ aenghesien wy ghelooven, dat „ d'affectie en den wil van penitentie te doen, en sy selven te beteren „ voords-komt door d'ingevinghe „ Godts.

„ Godts. *In dispensandis itaque Dei donis non debemus esse difficiles, nec accusantium se lachrymas gemitusque negligere, cum ipsam penitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam.*

Den H. Gregorius Paus in syn 26. Homelie op d'Evangelien, seyde:
 „ wy moeten diën door herderlyke
 „ authoriteyd ontbinden oft absol-
 „ yeren, welcken wy kennen dat
 „ onsen Heer heeft levendigh ghe-
 „ maect, welcke levend-makinge
 „ nu ghekent word in debichte oft
 „ belydenisse der sonde voor de
 „ werckinghe van de boetveerdige
 „ wercken. *Illum nos debemus per
 pastoraalem auctoritatem solvere, quem
 noscimus authorem nostrum vivificare,
 qua nimirum vivificatio ante operatio-
 nem rectitudinis in ipsa jam dignoscitur
 confessione peccati.* Mits dat soo dani-
 ghe bicht oock met haer heeft de
 conditien die vereyft worden boven
 in onse eerste Vraghe, en dat dese
 niet

niet en is, als die van Saul, van Esau en van andere hier voren geciteert.

Den H. Augustinus, den weerdighen Beda, en andere die ick boven by-ghebrocht hebbe, schryvende op het capittel van S. Jan, die aldaer spreckt van de verwekkinghe van Lazarus, segghen het selve van eenen grooten sondaer begraven onder de menichte van sonden daer hy langhen tyd in volherd heeft.

Den voorseyden Paus Leo in synen 92. brief berispende eenen Bisschop, die te seer hard was gheweeft teghen eenen die syne Vrouw vermoord had haer bevindende in overspel, schryft „En zyt niet te „ seer rechtveerdigh maer handelt „ sachter met die, die wt iever van „ kuyfcheyd schynen te buyten ge- „ gaen te hebben, de manier van „ wraeck, op dat den Duyvel, die „ de overspellighe bedroghen heeft, „ hem niet en verheught over de

E

„wraeck-

„wraeck-nemers van het overspel.
*Noli esse nimium Justus, mitius agas
 cum eis, qui zelo pudicitiae videntur
 modum excessisse vindictae, ne diabolus
 qui decepit adulteros, adulterii exultet
 ultoribus.*

En dat om dieswil seyde hy in
 synen 89. brief, die ziel de welcke
 berooft is van het H. Sacrament des
 Altaers, t'welck diën niet en magh
 ontfanghen, die doodelyk gheson-
 dight heeft voor al eer hy gheabsol-
 veert is van syne sonde, ontwapent
 ende verlaten synde van alle kracht
 en sterckheyd teghen alle tentatien
 des Duyvels, wt-ghestelt ende als
 tot roof gegheven is aen de besprin-
 ghinghen en op-vallen des Duyvels.

Den H. Carolus Borromeus in syne
 onderwyfinghen, sprekende van de
 Vaders en Moeders der familie, die de
 knechten en dienst-maeghden doen
 wercken op Sondagen en Heyligh-
 daghen, ende hun den tyd niet en
 gheven van Missete hooren, ende
 seer

seer dickwils de vasten-daghen bre-
ken, ter oorsake sy hun buyten tyds
te eten en te drincken gheven, oft
sulckx niet en beletten, als sy hun
dit sien doen, syn oorsaeck van soo-
danighe overtredinghe: soo is't dan
dat den H. Carolus seyde: in alle dese
sonden, ten sy dese Vaders en Moe-
ders der familie metter daet hun of-
ficie doen ende beloven voortaan te
beteren hunne onachtsaemheyd (be-
gaen in de bedieninghe van hunne
familie, aengaende die saken die nu
gheseyd zyn) dat den Bicht-vader
sulcke in gheender maniere absol-
veert.

Ende is't saken dat sy op hun
nemen alsoo te doen, en noyt te
voren over dese sonden op de voor-
schreve maniere vermaend syn ghe-
weest van den Bicht-vader, oft
pastoor, sal hy dese moghen absol-
veren: maer is't dat sy dickwils
over dese berispt syn geweest, noch
hun niet ghebetert en hebben, dat

d'absolutie soo langhen tyd wt-ghe-
stelt word, tot dat sy hunne belof-
ten quyten ende in eenighe spacie
van tyd gethoont sullen hebben
preuven van eene waerachtighe be-
ternisse. *In his omnibus peccatis, nisi
re ipsa praestent officium suum, negligenti-
amque in familiae administratione
commissam, quantum ad ea quae dicta
sunt, attinet, in posterum sese emendare
promittant, nullo modo eos absolvat:
quod si in se recipiant ea se facturos, nec
horum admoniti umquam a Confessario
vel pastore, praescripto modo, fuerint,
poterit eos absolvere: quod si saepius fue-
rint reprehensi, nec sese correxerint,
tamdiu absolutio differatur donec pro-
missa appareant, veraeque emendationis
argumenta aliquo temporis spatio osten-
derint.*

Den Roomschen Catechismus
aen het ghetal 82. sprekende van
diën, die hem selden bicht, en die
scheynt te bichten te komen sonder
bereydsel, seyde: Is 't dat den Bicht-
vader

vader oordeelt naer dat hy de bichte
gehoort heeft datter gheen neerftig-
heyd aen den penitent in het onder-
foecken synder sonden, noch leed-
wefen in de selve te vervloecken,
ontbroken heeft, hy sal moghen
gheabsolveert worden. *Si audita con-
fessione iudicaverit, neque in enume-
randis peccatis diligentiam, neque in
detestandis dolorem pœnitenti omnino
defuisse, absolvi poterit.*

Misschien sult ghy hier teghen-
segghen: hy en heeft gheen waer-
achtigh leedwefen, maer alleen een
leedwefen ghelyk aen dat van Esau,
van Antiochus, van Saul &c. En
den H. Gregorius Paus in synen
eersten boeck van het herderlyck
officie, aen het 9. capittel seyde: dat
den mensch sich dickwils bedrieght
in syne ghepeysen: den priester
moet dan de wercken sien, om te
kennen oft den penitent sich niet en
bedrieght. Siet, dit is't dat Pater
Gabrielis replicceert op het 135.

bladt. Maer desen armen Pater bedriecht sy selven. Den H. Gregorius spreckt hier van eenen Cas oft voorval, die gheheel verscheyden is van onsen Cas oft voorval: hy spreckt van eenen die d'eerghierigheyt in den kop heeft, die gheerne pastoor souw wesen, die gheerne eenigh officie en ryckdommen soude hebben, en seyde, waert saken dat ick pastoor waer, ick souw veel neerstigher en sorghvuldigher zyn dan de andere: waer het saken dat ick ryck waer, ick souw veel almoessen doen, waert saken dat ick Generael waer, ick souw betersschick onderhouden. Ende nochtans seyde den H. Gregorius voormeld, als soo-danighe bekomen hebben, het ghene sy soo grootelykx ghewenscht hebben, doen dickwils minder als de andere. Dit en is onsen Cas oft voorval niet.

Maer wy spreken hier van eenen die ghewillighlyk bicht syne boosheden

heden

heden , syne beschamelycke ende fameloose wercken tot syne confusie, protesterende met teeckens ende woorden syn inwendige droefheyd over syn sonden. In sulcker circumstantien en is niet een wys man oft sal oordeelen, dat dit gheschied met een rechte meyninghe ende goede intentie: aenghesien diën persoon niet en praemt om sulcken bicht te spreken tot syn confusie. Daerom leeren wy dat eenen Bicht-vader gemeynelyk gheen andere preuven van den penitent moet vereyffchen, dan sulcke voorgemelde beschuldighe, ten ware andere circumstantien in herdneckighe sondaers te kennen gaven. Andersins is 't dat soo eenen penitent geen gheloof en heeft, ende magh gheoordeelt worden niet rechtsinnigh voord te gaen, vervolghens besluyt ick, al is 't dat hem wercken van penitentie worden op-gheleyd voor de absolutie, dat hy evenwel den Bicht-vader kan

bedrieghen oft door logenen oft quade intentie, vande welcke alleen Godt is den oordeelder ende den ghene, die de intentie formeert volgens de leeringhe van den Apostel Paulus in synen eersten brief tot de Corinthianen aen het 2. capittel het 11. vers: wie onder de menschen weet het ghene des menschen is, dan den gheest des mensche, die in hem is? *quis hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?*

Den H. Augustinus in syn 32. tractaet op het Evangelie van Joannes seyde: onse (inwendighe) saecken en weet niemand dan onsen gheest. Want ick en wete niet wat ghy peyft, noch ghy en weet wat ick peyse. Want dese saken syn ons eyghen, welcke wy inwendig peyfen ende den menschens gheest is ghetuyghen van de ghepeysen van ider mensch &c. *Nostri nemo scit nisi spiritus noster. Non enim novi quid cogitas,*

gitas, aut tu quid cogito. Ipsa enim sunt propria nostra, qua interius cogitamus & cogitationum unius cujusque hominis ipsius spiritus testis est, den geest van den mensch is alleen getuygen van alle syne ghedachten.

SESTHIENSTE VRAGHE.

Welck zyn de Leeringen en opinien van eenighe nieuwe Doctoren, en van hunne Discipelen, wacrom men nu over al soo vele beroerten ende contradictien hooren ?

Ick sal u alleenelyk voorstellen die, de welcke ghedurigh besigh zyn in de practyk van die leeringen wt-te-stroeyen, wt welcke (God betert) soo vele beroerten ende benouwtheden der Conscientien voords-komen. Sy leeren niet alleenelyk, dat den Biechtvader ghemeynelyk de absolutie moet wt-stellen van die, de welcke eene wtwendighhe dood-sonde ghedaen heeft, by

E § exem-

exempel van hoererye, van oneerlyke aenraekinghe, van gramschap, van injurie, van dieverye, oft onrechtveerdigheyd &c. Al is 't oock dat desen hadde de gheheele bequame ghesteltenisse, die boven in de eerste vraghe vereyscht word: maer sy leeren noch voorders, dat den Biechtvader oock de absolutie moet wt-stellen in de omstandigheden wtgedruckt boven in de tweede vrage. Ick bidde u beminden leser, dat gy die voorschreven omstandigheden eens rypelyk wilt aenmercken, herleest dese noch eens eer ghy voords leest op dat ghy des te beter moogt begrypen den staet van de sake ende op dat ghy volkomentlyk mooght verstaen, waerom datter veel treffelyke, gheleerde, ende Godvreesende mannen (al is 't dat sy van dese hunne tegenpartye veracht worden) hunselven soo kloekelyk als muren stellen teghen dese nieuwe Leeraers: ende ghy sult ondervinden dat dese
God-

Godvreesende onvermoeyelyke geleerde mannen dit doen wt iever om de zielen ter saligheyd te brenghen : aenghesien datmen niet en arbeyd om een proces van ettelyke duysende guldens, maer om de eeuwige saligheyd, ende waer aen oock dickwils hanghen seer groote tydelyke goederen. Aenmerckt dan rypelyk de voorschreven tweede vraghe, let wel op d'omstandigheden van het houwelyk, die gy daer sult vinden : ende alsdan hoort de leeringen, en opinien van die nieuwe Doctooen en van hunne Discipels.

Ick antwoorde dan ten eersten dat sy leeren, als volght : is 't dat de Bruyd oft den Bruydegom ghesondicht heeft eenen dagh oft twee eer sy trouwen, den Pastoor en magh dese niet absolveren. Dit is de leeringhe van Huyghens in syne methode van de sonden te vergheven en te behouden op het 11. tot het 118. blad.

Ten tweede antwoorde ick dat den selven Heer Huyghens voor reden gheeft van dese syne leeringe; „ om dieswil, *seyd hy*, datter nood- „ sakelyk is eenen waerachtighen „ haet, ende vervloekinghe van „ syne sonden, ende boven dese, „ noch eene waerachtighe bekee- „ ringhe tot Godt, om ghe-absol- „ veert te zyn; maer het is te ghe- „ looven, dat Godt dese soo haest „ niet en gheeft, noch men kan dese „ ghemeynelyk soo haest niet kry- „ ghen, ten sy wy ons te voren „ merckelyk gebetert hebben. *Verum odium & prateritorum detestatio equè necessaria sunt, & prater hac, vers ad Deum conversio; Illa verò cum repente acquiri non soleant, nec illis quoque, nisi notabilem vitæ mutationem præmiserint, a Deo infundi credendum erit.*

Noteert hier rypelyk ende sorgh- vuldighlyk, dat desen Heer Huyghens tot bevestinghe van dese syne leeringhe in syne geheele Methode

VOOR-

voormeeld, niet eenen Kerckelyken Reghel oft Wet by-brenght, noch eenighe HH. Vaders, noch oock eenighe plaetse vande H. Schrifture: alleenelyk brenght hy voords eenighe generale, ghemeyne spreucken, door de welcke de H. Schrifture, en de HH. Vaders leeren, datmen moet penitentie doen, datmen Godt moeten beminnen, datmen liever alles willen verlaten het gene men besit, dan Godt doodelyk te vergrammen, dat de penitentie moet wesen volghens de grootheyd en de menighvuldigheyd der sonden, dat die, de welcke langhen tyd volherd heeft in een onghebonden, wulps en heydensch leven, groote moeyelykheyd heeft om sich te begheven tot het H. Gheloof, en te derven de ghenoechten van de wereld, van het vleesch, ende om sich alsoo ghe-heelyk te onderwerpen aen de Wet van JESUS-CHRISTUS. Alle dese spreucken (die den Heer

Heer Huyghens hier voordsbrenghet tot bevestinghe van syne (schadelyke practyke) en komen hier gheensins te pas in desen Cas, oft voorval van dese teghenwoordighe twisten.

Wy komen hier in al-te-mael over een, dat-men moet penitentie doen, eer dat-men d'absolutie ontfanght: want-men moet noodfakelyk leedwesen hebben dat-men Godt vergramt heeft, men moet de sonden vervloecken, men moet syne consciencie ondersoecken, men moet bichten met propoost van de Gheboden Godts (ende alle t'ghene iders staect vereyft) te onderhouden.

Hierom seyde den H. Ambrosius:
 „ de bichte verloft ons van de sonde,
 „ de welcke gheschied met penitentie. De waerachtighe penitentie
 „ is eene droefheyd ende bitterheyd
 „ der ziele over de sonden, die een
 „ ider ghedaen heeft. *Illa confessio liberat, quæ fit cum penitentia. Pœnitentia*

(III)

penitentia vera est dolor & amaritudo Animæ pro malis, quæ quisque commisit. Aldus den H. Ambrosius.

Wy komen hierin oock over een, dat de bichte ghedaen op den voorseyden sin van Ambrosius niet ghenoech en is, om datelyk den Hemel te bekomen: men moet voor die sonden (hoe kleyn die oock zyn) eerst voldoen aen de Goddelyke rechtveerdigheyd met de tydelyke straffe en penitentie.

Maer ick segghe, dat dese boetveerdighe voldoeningh alleemelyk magh gheschieden naer d'absolutie. En dit is de leeringhe, die alle HH. Vaders, boven geciteert, eendrachtelyk leeren.

Dit is de leeringhe van den Roomschen Catechismus aen het ghetal 97. ghelyckelyk over een komende met de leeringhe van den H. Augustinus, van den H. Joannes Chrysofostomus, van den H. Bernardus. In het Sacrament der penitentie,

tie , feyd den Roomschen Catechismus , oeffent Godt syne bermhertigheyd , en syne rechtveerdigheyd . Hy oeffent de bermhertigheyd , verghevende de sonde : hy oeffent de rechtveerdigheyd , willende voldoeningh hebben voor de refterende tydelyke pyne oft straffe , naer dat hy de sonden vergheven heeft , en den sondaer ontslaghen heeft van de eeuwige verdoemenis . *Quemadmodum sanato vulnere , cicatrices quaedam remaneant , quae & ipsa curanda sunt : ita in anima culpâ condonatâ , supersunt reliquia peccatorum purganda . Idem plane divi Chrysostomi sententia confirmat , cum ait : non satis est sagittam è corpore extrahi , sed plaga quoque à sagitta infllicta , sananda est : sic etiam in anima post acceptam peccati veniam , pœnitentiâ curanda est plaga relicta . Frequentissimè enim à sancto Augustino docemur , duo hac in pœnitentia animadvertenda esse , Dei misericordiam , & justitiam : misericordiam , quâ peccata ,*

&

& pœnas aternas illi debitas , condonat:
justitiam , quâ pœnis tempore definitis
hominem punit. „ Gelykerwys als een
 „ wonde ghenesen is , noch eenighe
 „ lit-teeckens blyven van de won-
 „ de , die oock moeten ghenesen
 „ worden : van ghelyken geschied
 „ het met de ziele: als wanneer haer
 „ de schuld der sonden vergheven
 „ is , soo blyvender noch eenighe
 „ overblyfselen der sonden , die ge-
 „ suyvert moeten worden. Dit selve
 „ bevesticht oock sekerlyk de sen-
 „ tentie van den H. Chrysofostomus ,
 „ als hy seyde : Ten is niet ghenoech
 „ dat den pyl , die gheschoten is in
 „ het menschens lichaem , wtghe-
 „ trocken word , maer de wonde ,
 „ die door den pyl ghegheven is ,
 „ moet oock ghenesen zyn : soo
 „ oock naer dat de ziele verghiffe-
 „ nis ontfanghen heeft van haere
 „ sonde , moet de wonden van de
 „ sonde , die als een lit-teecken
 „ blyft in de ziele , ghecureert en
 „ genesen

„ genesen worden. Want wy wor-
 „ den dickwils gheleert van den H.
 „ Augustinus, dat dese twee dingen
 „ in bichte oft penitentie aenmerckt
 „ moeten worden, te weten de
 „ bermhertigheyd, en de rechtveer-
 „ digheyd Godts: de bermhertig-
 „ heyd, door de welcke hy de son-
 „ den, en de eeuwighe straffen (die
 „ dese verdient hebben) vergheeft:
 „ de rechtveerdigheyd, door welcke
 „ hy op synen tyd den sondarighen
 „ mensch straft met ghestelde ende
 „ wtghesprokene straffen. Aldus
 „ spreckt den Roomschen Catechis-
 „ mus, den H. Augustinus, den H.
 „ Chrysoftomus, den H. Bernardus,
 „ ende alle andere Vaders &c.

Maer ick vraghe wt vryigheyd,
 hoe langhen tyd den Heer Huygens
 begheert, dat d'absolutie wt gestelt
 worde?

Ick antwoorde oock vrymoe-
 digh, dat hy den tyd hier van niet
 vast en set: maer hy seyde op het 54.
 blad, t'welck is.

Syne derde antwoorde : „ men
 „ heeft ghemeynelyk veel tyds en
 „ arbeyds vandoen (aldus spreckt
 „ Huyghensboven) eer dat diën kan
 „ gheraken tot de rechtveerdigh-
 „ makingh, die veel dood-sonden
 „ ghedaen heeft; *multo tam tempore*
quam labore opus esse solet ad vera justifi-
cationis dotem adipiscendam.

Ick vraghe dan noch eens wt
 vryigheyd, wat den Heer Huygens
 leert en seyde op het ghene ick hier
 voorstelle :

Daer synder twee, die nu op het
 trouwen staen: is 't dat sy maer eens
 malkanderen (als man en vrouw)
 bekent hebben: oft dat die, die bicht,
 sich alleenelyk beschuldicht, dat hy
 maer eene sonde ghedaen heeft, by
 exempel, van hoererye; en magh,
 oft en kan desen niet gheabsolveert
 worden? hy antwoord:

In syne 4. antwoorde: daer toe
 (aldus spreckt Huyghens op het
 127. blad van syne Methode)
 „ word

„ word vereyscht, dat soo-danigen
 „ penitent ghenoeschsaem bekeert
 „ moet syn om gherechtveerdicht
 „ te syn door de noodzakelyke God-
 „ delyke deughden, welcke syn
 „ t'Gheloove, Hope, en Liefde. *Ut*
hujusmodi pœnitens sat fuerit conver-
sus quantum ad absolvendum exigitur,
debet illi fuisse verum sincerumque
malitiæ peccatorum odium; deinde necesse
est, ut ad Deum per virtutes Theologi-
cas ad justificationem necessarias fuerit
conversus.

Ende voords besonderlyker spre-
 kende van eenen, die in syn ghe-
 heel leven, alleenelyk maer eene
 sonde ghedaen heeft, by exempel,
 van hoererye, op de vraghe, die-
 men hem ghedaen heeft, oft desen
 niet en soude moghen geabsolveert
 worden voor de eerste reyse dat hy
 te bichten komt? antwoord hy op
 het 202. 203. blad:

In syne 5. antwoorde: „ dat voor
 „ antwoorde dient (aldus spreckt
 „ Huyghens

„ Huyghens op de voor-geciteerde plaet-
 „ sen) dat eenen penitent , eer hy te
 „ bichten komt by den Bicht-vader,
 „ om d'absolutie t'ontfanghen eerst
 „ te voren vrywillighlyk alles kan
 „ ghedaen hebben , het ghene den
 „ Bicht-vader hem eerstelyk voor
 „ d'absolutie soude hebben gheoor-
 „ deelt te doen volbrengnen ; ende
 „ hierom als dit soo gheschied is ,
 „ soo en magh oock voor d'eerste
 „ reyse de absolutie aen desen peni-
 „ tent niet wtghefelt worden. Des-
 „ halven dan soo moet het volck
 „ seer dickwils vermaent worden in
 „ de predicatien, en in den Catechis-
 „ mus oft Christen-leeringhe : eer
 „ iemand syne dood sonde (voor-
 „ nementlyk die merckelyk groot
 „ is) wilt wt-wisschen , dat hy hem
 „ daer toe ghereed maect op den
 „ tyd als dit behoort , door ghebe-
 „ den , vastens , ende andere wer-
 „ ken van penitentie , op dat hy
 „ op dese maniere door de trappen
 „ van

„ van penitentie mocht ten lesten
 „ gheraken tot eene waerachtighe
 „ bekeeringhe. *Responsi loco sit, quod*
pœnitens priusquam Confessarium peti-
turus absolutionem primum accedat,
potest sua sponte egisse ea omnia, quæ con-
fessarius absolutionem dilaturus, præ-
mittenda absolutioni judicaret; ac proin-
de eo eventu absolutio huic pœnitenti-
ne prima quidem vice differenda fuerit.
Quapropter in concionibus & Catechis-
mis sæpe numero commonendus est popu-
lus, ut priusquam Confessione pecca-
tum mortiferum, præsertim enorme,
expiare voluerit per preces, jejunia,
aliaque pœnitentiæ opera sese eo, quo par-
est, tempore præparet, atque eo pacto
per pœnitentiæ gradus ad veram tandem
conversionem enitatur.

Ick vraghe hier op: wat sal desen
 penitent doen, die te bichten komt,
 eer hy volbrocht heeft alle dese din-
 ghen, die den Heer Huyghens soo
 scherpelyk vereyscht? Den Heer
 Huyghens antwoord in syn 6. ant-
 woorde

woorde op het 24. bladt: „ het is
„ gansch bequaemelyk, seyd hy, dat
„ gelykerwys enen siecken, die nu
„ begint te ghenesen, niet toelaten
„ en sal van langhen tyd de visite van
„ den Doctoor te derven, totter tyd
„ toe hy volkomentlyk genesen is:
„ soo oock van gelyken enen geef-
„ telyken siecken, die sieck is naer de
„ ziele, dat hy naer enen korten
„ tyd (welcken sal wesen van acht
„ oft meerdere oft mindere daghen,
„ naer het oordeel en goed-duncken
„ des Biechtvaders) sy selven we-
„ derom stelle voor den Biecht-va-
„ der, ende hem seyd, wat profyt
„ de voorschreven medicamentē ge-
„ daen hebben: ende is 't dat het
„ den Biechtvader goed-dunckt, dat
„ hy van hem noch andere nieuwe
„ medicamenten ontfanghe; dat
„ moet verscheyde reysen geschie-
„ den naer de ghelykenisse van de
„ lichaemelyke ghenefinghe, tot
„ dat den penitent naer de voorsich-
„ tigheyd

„tigheyd van den Biechtvader in
 „de geestelyke gesontheyd sal her-
 „steld zyn. *Prorsus convenit, quem-*
admodum ager inchoatâ iam curatione
se longo tempore non invisî à medico non
patitur: ita & spiritualis ager, brevi
post tempore (quod octo at plurium pau-
ciorumve, pro Confessarii judicio erit die-
rum) rursus Confessario sese exhibeat,
dicturus, quid præscripta medicamina
profecerunt, & nova si visum fuerit, ab
eo accepturus. Hoc ad similitudinem cu-
rationis corporalis identidem faciendum,
donec pro Confessarii prudentia valetudi-
ni spirituali restitutus fuerit. Wat ver-
 staet Huyghens door eene geestely-
 ke ghesondheyd? hy andwoord.

In syne 7. andwoorde: het is van
 noode, seyde hy op het 98. blad van
 syne Methode, dat den penitent soo-
 danighe penitentie ghedaen heeft,
 dat hy sy selven ontwend heeft te
 sondighen, naer de leeringhe van
 den H. Augustinus. *Cum Augustino*
postulamus ut violentia pœnitendi cedat

con-

consuetudo peccandi. „ Wy vereyſſchen
 „ met den H. Auguſtinus (tot eene
 „ gheestelyke ghesondheyd) „ dat de ge-
 „ woonte van sondighen af-wyckt
 „ aen het gheweld van penitentie te
 „ doen. Noteert, dat Huygens hier,
 „ noch boeck, noch tractaet, noch ca-
 „ pittel citeert van den H. Auguſtinus.

Maer den autheur van het boex-
 ken geintituleert *Aliquot propositiones*,
 heeft ondervonden, dat Huyghens
 den text van den H. Auguſtinus in
 het 49. tractaet op het Evangelie
 van den H. Joannes, gecorrompeert,
 bedorvé en verkeert heeft: alwaer de
 woorden ghevonden worden, die
 desen nieuwen Doctoor citeert.
 Maer hier staet wel rypelyk te be-
 mercken, dat den voorseyden H.
 Vader in het selve tractaet gansche-
 lyk ende rechtelyk contrarie leert,
 wiens sententie ick hier boven ge-
 stelt heb.

Desen H. Vader wilt wel, dat,
 die neer-ghedrukt is onder het swaer
 F gewicht

gewicht van eene quade gewoonte,
hy fuchte om daer van verlost te
zyn, *fremat peccator ut violentia pœni-*
tendi cedat consuetudo peccandi : „ dat
„ den fondaer snorkt en fucht over
„ fyne sonden , op dat de gewoonte
„ van fondighen wyckt aen get ge-
„ welt van penitentie te doen.

Maer defen H. Vader en feyd geen-
fins, dat de gewoonte van fondigen
wt-gherukt moet zyn , eer men
kan oft magh geabfolveert worden:
ter contrarie hy beveeld , dat , als
fulk - eenen fondaer figh Biecht,
moet gheabfolveert worden : „ om
„ dieswille, feyd hy , dat het God is,
„ die door fyne groote gratie doet,
„ dat defen figh biecht. *Ut confiteatur,*
Deus facit , magna voce clamando id est
magna gratia vocando , confitentem fol-
vant discipuli. „ Dat de Discipels
„ (de Biecht-vaders) foo-danighen
„ penitent gemeynelyk abfolveren,
„ die Godt foo ghenadighlyk ghe-
roepen heeft tot de bichte.

Ende

Ende dit niet teghen-ſtaende, ſoo volherd deſen nieuwen Doctoor Huyghens in ſyne nieuwe leeringe, ſonder de ſelve vaſt te kunnen maken, oft met d'authoriteyt van de H. Schrifture, van de HH. Vaders, oft van den H. Carolus Borromeus: want hy gaet voorts, ende ſeyd:

In ſyne 8. antwoorde: „men
 „moet d'absolutie wt-ſtellen, op
 „dat den penitent terwylen mocht
 „ghebruycken de remedien, hem
 „voor-geſtelt en ingeſtelt van
 „den Bicht-vader, als van eenen
 „gheeftelyken Doctoor, ende op
 „dat hy middelertyd door contrarie
 „wercken van deughden mocht wt-
 „roeyen de fauten en ſonden, ende
 „af-kappen de wt-wendighe occa-
 „ſien van ſonden, ende alſoo mocht
 „gheneſen ſyne quade gheneghent-
 „heden, op dat hy wt-wercke be-
 „quaeme oeffeninghen van Godt-
 „vruchtigheyd, op dat hy dickwils
 „her-hale acten van Gheloove,

„ Hope, Liefde, van vervloeckin-
 „ ghe, en van goed propooft. *Idcirco adhibenda est dilatio, ut pœnitens ea durante, mediis à Confessario tamquam medico spirituali præscriptis, utatur, ut vitia contrariis virtutum actibus interea expellat, ut occasiones externas rescindat, ac pravis suis inclinationibus medeatur, ut congrua pietatis exercitia peragat, ut fidei, spei, charitatis, detestationis ac propositi actus frequenter iteret.* Hy gaet voords, ende seyd.

In syne 9. antwoorde ende te voren op het 89. blad van syne Methode, sprekende van eenen penitent, die ghekent is voor een oprecht sinceer mensch, die verklaert, dat hy leedwesen heeft van alle syne sonden in het binnenste, en het diepste syns herte, en dat hy de occasien der selve wilt vluchten; en dat hy fyselven presenteert om t'ontfangen van den Bicht-vader de middelen en remedien, die hy hem sal voorstellen tegen de hervallinge, seyd hy:

In

In syne 10. antwoorde : „ dit en
 „ is al-te-mael noch niet ghenoech.
 „ sommighe houden staen, dat-men
 „ ten minsten den penitent moet ge-
 „ looven „ als wanneer men kent
 „ syne oprechte openheyd en sin-
 „ ceriteyt : waerom salmen weyge-
 „ ren gheloof aen diën, die ver-
 „ klaert, dat hy wt gansch her herte
 „ leedwesen heeft over de voor-
 „ gaende sonden, en dat hy de aen-
 „ staende oft toe-komende wilt
 „ schouwen, en dat hy ghereet is
 „ de occasien der selve oock te
 „ schouwen, ja die bevestight ende
 „ metter daet thoont, dat hy gereet
 „ en ghewilligh is, om de middelen
 „ te ontfanghen, die den Bicht-
 „ vader hem sal voor-stellen teghen
 „ het peryckel van her-vallinghe.
 „ Niet teghenstaende men moet
 „ antwoorden, dat alle dese dingen
 „ niet ghenoech en zyn. *Asserunt*
nonnulli credendum esse tum ad minus,
cum pœnitentis candor & sinceritas nos-

cuntur : Quid enim fides negetur illi cum toto se corde dolere de præteritis, velle futura cavere, ad occasiones vitandas paratum, imo ad media à Confessario suggerenda adversus periculum relapsus accipienda promptum se affirmet & exhibeat ? Nihilominus respondendum est, universa hæc non facere satis. Aldus Huyghens op het 89. blad.

Ey lieven vriendt, gheeft my reden waerom sulck-eene dispositie niet ghenoech en is, om datelyk sonder wtstel gheabsolveert te worden ? hy geeft voor antwoord op het selfste blad:

In syne 11. antwoorde : wie is 't, seyde Huyghens „ die ghelooven sal, „ en sich sal laeten voorstaen, dat „ soo-danighe penitenten af-geleyd „ hebben hunne oude ghewoonte „ van sondighen ? *Qui credas & persuasum habeas quod veterem consuetudinem exuerint ?*

Ende in syne 12. antwoorde verklaert hy sy selven noch weyder en breeder

breeder op vele pagien, willende dat den penitent eerstelyk merckelyk moet syn leven gebetert hebben, eer hy magh gheabsolveert worden: siet het 116. blad oft pagie van syne Methode.

Ende ondertusschen volghens d'opinionen van dese nieuwe schadelijke Meesters, en hooren wy anders niet dan ghedurighe klachten van vele persoonon, die vele maenden door dese Meesters, en door hunne Discipels berooft syn gheweest van de HH. Sacramenten, en dat alleenelyk om eene sonde van kranckheyd oft swackheyd.

En is 't dan niet waerachtigh het ghene leert den H. Apostel Paulus in synen eersten brief tot de Corinthen aen het 7. capittel: „Die hun niet en „onthouden van vleeschelyke wercken, dat sy trouwen. Want t'is beter te trouwen, dan te branden? is 't saken dan dat Bruyd oft Bruydegom is komen te vallen in een vlee-

schelyk werck , ende nu komt tot de bichte met sulck eene dispositie , als boven in de eerste Vraghe verklaert ende beschreven is , waerom en magh dese niet gheabsolveert worden om te trouwen ende om alsoo bewaert te syn van het perykel van hervallinghe in de selve sonde , in het welck de Bruyd oft den Bruydegom sich is bevindende : soo teroorfake van het vleesch , als oock teroorfake , dat , soo wanneer hy ondertusschen voor eenen tyd derfde de visiten van de dochter oft Bruyd , d'affectie van de dochter oft Bruyd tot haren alder-lieffsten Bruydegom moght veranderen : ja de dochter moght oock middeler tyd komen te vallen in eenighe sonden , waer door wederom de trouw van nieuws sal wtghefelt worden : oft is 't dat de dochter oft Bruyd aen haren alder-lieffsten de visite oft d'aenspraeck weyghert , tot dat sy merckelyk haer leven gebetert

betert

betert sal hebben, den jonckman
 sal peysen en gheloooven dat sy ver-
 andert is van affectie: ende misschien
 sal middelertyd d'een oft d'ander
 wederom komen t'hervallen in
 nieuwe sonden, van de welcke sy
 vry souden zyn, waer't saken dat-
 men hun toe-liet te trouwen.

Den Doctoor Huyghens in syne
 13. antwoorde, seyde op het 116.
 blad van syne Methode: „ ghy hebt
 „ het schoon segghen: ghelooft gy
 „ dat eenen persoon tot in de haven
 „ ghevaren is, die nu buyten het
 „ perykel van schip-brake is? daer
 „ is noch al meer van noode; hy
 „ moet eenen waerachtighen haet
 „ ende vervloekinghe hebben van
 „ alle het ghene teghen Godt ghe-
 „ passeert is; hy moet waerachtelyk
 „ bekeert syn tot Godt: alle dese
 „ dingen en bekomt-men soo haest
 „ niet, noch men moet niet gheloo-
 „ ven dat Godt dese dingen aen den
 „ sondaer sal gheven, ten sy naer

„ eene merckelyke veranderinghe
 „ des levens. *Quasi vero absente peccati
 futuri periculo pœnitens in portu naviget.
 Neutiquam sane.* Siet het 116. blad
 in syne Methode.

Hier op valt dese Replique : het
 kost gheschieden , dat , volghens
 dese leeringhe van Huyghens , het
 houwelyk vele jaren sal moeten
 wtghefelt worden. By exempel :
 als wanneer den jonckman oft Bruy-
 degom allen de wercken van peni-
 tentie (die hem van den Bicht-vader
 syn inghefelt) volbrocht heeft ,
 naer den eysch van desen nieuwen
 Doctoor : soo gheschied dat de
 dochter oft de Bruyd oock in son-
 den valt , eer de trouw geschied is ;
 ende moet oock vervolghens wer-
 ken van penitentie doen , eer sy
 magh trouwen : welcke nu by-naer
 volbrocht , soo gheschied het dat
 den jonckman oft Bruydegom
 wederom hervalt in de vorighe oft
 ander sonden &c. En soo d'een voor,
 en

en d'ander naer, het ghene vele jaren kan gheschieden: en dat behalven d'onghevallen, die hier wt fullen volghen, welcke wy boven hebben voorgheftelt in de 2. Vrage. Maer den Doctoor Huyghens en acht niet met allen, alle dese ghewichtighe, onverdraghelyke ongevallen, als blyckt.

In syne 14. andwoorde: „ al is 't, „ seyde hy op het 117. blad, datter „ contradictie, onruste oft onghe- „ mackelykheyd volght wt dese „ myne leeringhe: ick oordeele dat „ den Pastoor (*en Biechtvader*) moet „ volgen myne beginselen: nament- „ lyk volgens de voorgestelde suppo- „ sitien, principalyk volghens de „ derde en de vierde. *Quidquid oblo-* „ *quiorum, turbarum, aut incommodi* „ *consequatur: juxta bypoteses premissas,* „ 3. potissimum & 4. *agendum iudico.* al- „ dus Huyghens.

Wy fullen de voorseyde beghin- selen oft suppositien, besonder de 3.

en de 4. ondersoecken ; maer laet ons voor eerst vervolghen de materie van den tyd , die hy vereyscht om penitentie te doen voor de absolutie: en hoe hy den vereyschten tyd van penitentie voor d'absolutie bevesticht en vast maect.

In syne 15. antwoorde : ,, het is
 ,, geweest de practyke van 12. Eeu-
 ,, wen, seyde Huyghens , datter nie-
 ,, mand mogt d'absolutie ontfangen
 ,, voor al eer hy volbroght had de
 ,, penitentie die ghestelt was door
 ,, de Kerkelyke Regels oft wetten :
 ,, en dese penitentie diende om den
 ,, penitent te schicken en te brengen
 ,, tot de bekeeringhe tot Godt : en
 ,, dese practyke word noch onder-
 ,, houden in de Oostsche Kerke, van
 ,, het welcke voor getuygen is den
 ,, gheleerden Morinus. Hy gaet
 ,, voords:

In syne 16. antwoorde : ,, en die
 ,, contrarie souden willen houden
 ,, staen, konnē sonder eenige moeye-
 ,, lykheyd

„lykheyd overwonnen worden,
 feyd onsen Huyghens. Siet den text
 vande voorseyde voorstellen 15. en
 16. in syn ontschuldighe voor-
 reden. *Hi ipsi, qui de laborioso Baptismo,
 hoc est, Pœnitentiæ Sacramento tam ab-
 jecte sentiunt, mira quoque de antiquis
 pœnitentiis conjiciunt: illas intelligo,
 quæ teste Morino juxta certos Canones
 per tredecim, vel ut alii, duodecim Sa-
 cula fuerunt observatæ in Occidente, &
 usque modo servantur in Oriente. Si dixe-
 rint has pœnitentiis conversis solummo-
 do in satisfactionem fuisse injunctas, ast
 convertendis nullatenus in præparatio-
 nem ad suam conversionem, sive ut ad
 conversionem rite disponerentur: si, in-
 quam, hoc dicant, nullo negotio redar-
 guuntur.* „ Dese, feyd Huyghens, die
 „soo verworpelyk ghevoelen van
 „het moeyelyk Doopsel, dat is,
 „van het Sacrament der penitentie,
 „ramen oock wondere dingen van
 „de oude penitentien. Ick verstaen
 „door dese oude penitentien, de
 „peni-

„ penitentien , de welcke , ghelyk
 „ Morinus ghetuyght , naer de
 „ Kerckelyke Reghels oft wetten
 „ in derthien , oft ghelyk andere
 „ willen , in twelf eeuwen onder-
 „ houden syn gheweest in den
 „ Westen , ende tot nu toe noch
 „ onderhouden worden in den Oo-
 „ ften. Is 't dat dese segghen , dat
 „ dese penitentien alleenelyk op ge-
 „ leyd syn gheweest aen die hun be-
 „ keert hadden tot voldoeninghe ,
 „ maer gheensins aen die hun nu
 „ wilden bekeeren , tot bereydinge
 „ van haere bekeeringhe , oft op
 „ dat sy oprechtelyk souden ghe-
 „ schickt worden tot de bekeeringe.
 „ Is 't sake , segghe ick , dat sy dit
 „ segghen , soo worden sy sonder
 „ eenighe moeyte teghen-ghespro-
 „ ken , en weder-leyd. Hy gaet
 voords:

In syne 17. antwoorde: „ Die voor-
 „ seyde penitentien , seyde hy in syne
 „ Methode op het 84. blad duerden
 „ vele

„ vele jaren : want door de Kercke-
 „ lyke penitentie Reghels oft
 „ Wetten wierd eene enckele hoe-
 „ rereye ghestraft met eene peniten-
 „ tie van 7. jaren , ende een over-
 „ spel wierd ghestraft met eene
 „ penitentie van 10. jaren. *Consule,*
si lubet , Canones pœnitentiales , quibus
unica fornicatio septem annorum pœni-
tentiâ , & decem annorum adulterium
multabatur. Hy gaet voords :

In syne 18. antwoorde: , waer toe
 „ dient , seyde Huyghens dese instel-
 „ linghe van de H. Kercke , is 't dat
 „ sy ghelooft , dat die sondaers , die
 „ nu in de ghewoonte van sonden
 „ zyn , ghemeynelyk subitelyk be-
 „ keert worden , daer sy nader hand
 „ door dese instellinghe sulck-eene
 „ lanckdurighe penitentie (en dat
 „ van soo vele jaren) de sondaren
 „ op leyde? waerom heeft de Kercke
 „ het Doopsel wt ghestelt te geven
 „ aen de nieuwe bekeerde totter
 „ tyd toe , als boven gheseyd is?

„ waer

„ waer toe dienen toch alle dese
 „ dinghen , is 't sake dat de Kercke
 „ ghelooft hadde , dat-men ghe-
 „ meynelyk op soo korten tyd , ja
 „ subitelyk eene waerachtighe be-
 „ keeringhe tot Godt kost wtwer-
 „ ken , oft daer naer wt ghewerckt
 „ kost worden ? aldus staet in syne
 Methode op het 149. blad. *Quorsum
 Ecclesia , si tam subito , passim consuetu-
 dinarios converti credidisset , institu-
 tum , quo postmodum tam diuturnam ,
 totque annorum poenitentiam peccatori-
 bus injunxit ? & Catechumenis Baptis-
 mum eo , quo dictum , tempore distulit ?
 quorsum ista , si veram ad Deum conver-
 sionem tam repente & passim peragi ,
 aut postea peragendam credidisset ?* Hy
 gaet voords :

In syne 19. antwoorde : Ja selve,
 seyde Huyghens , is 't datter iemand
 een dood-sonde ghedaen hadde door
 eene enckele ghedachte oft begeer-
 te , die moet penitentie doen den
 tyd van twee jaren. Siet syne ont-
 schuldige

schuldige Voor-reden : *si Clericus
vel Laicus concupierit fornicari , pœni-
teat duos annos.* Hy gaet voords :

In syne 20. antwoorde : „ het
„ Concilie van Toleten heeft willen
„ verbieden die afgryffelyke ver-
„ metelyke hooghmoedigheyd van
„ sommighe , die , soo dickwils alst
„ hun lust te sondighen , oock soo
„ dickwils ver-eyfchten door de
„ Priesters versoent te worden. Dit
„ Concilie , segh ick , heeft dese
„ willen bedwinghen , stellende , dat
„ voord-aen den tyd van de peni-
„ tentie eerst soude vervult worden,
„ eer dat de versoeninghe soude ge-
„ gheven worden. Leest syne Apo-
logie oft ontschuldighe op het 10.
blad. *Concilium Toletanum voluit pro-
hibere execrabilem presumptionem , quâ ,
quoties peccare lubeat , toties a presbyte-
ris se reconciliari exostulabant : voluit ,
inquam , cohibere , statuendo ut deinceps
tempus pœnitentia seu satisfactionis
prius impleretur , quam daretur recon-
ciliatio.*

Ick was tot Loven als wanneer den Professoor Du Bois sich in 't veld begaf (te weten in het jaer 1675. in Januario) ende door openbare schriften (die hy gaf in de schole) dese nieuwe Doctoooren in hun wtterste heeft ghebrocht , soo dat sy op ontrent de viertigh argumenten , oft bewys-reden (die hy hun voorghestelt heeft) niet een en hebben kunnen te niet doen .

Het sal my genoegh zyn een van dese viertigh bewys-reden voorstellen , welcke alleen genoegh sal wesen tot onderwyfinghe van het ghemeyn volck , om te kennen de leeringe van dese nieuwe Doctoooren. „ Meester Huyghens, seyde den „ Professoor Du Bois , leerd dat de „ Kercke den tyd van twelf-honderd jaren wt-gesteld heeft d'absolutie totter tyd toe dat de penitentie , oft voldoeninge souw gedaen zyn. Voorders hy leerd datmen „ moest twee volle jaren penitentie „ doen ,

„doen, om een enkele begheerte
 „van een dochter te bekennen,

Ick vraghe u, seyde den Profef-
 soor Du Bois tot Meester Huygens,
 is 't dat sulc-eenen sondaer in die
 twee jarighe penitentie wederom
 hervallen waer in dierghelyke be-
 gheerte, oft andere sonde, bedreven
 had door eene enkele ghedachte, by
 exempel, een sonde van haet, van
 giericheyd, divereye, onrechtveer-
 digheyd, gramschap &c. en dat sulc-
 eenen sondaer alleenelyk maer ee-
 nen keer gesondicht hadde van de
 een twee jaren in d'ander twee ja-
 ren? Ick vraghe noch eens (seyde Du
 Bois aen Meester Huyghens) waert
 saken dat onsen Meester Huyghens,
 oft syne Discipels als doen Pastoors
 oft Biecht-vaders waren gheweest
 van sulc-eenen sondaer, wanneer
 souden sy sulc-eenen sondaer geab-
 solveert hebben?

Dese questie oft vraghe, en noch
 meer andere gaven groote bekom-
 merin-

meringen en moeyten aen onsen meester Huygens. Want dat hy syne leeringhe souw her-roepen, waer eene schamelyke sake: ende dat hy dese bewys-reden van DuBois soude beantwoorden ende te niet doen, was hem seer moeyelyk, ja onmogelyk om doen.

Sy hebben dan goed-ghevonden eene synode oft gheestelyke vergaderinghe in te stellen, om in de selve te beraemen, hoe dat men den voormelden Professor souden doen swyghen. Men heeft vervolghens veel versmadelyke boekxkens laten wtgaen gheintituleert *Racematio*, vol lasteringhen en nieuwe leerin-ghen (die voorwaer seer besonders waren, *alias* schandeleus) want hy seyde met de syne in den boeck van de vergaderde lasteringhen op het eerste blad in syne 21. andwoorde:
 „ wilt ghy weten wanneer soo ee-
 „ nen sondaer van ouds souw ghe-
 „ absolveert gheweest zyn? ick sal
 „ het

„ het u met een woord segghen : in
 „ het wtterste van syn leven. *Vin
 scire quando talis ab antiquis absolutus
 fuisset ? vel levissime dicam in extremo
 vita tempore.* Aldus Huyghens.

Voorwaer dit is eene belacchely-
 ke antwoorde; want meester Huy-
 ghens leert in synre ontschuldighe
 Voor-reden, dat dese ghewoonte
 van d'absolutie soo langhen tyd wt
 te stellen, onderhouden is geweest
 in de Westsche Kercke den tyd van
 twelf Eeuwen, en dat dese noch
 onderhouden word in de Oostsche
 Kercke. Her-haelt syne 15. 16.
 voor-stellen : waer wt volght, dat
 niemand mocht trouwen, ten waer
 hy den tyd van twee jaren gheleest
 hadde in sulck-eene suyverheyd, dat
 hy sich niet en mocht op-gehouden
 hebben in eenighe oneerelyke be-
 gheerte, oft dat hy niet en mocht
 ghedaen hebben eenighe doodelyke
 sonde door een enckel, eensamigh
 ghepeys : daer-en-boven soo had
 desen

desen moeten vinden een deel, die van ghelycke deught was &c. Den armen Pater Gabriëlis Bogaerd: in synen boeck ghe-intituleert, *Specimina Moralis Christiana* op het 154. en 155. blad, heeft dese leeringhe van meester Huyghens naghevolght. Hy beklæght sich wel hooghelyk over de practyke van d'absolutie te gheven eer dat-men langhe penitentie ghedaen heeft: ende op de bladeren 124. 125. 126. 127. 136. seyd den voormelden armen Pater, dat het is de leeringhe van de HH. Vaders, dat d'absolutie niet en magh toe-ghestaen worden, voor al eer de penitentie volbrocht is, die gheproportioneert oft gelykmatigh is aen de sonde.

Alle het ghene desen Pater heeft in synen voormelden boeck van het 123. blad tot het 196. blad, heeft hy gheschreven wt den boeck van de menighvuldighe communie, gemaect door den Doctoor Arnauld die

die het meeste deel van dit werck
ghetrocken heeft, wt den boeck
van eenen Apostael, te weten van
Marcus de Dominis : dit selve is
herhaelt, en gedruckt in het Latyn
in het boecxken gheintituleert,
Scrupuli novi & antiqui.

Wt de leeringhe van dese ver-
lichte personen volght, dat den
H. Apostel Paulus niet en moest
segghen „ de ghene die moeyelyk-
„ heyd hebben van hun t'onthouden
„ van de wercken des vleeschs, dat
„ sy trouwen: maer hy moest seggen,
„ de ghene die begeren te trouwen,
„ dat sy gheleest hebben twee jaren
„ in sulck-eene deught, dat sy niet
„ eene doodelyke sonde ghedaen en
„ hebben, ja selve oock noch door
„ ghepeys; en dat sy soecken een
„ deel (*daer sy willen mede trouwen*)
„ van ghelyke suyverheyd, ander-
„ sints soude sy eene Sacraments
„ schenderye begaen.

Den Professor Du Bois, die
ghe-

ghewoon is t'flaeghs te gaen, en die over vele jaren ghethoont heeft, hoe hy tegen dese nieuwe Doctoren ghewapent was, en is niet seer ontstelt gheweest over dese hunne versmaedelyke oproerige boexkens maer hy ghebruyckt de scherphedyd van syn verstand, hy bestormt, hy valt aen den wortel van de leeringe van meester Huyghens.

Huyghens, ghelyk ick gheseyd heb, en brenghet in syne gansche Methode niet eenen Kerckelyken Reghel oft Wet voords.

Eyndelyk in syne onschuldighe Voor-reden brenghet hy voords een kleyn stucxken wt het derde Concilie van Toleten. Hy herhaelt dit in syn Apologie oft verantwoordinghe, en dat onder het gheschreeuw van victorie, victorie: om dieswil dat dit Concilie seyde „naer dat de „penitentie sal volbracht zyn, dat „den Priester wederom den penitent herstelle in de gemeynschap,
ghe-

ghelyk hy dat goed sal vinden.
*Expleto satisfactionis tempore , sicut
 Sacerdotis contemplatio probaverit, eum
 Communioni restituat.*

Den genoemden Professoor bad meester Huyghens, dat hy niet voor en souw brenghen het Concilie van Toleten , op die maniere ghelyk hy voor-ghebrocht had de Texten van den H. Carolus Borromeus , van de HH. Vaders , valschelyk verminckt ende af-ghesneden van het principael achtervolgh van dese hunne leeringhe. Du Bois bad meester Huyghens , dat hy de moeyte souw doen van het Concilie voords te lesen , ten minsten dry linien , die immediatelyk volghen op syne woorden, die hy treckt tot bevestinghe van syne nieuwe leeringhe , en dat hy een weynigh souw leeren wt het latyn , eer hy wilde ghe-acht syn voor eenen meester ende voor eenen onwederleggelyken wt-leggher van de H. Schrifture, Con-
 G cilien ,

cilien , ende HH. Vaders.

In het voorseyde Concilie (immediatelyk naer het ghene onsen Meester Huyghens geciteert heeft) volght:,, die ghesond oft sieck zyn-
 ,, de van den Bisschop , oft van den
 ,, Priester verfoekt de penitentie (*dae is Bichten*) ,, dat den Bisschop , oft
 ,, den Priester let , is 't dat het een
 ,, man is , ghesond oft sieck , dat hy
 ,, hem het hayr af-scheerd, en dat hy
 ,, hem soo penitentie opleyd; is 't
 ,, het een vrouw is , dat hy van haer
 ,, gheene penitentie aen-nemt ten
 ,, zy sy eerst haer habyt verandert
 ,, heeft. *Quicumque ab Episcopo, vel à Presbytero sanus vel infirmus pœnitentiam postulat, id ante omnia Episcopus observet vel Presbyter, ut si vir est, sive sanus sive infirmus, prius eum tondeat, & sic pœnitentiam ei tradat: si vero mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, nisi prius mutaverit habitum.*

En siet ghy niet , seyde Du Bois , dat het Concilie spreckt van de publicke

blicke

blicke en solemnele penitentie; de welcke men opleyde aen die, die door publicke en seer leelyke misdaden de Kercke verarghert hadden: die hierom moesten af-gescheyd blyven van de andere, tot dat sy voldaan hadden. Middeler tyd en weygherde men hun d'absolutie Sacramenteel niet, dan tot dat sy de penitentie aen-genomen hadden, seyde den Roomschen Catechismus aen het 93. en het 94. getal. *Sapientissime illud ab Ecclesia observatum est, ut cum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam poenitentia indiceretur, ut ceteri timore perterriti, deinceps peccata diligentius vitarent. Et hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiserant, priusquam publicam poenitentiam suscepissent, non absolverentur.*

„ Seer wyffelyk is't onderhouden
 „ van de Kercke, dat als wanneer
 „ van iemand publicckelyk een
 „ schelm-stuck soude bedreven zyn,
 „ oock eene publicke penitentie

G 2

„ hem

„ hem soude inghestelt worden, op
 „ dat de andere vervaert ende ver-
 „ schrickt synde door vreesse, voort-
 „ aen neerstelyker de sonden soudent
 „ vluchten. En dat is altoos ghe-
 „ weest, dat die sulcken schelm-
 „ stucken begaen hadden, sy niet
 „ gheabsolveert en wierden, voor
 „ aler sy publiecke penitentie aen-
 „ ghenomen hadden. Aldus den
 Roomschen Catechismus.

Waer hebt ghy gheleert meester
 Huyghens, vraecht den Professoor
 Du Bois, dat dit woord, *Communio*,
 in het Concilie van Toleten beteec-
 kent de Sacramentele absolutie, van
 de welke wy hier spreken? ende
 met wat argument, oft sluyt-reden
 probeert ghy dat voor een doode-
 lyk gepeys alleen, t'welck alleene-
 lyk bekend is aen den Priester door
 een verborghen bichte, den mensch
 moest gheschoren worden van den
 Bicht-vader, en de vrouwe moest
 veranderen van habyt?

Desc

Dese Vrage gaf wederom groote verwerringhe aen de voormelde oproepende ende na-pluckende Synode. Wat hier op ghedaen ? siet hier haer antwoord :

In de 22. antwoorde : „ niemand „ van alle die oock maer seer wey- „ nigh de oude Kerckelyke , peni- „ tentiele , ceremoniele en Pause- „ lyke Reghels oft Wetten onder- „ socht , oft van verre alleen ghe- „ groet heeft , kan twyffelen dat de „ penitenten moesten veranderen „ van habyt voor de sonden , die „ alleenlyk bekent waeren in de „ vier-schare van de Conscientie. Siet d'eerste vergaeringh , oft op- raepingh op het 7. blad. *Vestis mutationem pœnitentibus præceptam fuisse , etiam seposito foro externo , nemo qui antiquos Canones , pœnitentialia , Ritua- lia , Pontificalia vel salutavit , ambigere valet.*

Dese leeringhe gaf wederom nieuwe materie van lacchen : want

(150)

Du Bois replicceert ende seyd: „myn
„ Heer uwe leeringhe was wel hate-
„ lyk aen de Barbiers , ende aenge-
„ naem aen de Kleermakers. De
„ Baerbiers hadden weynigh te
„ doen , waert dat den Bicht-vader
„ alle mans moest scheiren die hun
„ bichte spraken : en de Kleer-
„ makers waren wel met werck
„ overladen , ter oorfake van soo
„ veel veranderingh van habyt. Al-
„ dus Du Bois.

Meeſter Huyghens ghy zyt oock
een behendigh wacker man in de
citatie van de HH. Vaders , van de
Kerckelyke Reghels oft Wetten, en
van andere ſchryvers. Ghy hebt in
de 7. Propositie oft voorſtel , ghe-
citeert thien deelen van den H.
Augustinus met eenen treck van de
penne. Ghy hebt in de 15. Propo-
ſitie oft voorſtel met deſe twee
woorden (*teſte Morino*) (*ghelyk Mori-
nus ghetuyght*) geciteert thien groote
Boccken van deſen Autheur : ende
teghen

tegenwoordigh citeert uwe Synode met twee linien alle oude kerckelyke Reghels, Wetten, ceremoniele, pauselyke &c. Ick heb u ghethoont dat den H. Augustinus teenemael contrarie leert aen uwe 7. Propositie, oft voorstel. Ende in uwen Text, welcken ick voorts gebracht heb in de 15. propositie, hebt ghy gheseyd :

In de 23. antwoorde: „ Morinus
 „ leert dat in de Westsche Kercke
 „ de practyk is gheweest van twelf
 „ Eeuwen, dat de penitentien, die
 „ ghestelt zyn door de Kerckelyke
 „ reghels oft Wetten, moesten
 „ volbrocht worden voor het ont-
 „ fanghen der absolutie.

Ende nochtans leert Morinus directelyk contrarie in synen 9. boeck, van het eerste capittel tot het vier-thienste. Ghy hebt oock gheseyd :

In de 24. antwoorde: „ Morinus
 „ leert dat de practyk van d'absolutie

„ wt te stellen , tot dat de peniten-
 „ tie volbrocht is, noch onderhouden
 „ word in de Ooftsche Kercke.

Ghy eh sult desghelykx geenfins vinden in Morinus : maer wederom gheheel contrarie , soo in synen 6. Boeck aen het 24. Capittel, als oock tot het eynde van syn werck. Leest de leste 20. bladers. Hy brenght daer oock voords de penitentie, ceremoniele, en de Pauselyke boecken : maer men vind daer niet metallen van het ghene hy pretendeert ; dan alleen vind-men daer , dat de Kercke op den Witten-donderdagh publicckelyk versoende de publike penitenten , en dat den Biffchop op den voorseyden dagh met syne Clergie hunne handen leyden op het hooft van de Penitenten in de tegenwoordigheyd van het volck, t'welck sy vergramt hadden. Maer men vind niet een woord , met het welcke ghy sult kunnen proberer , dat de Sacramentele absolutie wt-gheftelt is

(153)

is gheweest , tot dat de penitentie
fouw vol-eynd zyn. Eyndelyk de
voormelde op-raepende ende na-
pluckende Synode heeft gelooft dat
sy eenen Canon oft Kerckelyken
Reghel gevonden had ; te weten
het 15. capittel van het Concilie van
Aghde, t'welck seyde, dat de Peniten-
ten moeten gheschoren zyn, ende ver-
anderen moeten van habyt. Maer dese
op-raepende ende na-pluckende
Synode is cock soo ghetrouw ghe-
weest in hare citatie , als haren
meester Huygens. Want daer volgt
terstond immediatelyk : *Juvenibus
etiam pœnitentia non facile committenda
est propter ætatis fragilitatem.* Dat is
te seggen : „ men moet niet lichte-
„ lyk penitentie oplegghen aen die
„ jonghe, en dat om de brooscheyd ,
„ oft swackheyd van hunnen staet ,
„ oft van hunne jonckheyd

Naer uwe leeringhe soo en moch-
ten dese dan niet trouwen sonder
sacrilegie , oft Sacraments schende-

G 5

rey

rey te doen; want weynighe per-
foonen, die komen tot de jaren be-
quaem tot het Houwelyk, hebben
ſoo ſuyverlyk gheleest, oft ſy heb-
ben al eenighe doodt-ſonde gedaen.
Ende het generael Concilie van
Lateranen onder den Paus Inno-
centius den derden heeft dan wel
qualyk geſchickt, *dat alle de ghene,*
die ghekomen zyn tot de jaren van diſ-
cretie, moeten eens in het jaer Bichten,
en Communiceren, en dat op pene oft
ſtraffe van Excommunicatie, en van be-
rooft te worden van de Kerckelyke be-
graeffenis.

Waert ſaken dat de voormelde
op-raepende ende na-pluckende
Synode ſoo ſeer gheſtudeert had in
de oude Kerckelyke Reghels, oft
Wetten, ghelyk ſy geſtudeert heeft
om de oprechte waerheyd te be-
vechten, ſy ſouw gheleert hebben,
dat het Concilie van Aghde ſpreckt
van de publicke penitentie, de
welcke den penitent verplichte voor
diën

diën tyd dat dese duerde: men stelde aen een ghetrouwd persoon gheen penitentie in, van een kloosterlyk leven, oft van suyverheyd, ten sy met consent van de Vrouwe, oft van den Man: de Mans moesten doen d'officie van de Cellebroeders, en de dooden ter aerde draghen; ghy sult dit vinden in de Concilien van Carthago, en in ander: Ja geheel selden warden oock voormelde penitentien op-gheleyd aen de penitenten voor schandaleuse en publicke feyten. *Siet in de Kerckelyke Historie van Baronius in het jaer 822.*

Ghy en doet anders niet dan spreken van de reformatie der zeden, van de practycke der oude Kercke, van de HH. Kerckelyke reghels en Wetten, van de HH. Vaders, van d'abusen van ruymigheyd &c. En ghy en brenght geene andere preuven voor, dan die van eenen Aposttaet, te weten van Marcus Antonius de Dominis in syne Kerckelyke

(156)

Historie in synen 5. Boeck, het 7. capittel, 8. en 12. wt welcke Schriften den Doctoor Arnaud getrocken heeft het princepaelste deel van syn voornaemste werck *van de menighvuldighe Communie*, ick segghe, *van de middelen om wt-te-roeden het ghebruyck der Sacramenten.*

Maer het is seer wel dat alle dese ghepretendeerde leeringhen van de practyck van de oude Kercke, en alle die valsche consequentien van onsen meester Huyghens, van die op-raepende ende na-pluckende Synode, van den Doctoor Arnaud, en van Pater Gabrielis verdoemt ghevonden worden door de correctie van den Boeck van Pater Gabrielis, die, alleenelyk in de materie van het Sacrament der penitentie, staende alleenelyk op vier bladeren, is verplicht gheweest daer van te corrigeren twee-en-viertigh voorstellen. Siet daer van-gelyken d'Approbatie van de Methode van
meester

meester Huyghens : ende op dat hy eyndelyk soude sien de over-een-kominghe van syne leeringhe met de verworpene leeringhe van den voorseyden Pater Gabrielis , van Marcus Anthonius , en van Arnaud, men heeft hem dry pararellen ghemaeckt in den Boeck geintituleert : *Doctrina.*

Laet ons voord-gaen tot de 3. en 4. suppositien van meester Huygens, en laet ons eens sien, hoe hy die wt-leyd.

In syne 25. antwoorde, de 3. suppositie : „ Ten is noyt gheoorloft
 „ in de bedieninghe van het Sacra-
 „ ment der penitentie te ghebruyc-
 „ ken eene twyffelachtige materie,
 „ als wanneer men sekere kan heb-
 „ ben. Den Bicht-vader dan, by-
 „ wiën blyft twyffelingh oft het be-
 „ rouw en het propooft ghenoech
 „ is, en magh den penitent soo niet
 „ absolveren, is 't dat hy kan seker-
 „ heyd kryghen van eene genoech-
 „ same

„ same dispositie. Aldus Huyghens
 in syne Methode op het 2. blad.
*Nunquam licet uti materia dubia, dum
 certa haberi potest. Confessarius igitur
 justo relicto dubio, an dolor pœnitentis
 & propositum sufficiant, nequit eum sic
 absolvere, si debita dispositionis certitu-
 dinem procurare possit.*

In syne 26. antwoorde, de 4.
 suppositie: „ Ten is niet gheoorloft
 „ te bedienen het Sacrament der
 „ penitentie, als wanneer de materie
 „ waerelyk twyffelachtigh is, al ist
 „ het sake datter geene andere en
 „ kan ghekreghen worden; ten sy
 „ dat den rechtveerdigen nood ver-
 „ ontschuldicht soo wel het perykel
 „ van onweerdigheyd, als van andere
 „ onghemacken, die daer wt kon-
 „ nen volghen. Hier om dan en is't
 „ in geender manieren toe-gelaten,
 „ sonder nood t'absolveren eenen
 „ penitent, van wiens oprecht be-
 „ rouw en propooft, men van recht
 „ s'weghen twyffelt. Ghelykerwys
 „ het

„ het verboden is imand te doopen
 „ als wanneer men twyffelt oft de
 „ vochtigheyd, water is. Men moet
 „ anders segghen, als wanneer den
 „ rechtveerdighen nood (welcken
 „ sonder twyffel den wttersten is)
 „ ons verplicht en dwinght, by ex-
 „ empel: als wanneer andersints
 „ imand souw sterven sonder Doop-
 „ sel. *Non licet administrare Sacra-
 mentum, dum materia est verè dubia,
 quamquam alia haberi nequeat; nisi tam
 irreverentia periculum, quam alia inde
 secutura incommoda justa excuset neces-
 sitas. Unde illum, de cujus sincero dolore
 vel proposito meritò dubitatur, absolvere
 citra necessitatem nequaquam licet: sicut
 nulla urgente necessitate, liquore, de
 quo, an sit aqua, ambigitur, baptizare
 inhibetur. Secus dicendum, dum justa
 necessitas (qualis dubio procul est extre-
 ma) aliud cogit. Quia V. G. alioquin
 absque Baptismate quispiam decessurus
 foret*

Siet, dit zyn de fundamentele lee-
 ringhen

ringhen van Meester Huyghens ,
 door de welcke hy wilt , dat d'abso-
 lutie moet wtghefelt worden , niet
 tegenstaende dat den penitent heeft
 die dispositie , oft ghefeltenis , die
 wy vereyffchen boven in de eerste
 Vraghe.

Hy en brenght gheene preuve
 voords om waer te maecken syne
 suppositien. Hy oordeelt dat het
 soo is, en dat het soo moet zyn: men
 moet hem ghelooven en volghen,
 andersints sult ghy zyn eenen laxen
 ruymē Biechtvader, eenen verleyder
 der Zielen, eenen opvoeder der sacri-
 legien, oft Sacraments schendereye,
 &c.

Laet ons sien hoe hy dese syne
 suppositien wt-leyd.

Hy wilt dan :

In syne 27. antwoorde, dat den peni-
 tent preuve gheeft met wtwendige
 wercken, als met vastens en andere
 remedien (die den Biechtvader van
 syne ghesindheyd hem sal instellen)
 dat

dat hy bekeert is. Hy en wilt niet ghelooven, noch hy en wilt niet dat syne Discipels ghelooven eenen penitent, oock die bekent is voor oprecht, die verklaert dat hy grootelykx bedroeft is van Godt vergramt te hebben, en die verklaert dat hy oock wilt vluchten de occasien van sonden, en dat hy oock wilt onderhouden de Gheboden, en volbrenghen syne penitentie, en volgen den raed, die den Biechtvader hem gheven sal teghen de hervallinghen; onsen Huygens en wilt soo eenen oprechten penitent niet ghelooven, al is 't oock dat desen noyt meer dan eene dood-sonde ghedaen en hadde. Siet boven syne voorstellen 4. 5. 6. 7. en de naer-volghende.

Hoe sal hy dan ghelooven eenen Backer, die ghekent is voor sincer en oprecht, die hem eene Hostie gheeft, en seyde, dat die ghemaect is van terwe bloeme, en niet van turcksche erten, van rys &c?

Hy

Hy en heeft hier van dese materie gheene andere preuve, dan alleen de woorden van den Backer. Hoe sal eenen Pastoor kunnen bedienen het H. Sacrament des Autaers met eene hostie die hy self niet geconsecreert en heeft, aen wiën synen Capellaen seyde, dat hy die geconsecreert heeft? Volghens die fraeye suppositien van desen fraeyen Huyghens, soo is 't noodzakelyk dat hy op den meulen is, om te sien oft het meel waerachtelyk van terwe is: het is noodzakelyk dat hy het backers ambacht wete van hostien te backen: het is noodzakelyk dat hy die hostien selve consecreert, eer hy de Communie met de selve wtreyckt: andersints sal hy van dese hostien alleenelyk hebben eene probabele oft waerscheynelyke materie, welcke probabiliteyt oft waerscheynelykheyd alleen ghefondeert, gebouwt is op de woorden van eenen mensch; ende is 't dat hy in den meulen gaet,
en

en selve de hostien backt, en confacreert, soo sal hy altoos sekerheyd van materie hebben. Van ghelyken den penitent als hy ontfanght de H. gheconfacreerde Hostie, oft als hy gaet om die t'aenbidden in de Kercke, en heeft gheene andere versekeringhe van de Consecratie, dan de woorden van den Priester, die seyd, oft te kennen geeft, dat dese hostie is het H. Sacrament, dat is, dat het Brood wt kracht van de Consecratie waerachtelyk ende wesentlyk getransubstantieert is in de Godheyd ende Menscheyd van Christus Jesus.

Men moet dan verworpen alle het ghene de H. Kerke in dese materie tot noch toe onderhouden heeft, want Huyghens wilt dit soo hebben.

Siet nu eens Eenvouwdige Zielen hoe verre wy ghebrocht zyn door de suppositien van onsen meester Huyghens.

Ick segghe dan dat eenen Bichtvader

vader meer oorfaeck heeft om te gheloooven eenen penitent, die feyd, en oprechtelyk verklaert, dat hy wilt vluchten d'occasien der sonden, dat hy wilt volbrengghen syne penitentie: en sal trachten t'onderhouden de Gheboden Godts, en die van den Bicht-vader &c. dan alle het ghene dat onsen ellendigen Huygens feyd.

Reden hier van is, om dieswil dat den penitent ghemeynelyk niet en ontdeckt in de vier-schare Godts syne eerloose ende verborghen sonden, ten sy om verghiffenisse van alle sonden te bekomen: soo datmen niet en moet presumeren, dat (die met soo eene voormelde dispositie te bichten komen) sy te bichten komen om een sacrilegie, dat is, een Sacraments schendcreye te doen, te lieghen in sulck-eene Sacramentele sake, den Priester te bedrieghen, ende alsoo meer en meer de gram-schap Godts over hun te trecken.

Den H. Thomas, en de HH.
Vaders

Vaders leeren ons, dat in de vier-
 schare van de bichte, den Priester
 moet gheloooven den penitent, soo
 wel als hy voor sy-selven, dan teghen
 sy-selven spreckt: *In foro externo cre-
 ditur Reo loquenti contra se: in interno
 creditur pœnitenti pro se, & contra se.*
 Aldus spreckt den H. Thomas, ende
 hy herhaelt dit dickwils in syne Som-
 me, schryvende op den Meester der
 Sententien, en in syne *Quodlibeten.*
 Den Roomschen Catechismus, en
 den H. Carolus, boven by gebrocht,
 leeren oock het selve; alleenelyk
 gheven sy eenighe exceptien, con-
 form aen de gemeyne leeringhe der
 Scholastiecken.

Onsen meester Huyghens begeert
 eene morale, oft sedelyke sekerheyd
 (dat is, een sekerheyd die men kan
 hebben naer de reden, en authori-
 teyt van voorsichtighe) dat den
 penitent bekeert is, dat hy nu de
 gheestelyke ghesontheyd bekomen
 heeft, dat hy nu heeft eenen waer-
 achtigen

achtighen haet, en vervloekinghe van syne sonden &c.

Maer hoe-danighe sekerheyd vereyscht hy? siet syne volgende voorstellen: In syne 28. antwoorde: den Bicht-vader, seyde Huyghens, moet sulck-eene sekerheyd hebben van de dispositie van den penitent, ghelyker-wys eenen Coninck de ghetrouwigheyd souw vereyffchen van diën, aen wie hy wilde gheven het officie van Gouverneur van eene plaetse, aen welcke hanght het gheheel gheluck en welvaren van het Ryck. Siet syne methode op het 197. ende op het 198. blad. Let op syne woorden:

*Obiectio: si non liceat extra necessitatē absolvere pœnitentem, de cuius dispositio-
ne dubitatur, numquam licebit eum ab-
solvere; quia semper manebit tale dubium,
cum dispositio sit in animo pœnitentis.*

Dat is te segghen: „ghy sult opwer-
„pen: is het sake dat het niet ghe-
„oorloft en is buyten den nood ee-

„nen

„nen penitent te absolveren, als
 „men twyffelt van syne dispositie,
 „soo en sal het noyt geoorloft zyn
 „diën t'absolveren; om dieswil dat
 „die twyffelingh daer altoos sal bly-
 „ven; aengesien de dispositie is in den
 „geest, oft in het herte van den peni-
 „tent, daer niemand dan Godt aen
 en kan.

Waer't sake dat onsen Huyghens
 niet en had willen afwyken van de
 leeringhe van de HH. Vaders, van
 den H. Thomas, van den H. Caro-
 lus, en van de ghemeyne practyke
 van de H. Kercke, hy souw op dese
 manier gheantwoord hebben, wy
 kennen de dispositie door de woor-
 den en andere teecken en, en dan wy
 moeten den penitent ghemeynelyk
 absolveren, als wanneer hy doet,
 het gene wy vereyscht hebben in de
 eerste Vrage. Maer hy antwoord ge-
 heel contrarie:

In syne 29. antwoorde: „men
 „kan hebben eene sekerlyke seker-
 „heyd

„ heyd, seyde onsen Huyghens op het
„ 197. blad, alsulke sonder twyffel,
„ ghelyk eenen Koningh sal vereyfs-
„ schen van de ghetrouwigheyd van
„ eenen Gouverneur, cer hy diën sal
„ stellen in het Gouvernement van
„ een Casteel, oft van eene Stadt,
„ aen welcke hanght het geluck en
„ welvaert van het gheheel Ryck.
„ want hy sal willen sedelyk seker
„ zyn, dat is, hy sal willen seker
„ zyn naer de reden en voorsichtig-
„ heyd van verstandighe menschen,
„ dat hy in syn ghemoed niet en
„ heeft van het Ryck te verraden;
„ en dat besonderlyk, is 't dat den
„ Koningh niet ghedwonghen en is
„ door eenighen nood, desen voor
„ andere tot dit Officie te verheffen;
„ al ist het sake dan dat de dispositie,
„ oft den wille van desen inwendigh
„ verborghen is, men kan even-wel
„ daer van eene sedelyke sekerheyd
„ hebben; want ghelykerwys eene
„ inwendighe dispositie van imand,

„ wt

„ wt haer selve niet sekerlyk kan
 „ bekennt syn aen eenen anderen :
 „ soo is 't nochtans dat d'wtwendi-
 „ gheteeckens, die blyken en die
 „ begrepen kunnen worden, geven
 „ eene sedelyke gherustighe seker-
 „ heyd van dese dispositie. *Quam*
optime cum eo componitur certitudo mo-
ralis, qualem citra dubium postulabit
Rex de fidelitate Gubernatoris, prius-
quam illum admovebit moderationi Arcis
vel civitatis, à qua Regni pendet salus:
siquidem cupiet esse moraliter certus,
quod illi non sit animus, regnum pro-
dendi: praesertim si nil aliud urgeat neque
premat necessitas illum praeceteris ad id
muneris evehendi; quamquam igitur ille
ipsius animus seu voluntas intus lateat,
certitudo equidem haberi moralis potest;
etenim sicut interna animi alterius dis-
positio alteri certò cognita secundum se
esse nequit; ita signa externa patere pos-
sunt & percipi quae eam dispositionem
morali testentur certitudine.

Het is dan noodzakelyk naer de

H

leerin-

leeringhe van Huyghens , dat , eer den Bicht-vader d'absolutie gheeft , hy eerst het Hof moet consulteren , om te kennen die sedelyke sekerheyd , welcke den Koningh soude vereyschen van de ghetrouwigheyd van diën , aen wiën hy sal willen betrouwen eene plaetse van sulck-eene importantie.

Wy houden Huyghens voor: oft diën , die in syn gheheel leven alleenlyk maer eene dood-sonde sal gedaen hebben , niet gheabsolveert sal moghen worden voor d'eerste reyse dat hy te bichten sal komen.

Huyghens antwoord :

In syne 30. antwoorde op het 202. blad, dat desen sal moghen gheabsolveert worden , mids hy voor de bichte alles volbrocht heeft , het ghene den Bicht-vader soude vereyschen eer hy d'absolutie gheeft. Siet de 5. propositie:

Ende gelykerwys eenen Koningh diën niet en soude vervoorderen tot het Gouvernement van eene plaetse van

van importantie , die eens gemanc-
queert hadde aen syn plicht , ten sy
naer eene merckelyke veranderinge
van leven : alsoo en wilt Huyghens
niet , dat den Bicht-vader magh ab-
solveren diën , die gesondight heeft,
ten sy hy te voren merckelyk syn
leven verandert heeft ; want over al
in syne Methode vereyscht hy dese
veranderinghe , als blyckt op de na-
volghende bladeren , 95. 101. 109.
116. 142. 131. &c.

Ghelyk ick noch gheseyd heb ,
onsen Huyghens en brengh gheene
preuve voor van syne leeringhe ,
noch wt de Schrifture , noch wt de
HH. Vaders noch wt den H. Carolus,
noch wt andere : maer hy stelt ons
voor dry onverfiende redenen.

In syne 31. antwoorde : de eerste
is : *men moet andere preuven hebben
van den penitent, dan woorden : om dies-
wil dat de woorden dickwils bedrieghen.*
Siet het 199. blad. *Verba saepe fallunt.*
Als oft de arme sondaers hun dick-

wils verthoonden voor de Vier-
schare Godts, om den Bicht-vader
te bedrieghen. Wie heeft oyt sulckx
ghehoort?

In syne 32. antwoorde : ten
tweede, seyd Huyghens op het 199.
blad „ wy vereyschen noch al meer,
„ als wanneer den staet oft de con-
„ ditie van den persoon grooter toe-
„ sicht en voor-borghe vereyscht.
*Secundo : plura adhuc exigimus dum
persona status majorem precautionem re-
quirit.*

In syne 33. antwoorde: ten derde,
seyd Huyghens, men moet seer
grootte sorghe hebben, als wanneer
het gheschied naer alle dese midde-
len, dat den penitent suspect is van
ongestadigheyd en van onghetrou-
wigheyd.

Alle Meesters in de Godtheyd
komen over een met de leeringhe
van den H. Carolus, dat, om die leste
omstandigheyd, den Bicht-vader
eenige keeren magh d'absolutie wt-
stellen,

stellen , totter-tyd toe dat hy heeft eenigh teecken van beternis. Maer onsen nieuwen meester Huyghens gaet al veel verder.

Ick bid u lieven Leser, hoort eens de preuven van dese dry voormelde redenen :

In syne 34. antwoorde: tot preuve van syne eerste reden, seyde hy op het 199. blad: *Niemant en sal een somme gelds ongetelt betrouwen aen eenen onbekenden vremdelinck, sonder grooten nood, al waert oock dat hy beloofde van niet een oortjen te willen stelen.*

O Armen sondaer: doet dan allen het ghene ghy wilt , ghy en sult geene absolutie bekomen van meester Huyghens, noch van synen aenhangh, ten sy in het perykel des doods, welck is den voor-val van grooten nood. Huyghens gaet voords:

In syne 35. antwoorde: tot preuve van syne tweede reden, seyde hy: *veel min sal hy sulck-eene somme be-*

*trouwen aen die, wie hy weet te wesen
in grooten nood.*

O armen sondaer! wacht u wel
van aen sulcken Bicht-vader (als
Huyghens is, met synen aenhangh)
te kennen te gheven dat u d'absolu-
tie van noode is.

Huyghens gaet voords:

In syne 36. antwoorde: tot preuve
van syne derde reden, seyde hy: *Noch
veel minder, ja verre van daer dat imand
sal betrouwen soo eene somme aen eenen
onbekenden vremdelinck, is 't sake dat
hy voorders weet, dat hy dickwils ghe-
stolen heeft.*

O arme Jonghe-dochters, en
Jongh-mans! wacht u dan wel van
te verklaren, dat ghy dickwils her-
vallen zyt; want volgens dese nieuwe
Methode sult ghy noch min d'abso-
lutie hebben (ick segh in den sin van
Huyghens, welcke niemand kan
vatten dan die wel hoogh, ick segh,
verkeert van gheeft is) hier syn de
Latynsche woorden op het voor-
seyde

seyde 199. blad. *Nulla negotio hac tria probaverimus; primum quidem, magnam pecunia summam, praesertim si non sit numerata, nemo citra necessitatem concedet peregrino cuiquam & ignoto, & si nihil illius se furari velle iste asseveret. Alterum non minus clarum; summam dictam minus committet persona & ignota, si illam pecuniâ egere novit. Tertium denique sic monstratur: quam maximè quis alienus erit ut homini peregrino, ignoto & indigno pecunia custodiam demandet, si praeter hac omnia noverit quoque frequentia ejus furta.*

Ick magh met de waerheyd segghen, dat ick vele boecken dolende van de waerheyd ghelesen heb, maer ick en heb niet veel ergher gevonden, die soo buyten de kerckelyke leeringhe treden in dese materie als dese Methode van onsen grooten meester Huyghens. Laet ons noch eenighe ondersoecken.

Hy gaet voorts:

In syne 37. antwoorde: „ d'Ab-

H 4

„ solutie

„ solutie moet wtghefelt worden ;
 „ *seyd by* , op dat de penitenten op
 „ die maniere acht mochten nemen,
 „ wat sy verdient hebben, ende op
 „ wat maniere sy verghiffenis moch-
 „ ten verkryghen ; ende middeler-
 „ tyd moet hun worden inghefelt ,
 „ dat sy met gebeden, met wercken
 „ van penitentie , ende met andere
 „ exercitien van godtvruchtigheyd
 „ en deughden , ende princepalyk
 „ met de wercken die contrarie zyn
 „ aen de quade en boose gewoonte,
 „ hun alsoo mochten stellen tot eene
 „ oprechte bekeeringhe. *Differenda*
est absolutio , ut eo pacto mentem adver-
rant quid commeruerint , & quomodo
veniam obtineant ; atque injungendum
interim , ut precibus , operibus pœniten-
tia , aliisque pietatis ac virtutum exerci-
tationibus , atque imprimis iis , qua con-
suetudini prave adversantur , sese ad
sinceram conversionem disponant.

Die eene dood-sonde bicht met
 de dispositie , oft ghefeltenis , als
 boven

boven vereyscht is in de eerste Vrage, die heeft sekerlyk aen-merckt, dat hy daer voor de verdoemenis verdient heeft, ende hy bicht hem sonder twyffel om verghiffenis te bekomen: de wercken van penitentie zyn veel verdienstelyker ende aenghenamer aen Godt, als hy gherechtveerdight is, seyde den Roomschen Catechismus aen het getal 103. *Duo praeipue in satisfactione requiruntur; primo ut is qui satisfacit, justus sit, & Dei amicus.* Dat is te segghen: „ Twee dinghen „ wordender besonderlyk vereyscht „ in de voldoeninghe; ten eersten „ dat die voldoet, rechtveerdigh „ ende den vriend Gods moet zyn &c. Aenghesien dan de rechtveerdigheyd en de gratie ghegheven word door het Sacrament, soo moet dan den penitent voor de wercken gheabsolveert worden.

Maer Huyghens en vraeght hier naer niet: maer hy gaet voords:

In syne 38. antwoorde: *Is 't sake*

H §

dad

dat den Bicht-vader twyffelt van de be-
keeringhe vanden penitent (dat is, is't
fake dat den Bicht-vader gheene
fedelyke sekerheyd en heeft, welcke
onsen meester Huyghens vercycht)
hy en sal den penitent gheen grooter fa-
veur kunnen doen, dan hem d'absolntie
wt te stellen. Aldus Huyghens op het
192. blad. *Ratio qua adstringit quem-
piam duo inter mala fluctuantem, quod
illorum minus est, eligere, ac proinde
favere reo, ipsissima cogit, ut stante
dubio differat absolutionem confessarius;
etenim magis favere pœnitenti non po-
tuerit, quam differendo.*

Ick vrage, waerom? hy antwoord:
In syne 39. antwoorde: „ Want
„ ghelykerwys in den ghestelden
„ voorval eenen Medecyn schryven-
„ de eene gherustelyke medecyne
„ voor eenen siecken, al is 't dat hy
„ voor eenen tyd desen siecken ver-
„ laet, en alwaert oock dat hy van
„ den siecken versocht wierd, soo
„ en is hy daerom niet contrarie,
„ maer

„maer soo doende, draeght hy sorgh
 „voor syne ghelontheyd. *Velut enim
 in casu posito Medicus praescribens medi-
 camen securum, misso periculoso, quam-
 vis ab agro hoc expeteretur, ei non ad-
 versatur, sed valetudini ejus consulit.*

Ick heb hier voren doen blyken
 wat hy wilt op het 241. blad: hy
 wilt dat den penitent sal bekomen
 hebben de gheestelyke gesontheyd,
 eer hy ghe-absolveert wordt.

Ey lieve, en is meester Huyghens
 niet eenen deftighen Doctoer in de
 Medecyne? noteert:

De dood-sonde is den pyl, oft de
 lancie, die de ziele dood, segghen
 de HH. Vaders, en den Roomschen
 Catechismus aen het ghetal 97.
 (wiens woorden ick boven voor-
 ghestelt heb) en dit niet teghen-
 staende, onsen schoonen Doctoer
 Huyghens en wilt niet dat den pyl
 vande dood-sonde wtghetrocken zy
 het weldaet der absolutie; hy ordi-
 neert eene sekerder ende favorabel-
 der

der remedie, te weten, dat-men diën pyl in de ziel van den penitent sal laten blyven steken, totter tyd toe dat hy bekomen sal hebben de gheestelyke ghesontheyd. Ey lieve, wat dunckt u van desen Medicus.

Hy gaet noch al voords in syne schadelyke oproerighe leeringhe.

In syne 40. antwoorde leert hy dit noch wyder en breeder op het 208. blad, en op het 209. blad: sprekende van eenen sondaer die op de reys is, oft die gaet besoecken eenighe HH. Reliquien, oft miraculeuse Beelden, by exempel van onse Lieve-vrouwe van Halle, oft van Scherpen-heuvel: „Den Bicht-
 „vader, *seyd hy*, sal als dan oock
 „volghens den eyfch van syne be-
 „dientinghe, als eenen rechtveerdi-
 „ghen Rechter doen; ende hierom
 „sal hy den sondaer het weldaet van
 „d'absolutie weygheren, ten sy dat
 „gheprobeert word, dat hy Godt
 „voldaen heeft in het ghene aengaet
 „de

„ de plicht van eene waerachtighe
 „ ende hertgrondighe bekeeringhe.
*Confessarius pro munere suo tum quoque
 judicem equum agere debet, ac proinde
 absolutionis beneficium negare, nisi
 Deo, quod ad obligationem verae & inti-
 ma conversionis attinet, satisfecisse com-
 probetur,* Aldus Huyghens.

Maer wat sal den Bicht-vader
 middeler-tyd doen? Hy antwoord:

In synē 41. antwoorde: „ hy sal
 „ sorghe draghen, dat hy ingheve
 „ ende voorschryve soo-danighe
 „ medecinale remedien, de welcke
 „ hy oordeele, dat d'alder-profyte-
 „ lykste sullen wesen voor de siec-
 „ ken: ende met eenen sal hy de
 „ siecken raden van te gaen tot
 „ eenen anderen Bicht-vader, met
 „ den welcken sy langheren tyd
 „ sullen moghen blyven, aen den
 „ welcken sy de voorschreven mede-
 „ cinale remedien (die hun vanden
 „ voorgaenden Bicht-vader ghege-
 „ ven zyn) moghten kennelyk ma-
 „ ken

„ ken, als oock t'samen d'effect van
 „ de remedie, ende den staet van de
 „ sieckte. *Operam dabit, ut ea suggerat*
& praescribat medicamina, qua agris
quamplurimum profutura arbitratur,
atque una suadebit, ut medicorum alteri,
quocum diutius morari licebit, medica-
men praescriptum simul & illius eventum,
morbique statum significant. Aldus
 Huyghens op het 109. blad. Hy
 gaet noch al voords:

In syne 42. antwoorde op het
 selfste blad, ende seyde: „ Dat den
 „ Bicht-vader den penitent oock
 „ rade, dat hy, daer hy sal wonen,
 „ verkiese eenen alder-voorsichtigh-
 „ sten Bicht-vader, voor wiën hy
 „ niet met-allen van de sieckte syn-
 „ der fauten magh verborghen, en
 „ dat hy hem verhaele de remedien
 „ die hem inghegheven zyn; en dat
 „ sal hy hem d'aldermeest raden,
 „ dat hy alle de remedien klaer wt-
 „ druckt, verwachtende van hem
 „ noch andere, tot dat hy in de ghe-
 „ sontheyd

„sontheyd herstelt is. *Suadeat quoque confessorius, ut ubi moraturus est, deligat confessorium, quam potest, prudentissimum, quem nihil aegritudinum suarum celet, & remedia sibi suggesta illi enarret; atque hac maxime, ut universa candide exprimat, plura ab ipso expectaturus, quo ad valetudini fuerit restitutus.*

Maer is 't sake, lieven Huyghens, dat den penitent soo langh niet en kan blyven op eene plaetse, tot dat hy ghenesen is, soo sal hy de selve sonden moeten bichten aen verscheyde Bicht-vaders vier-oft-vyf mael ende misschien meer dan twintigh keeren, namentlyk is 't dat hy noch dickwils hervalt, terwylen hy gheprobeert word: en misschien sal den penitent niet meer wederom komen: wat hier mede ghedaen? Hy antwoord:

In syne 43. antwoorde: *Dese objectie is ydel en niet, in syne Methode op het 135. blad.*

Maer

Maer daer teghen , segh ick, dat Huyghens alsoo leerende, verwerpt ende verdoemt den Roomschen Catechismus, aen het 82. ghetal, die seyde, „ Den Priester moet eene seer „ groote vreesse hebben, dat, is 't „ sake men den penitent sonder ab- „ solutie wegh-send, hy niet meer „ sal wederom komen. *Sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi, amplius non redeant.*

Voorders is 't dat den penitent aen Huyghens voor-worpt : Ick souw middeler-tyd kunnen sterven sonder absolutie. Huyghens spot van ghelyken daer mede : ende voor reden seyde hy op het 127. blad :

In syne 44. antwoorde : „ Maer „ ghy sult daer over noch meer ver- „ wondert zyn, is 't dat ghy over- „ leght ; dat (op dat sulck-eenen „ verdoemt souw worden) de God- „ delycke voorsienigheyd door „ eenen ghestelden raed souw ghe- „ ordincert moeten hebben, sulck- „ „ eenen

„ eenen te werpen in de helsche
 „ vlammen tot straffe van syn voor-
 „ gaende leven. *Sed hoc magis demiraberis , si perpendas , quod , ut talis damnaretur , debuisset Providentia divina destinato consilio decrevisse , ipsum in vindictam antea acta vite in flammis infernales precipitem dare.* Aldus Huyghens.

Hoort meester Huyghens , en leert : dat alle doodelyke sonde onderworpen is aen d'eeuwighe verdoemenis ; ten sy die wt-gheuischt is door d'absolutie. Leert wt den Roomschen Catechismus aen het 46. en het 47. ghetal , datter seer weynighe menschen saligh syn ghe worden , al eer onsen Saligh-maker ende verlosser de sleutelen ghegheven had aen syne Kercke om te absolveren die te bichten quamen.

Leert van den H. Paus Leo in synen 91. brief , dat Godt voor syne rechtveerdigheyd behouden heeft , het ghene den priester niet en sal

ont-

ontbonden hebben : *soo dat het seer noodzakelyk is*, seyde den H. Leo, *dat den sondaer ontbonden is voor de dood.*

Leert, leert meester Huyghens, dat de Pausen Julius den eersten, ende Celestinus verwesen ende verdoemt hebben de Priesters, van gheestelyken dood-slagh, died'absolute weygheren aen die, die in het perykel des doods zyn. Ick heb boven hunne eyghen woorden in 't lanck ghestelt. Dese pauselyke verwyfinghe en verdoeminghe soude noch belacchelyk zyn naer uwe reden-cavelinge. O vermetentheyd!

Hoort noch dat meer is, is 't dat een kint komt te sterven sonder doopsel, dat is berooft van het aenschyn Godts: ende naer uw' gevoelens, het is verwesen tot het eeuwigh vier, niet tegenstaende de sorghe die de Ouders gedragen souden hebben om het selve te brenghen tot het Doopsel.

Laet ons terwylen de schoone preuven hier van sien.

In syne 45. antwoorde: „ ick bidde
 „ die , seyde Huyghens op het 131.
 „ blad , die gheraectt zyn door dese
 „ objectie , oft voorworpsel (ick
 „ souw konnen sterven sonder ab-
 „ solutie) dat sy willen aenmercken
 „ hoe dat sy niet en blameren de
 „ goedertiere Moeder de Kercke
 „ van wreetheyd, welcke in de vori-
 „ ghe tyden gheordineert heeft, dat
 „ den sondaer souw penitentie doen
 „ den tyd van eenighe jaren , eer hy
 „ souw moghen gheabsolveert zyn.
*Velim , expendant ii , quos hæc movet
 objectio ; quo pacto non insimulent be-
 nignam Matrem Ecclesiam severitatis ,
 quæ annos aliquot pœnitentiæ absolutioni
 præmissos olim voluit.*

Dese reden is overwonnen , en
 ghethoont valsch te wesen door den
 Roomschen Catechismus aen het
 87. ghetal , ende door een ghetal
 van kerckelyke Regels, oft Wetten,
 welcke den Professoor Du Bois
 heeft voords-gebrocht in syne Apo-
 logie ,

logie, oft verantwoordinghe tegen de weerdighe op-rapende ende napluckende Synode. Op welcke onsen Huyghens noch niet gheantwoord en heeft, op welcke hy oock noyt en sal kunnen antwoorden.

Dit niet teghenstaende, Huyghens gaet voords, en seyde op het selfste 131. blad in syne 46. antwoorde: *De H. Kercke en gaf het Sacrament des Doopsels niet sonder nood, dan te Paeschen en te Sincxen: en was doen oock gheen perzkel van te sterven sonder dat Sacrament, t'welck t'meeeste noodsaekelyk is boven alle d'andere?*

Lieven meester Huyghens uwe redecavelinge is ten wttersten quaelyk ghefondeert ende gansch ghecorrompeert: want het Doopsel magh ghegheven worden van alle soorte van menschen, die het redelyk verstand hebben. Middeler tyd van vreesse oft daer imand soude sterven sonder dit Sacrament t'ontfanghen, soo is 't dat de H. Kercke die
ghe-

ghewoonte van het selve soo langh wt-te-stellen , te niet gedaen heeft.

En ghy vermetelyken meester wilt inbrengchen eene practyke van de Sacramentele absolutie wt-te-stellen , niet teghenstaende het perrykel veel grooter is in het Sacrament der bichte , dan in het Sacrament des Doopsels ? reden hier van is : om dieswil dat de Sacramentele absolutie alleenelyk van den Priester magh ghegheven worden , ende het Doopsel van alle soorte van menschen , die het redelyk verstand hebben. Ende 'tghene ten wttersten uwen persoon suspect maeckt van dolinghe in allen uwe leeringhen , is , dat ghy , om uwe nieuwigheden vast te maken , derst voords-brengen tot bevestinghe der selve eene gewoonte en practyke , die de H. Kercke verworpen en verdoemt heeft.

Soo dat ick eyndelyk moet segghen , dat uwe Methode alleenelyk ghe-

ghefondeert is op kinderlyke propoosten , en op ongheschickte byvoeghinghen van eenighe Texten oft passagien van de H. Schrifture , van de HH. Vaders , en van den H. Carolus , die ghy hebt vervalscht , ende directelyk hebt wt-gheleyd teghen den sin van die plaetsen , wtwelcke ghy die ghetrocken hebt , om uwe nieuwe leeringe te bevestighen.

Den Autheur van het boecxken, gheintituleert, *Doctrina*, van het 86. blad tot het 111. blad heeft u dit altemael klaer gethoont. Franciscus Reymakers in het vervolgh van syne antwoorde , heeft u gethoont over de hondert en twintigh van uwe propositien , oft voorstellen , die ghy noyt en sult kunnen goed maken.

Den Pater a Burgundia in synen boeck gheintituleert: *Praxis solida*, heester u noch veel andere doen sien.

Den

Den Autheur van den boeck gheintituleert , *Aliquot propositiones* , heeft van ghelyken ontdeekt een groot ghetal , oock verscheyden van de voormelde.

Den Professoor Du Bois in synen boeck *Novissimi Canones* , ende in syne *Apologie* tegen uwe op-rapende ende na-pluckende Synode , heeften 47. ghethoont in de materie alleen van de practyke van de oude Kerkke , ende noch meer dan 25. andere in synen boeck , gheintituleert *Quaestio Theologica* , welcke de andere Schryvers , die teghen u Huyghens , te voren gheschreven hadden , niet gheraeckt en hadden. Alsoo datter syn over dry hondert propositien , oft voorstellen , waerom wy u ghebeden hebben , ende noch gedurigh bidden , dat ghy soud op de selve antwoorden , is 't dat ghy kont : oft is 't dat ghy op dese niet en kont antwoorden (gelyk ghy waerachtelyk noyt en sult kunnen) doet dan
af-

af-stand van uwe soo schadelyke leeringhe: aenghesien dat het eene sake is van d'aldergrootste importantie, in de welcke het te doen is om de saligheyd van soo vele arme zielen, die door uwe leeringhe, van de HH. Sacramenten af-getrocken worden; wiëns frequenteren soo gerecommandeert word van't Concilie van Trenten ende de HH. Vaders.

Het en is niet ghenoech geweest aen meester Huyghens van qualyk wt-geleyd te hebben de H. Schrifture, en de HH. Vaders, die hy tot syn faveur ghe-allegeert heeft (ghe-lyk men hem heeft doen sien in alle boecken die gheschreven syn teghen syne Methode ende Apologie, oft verantwoordinge) maer heeft oock den Text van den H. Bernardus vervalscht en bedorven: die in synen 8. Brief seyde, dat de subiete ende haestige roepinghe van den H. Paulus tot het Apostolaet, eer is een mirakel gheweest dan een exempel; en dat-

dat men daer wt gheen vervolgh moet trecken van imand subietelyk en haestelyk te vervoorderen tot een Bisdom. Onsen voorseyden meester Huyghens in de plaets van het woord, *Mirakel*, in het singulier, oft in het besonder, in 't latyn, *Miraculum*, (t'welck den H. Bernardus ghebruyckt heeft) heeft in syne Methode op het 149. blad gheschreven, *Miracula*, in vele, in onse tale *Mirakelen*: ende hy heeft dat woord ghebruyckt om te proberen, dat men niet lichtelyk, niet haestelyk d'absolutie mochte gheven.

Wat dunckt u, lieven Leser, van dese schoone preuve van onsen Huyghens? Bernardus spreckt van het Bisdom niet lichtelyk aen imand te gheven: en Huyghens derft segghen, dat Bernardus spreckt van d'absolutie niet lichtelyk te gheven: Ergo Huyghens vervalscht en berderft de leeringe van den H. Bernardus. Want dit is eene valsche preuve

I

gansche-

ganschelyk contrarie aen de leerin-
ghe van den H. Bernardus: die oock
in den selfsten voormelden Brief wt-
druckelyk ver-worpt de leeringhe
van Huyghens in de materie van
d'absolutie.

Noteert oock de listen van dese
nieuwe Doctoren : om dieswil dat
de H. Schrifture directelyk contra-
rie is aen de nieuwicheden van desen
tyd (gelyk den Professoor Du Bois
heeft doen blyken in synen Catho-
lyken boeck , ge-intituleert, *Remar-
ques contre la Traduction du Nouveau
Testament*) alle de sorghe van dese
nieuwe meesters is , om dese over-
settinghe van het Nieuw Testament
in het Fransch, gedrukt tot Bergen
in Henegouw , te doen passeren
voor goed, wettigh, ende on-tegen-
segghelyk, niet teghenstaende dat
dese voor-melde over-settinghe nu
twee reysen van den H. Stoel van
Roomen verdoemt ende verwesen
is.

Ick

Ick sal daer-wt alleenelyk een
 exempel by brengen, rakende d' wt-
 stellen der absolutie. In de Parabel
 van den verloren Sone, den welken
 ick hier boven voor-ghestelt heb.
 Godt seyde: *Citò proferte stolam primam,*
 & *induite illum*, dat is te segghen:
 haestelyk brenghet voort dat eerste
 kostelyk lanck kleed, en doet het
 hem aen. Dat eerste kostelyck lanck
 kleed beteeckent de gratie, de wel-
 ke den mensch verloren heeft door
 eene dood-fonde (naer de ghetuy-
 genis van den H. Augustinus *Quest.*
Evang. Lib. 2. 4. 33. van den H.
 Petrus Chrysologus *serm. 3.* van
 den H. Ambrosius *lib. 7. in Lucam,*
 van den H. Hieronymus *ep. 146.*
 van den H. Joannes Chrysoftomus
 in syne Homelie op dese Parabel, van
 den H. Gregorius *lib. 12. moral.*
cap. 5.) Godt ordinerende dat desen
 Verloren Sone (die de groote son-
 daers representeert) terstond souw
 her-kleed worden met dat eerste
 kostelyk

kostelyk lanck kleed , geeft te kennen de veerdigheyd en de gherectheyd Gods van de sondaren in ghenade en gratie te ontfanghen , die terstond tot hem weder-keerē. Aenmerckt neerstelyk de voorseyde Parabel.

Onse nieuwe Doctoren hebben wel ghemerckt , dat dese Parabel ganschelyk vernielt alle hunne leeringhe van d'wtstellen der absolutie, hierom hebben sy wt den Text van dese H. Schrifte gheschrabt dit woordeken (*haestelyk*) in het latyn (*Cito*) en is dit niet den stiel van de archlistighe menschen om een ander te bedrieghen.

Den Professoor Du Bois door syne aen-teeckeninghen, welcke hy ghedaen heeft op de voormelde nieuwe oversettinghe , heeft voorghebrocht over de tweehondert spreucken die sy vervalscht hebben, ende heeft door de selve voords gethoont , dat sy alsoo directelyk hebben

ben

ben na-ghevolght den Ketter Cal-
vien in plaetsen die gansch-forme-
lyk verdoemt syn door de Roomsche
correctie : en dat soo klaer-blyke-
lyk, dat sy den moet niet en hebben
gehad van hem daer op een woord
te beantwoorden, veel minder op
alle spreucken, niet teghenstaende
hy hun alle beroepen had om t'ant-
woorden,

Daer is te voorschyn ghekomen
een antwoorde aen myn Heer Mall,
sonder naem van den Autheur, son-
der naem van den Drucker, ende
sonder Approbatie, welcke inhou-
dende is eene vremde ghesteltenis.

Want in de Voor-reden van de
voorsejde oversettinghe is geseyd :
*Dat vele deftighe Ervaren personen
vele jaren besich syn gheweest om dese
oversettinghe te maken. Ende in d'Ap-
probatie, en in het Request, dat
verthoont is gheweest aen den
Koningh, staet : Dat dese ghemaecte
is van eenen Doctoor van de Sorbone.*

Voorders in de antwoorde aen myn Heer Mall, leeft-men: *Dat die van Berghen het selve hebben overgheset.* Ende alsoo hebben sy dese antwoorde willen doen passeren voor volkomen voldoeninghe op de aenteeckeninghen van den Professeur Du Bois, en terwylen en raken, noch en voldoen aen eenige punctē.

De gemeyne solutie, oft antwoorde, welcke dese nieuwe Doctoren en hunne Discipels gheven teghen alle het ghene wy tot vernielinghe van hunne schadelyke leeringe hebben by-ghebrocht, is: *Desen en is niet weerdigh dat-men hem antwoorde. Dien boeck en is niet weerdigh dat-men hem lese. Men heeft daer op gheantwoord: sonder nochtans mentie te maken van den Titel des boecks, van den Drucker, oft op wat plaetse, dat dese wt-gheryckt oft verkocht moght wesen; op dat-men souw kunnen doen soecken een exemplær.*

Alle

Alle de Boecken door de welcke men heeft bevochten de Methode, en die voorseyde oversettinghe, syn wt-gereyckt gheweest tot Loven, en op andere plaetsen: niet teghensstaende soo en heeft den Doctoor van Vianen met syne Discipels niet op-ghehouden, en sy en houden noch niet op, van de voorseyde Methode te Canonizeren, dat is, voor heyligh te houden, ende overal onder het volck wt-te-stroyen dat dese gheapprobeert is door den H. Stoel van Roomen, sonder voords te brengen eenigh pauselyk Decreet.

En ter-contrarie wy weten sekerlyk, dat dese Methode noch niet ghe-examineert en is gheweest door de H. Congregatie.

Hierom dan worden sy wederom ghebeden (tot onderhoudinghe en bewaeringhe van hunne eere) dat sy nettelyk en gheschicktelyk willen antwoorden op het ghene dat men hun op-geworpen heeft in dit boeck-

ken,

ken, en in de boecken geintituleert:
*Aliquot Propositiones: Novissimi Canones:
 Quaestio Theologica: Doctrina: Praxis So-
 lida: Responsiones Breves &c.* oft ander-
 sints sullen sy hun vinden ghenood-
 faeckt vā te belydē dat hunne leerin-
 ge van de gratie oock van-gelyken
 quaed en valsch is, en datmen groote
 reden heeft om die te bevechtn, en te
 bestormen; want sy leeren *dat de gan-
 sche Morale* (dat is de sedelyke lee-
 ringhe) (van welcke de materie van
 het Sacrament der penitentie een
 merckelyk deel is) *gansch en geheel
 hanght aen de materie van de Gratie.*

Terwyl en ick nu dit kleyn stuc-
 ken wercks vol-trocken had, soo
 krygh ick eenen Thesis van Loven,
 door welcke de nieuwe maximen,
 oft leeringhen van den Doctoor
 Huyghens in eene andere materie,
 verscheyden van de penitentie, ge-
 geven respectivelyk in Scholen,
 ende besonderlyk in het Paus Colle-
 gie, soo krachtelyk bevochten zyn
 door

door Pater de Vos , dat ick my laet
voorstæen, dat Huygens seer groote
moeyte sal hebben, om dese syne
maximen en leeringhen waer en
recht te maken.

Hierom bidde ick den voorseyden
Huyghens , syne Bond-ghenoten
en Discipels , als wanneer sy ons
sullen willen predicken het H. Evan-
gelie, ende ons sullen willen voords-
brengen hunne leeringhe, gepalleert
met d'authoriteyd van de HH.
Vaders , en van de kerckelyke Re-
ghels, oft Wetten , dat sy voord-aen
ghetrouwer zyn in hunne citatien ,
ende vaster syn in hunne wt-leggin-
ghen , dan sy tot noch toe gheweest
zyn: Contrarie doende, en hebben
sy anders niet te verwachten dan in-
femie en confusie.

E Y N D E.

A P-

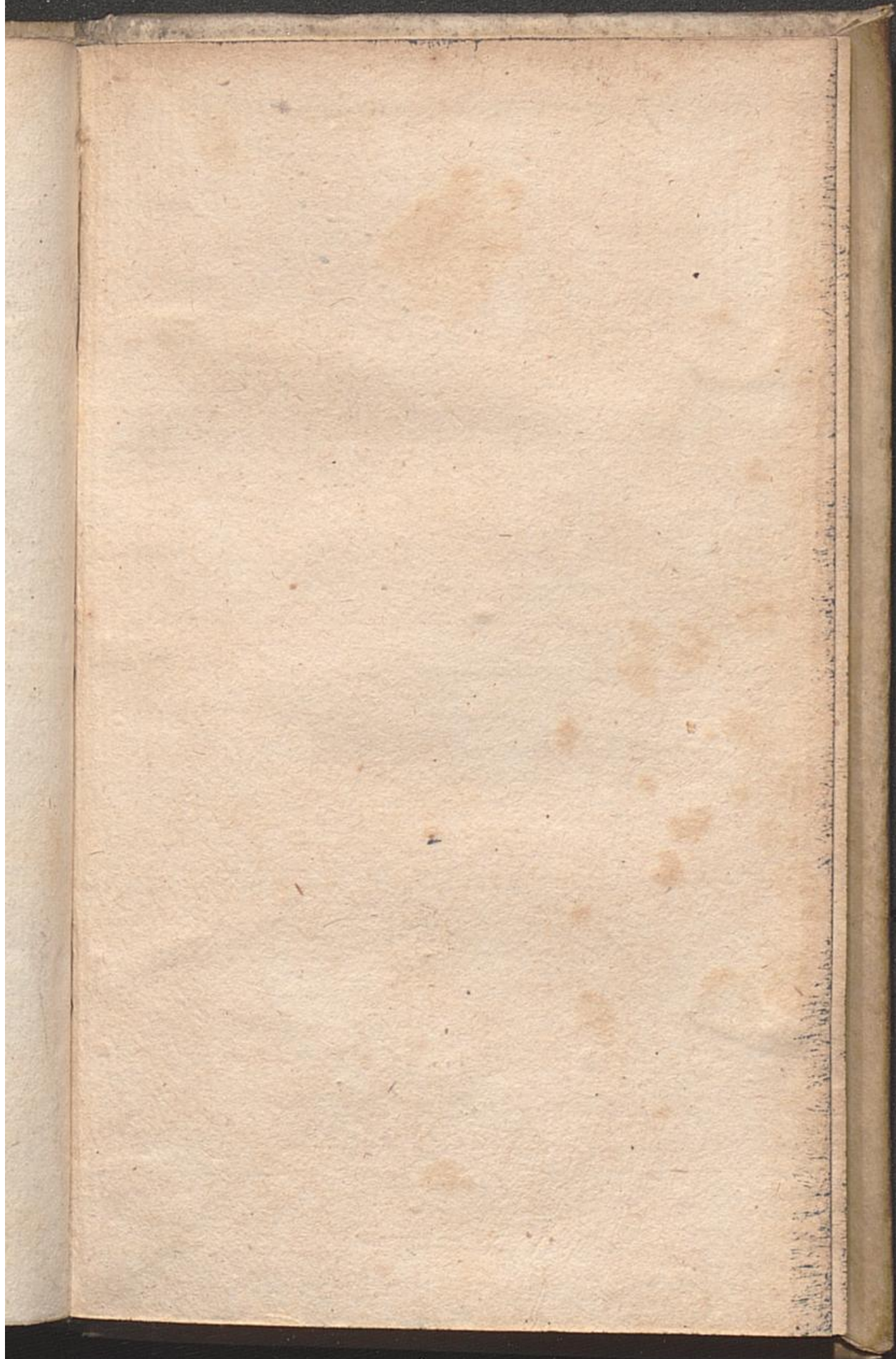
APPROBATIOE.

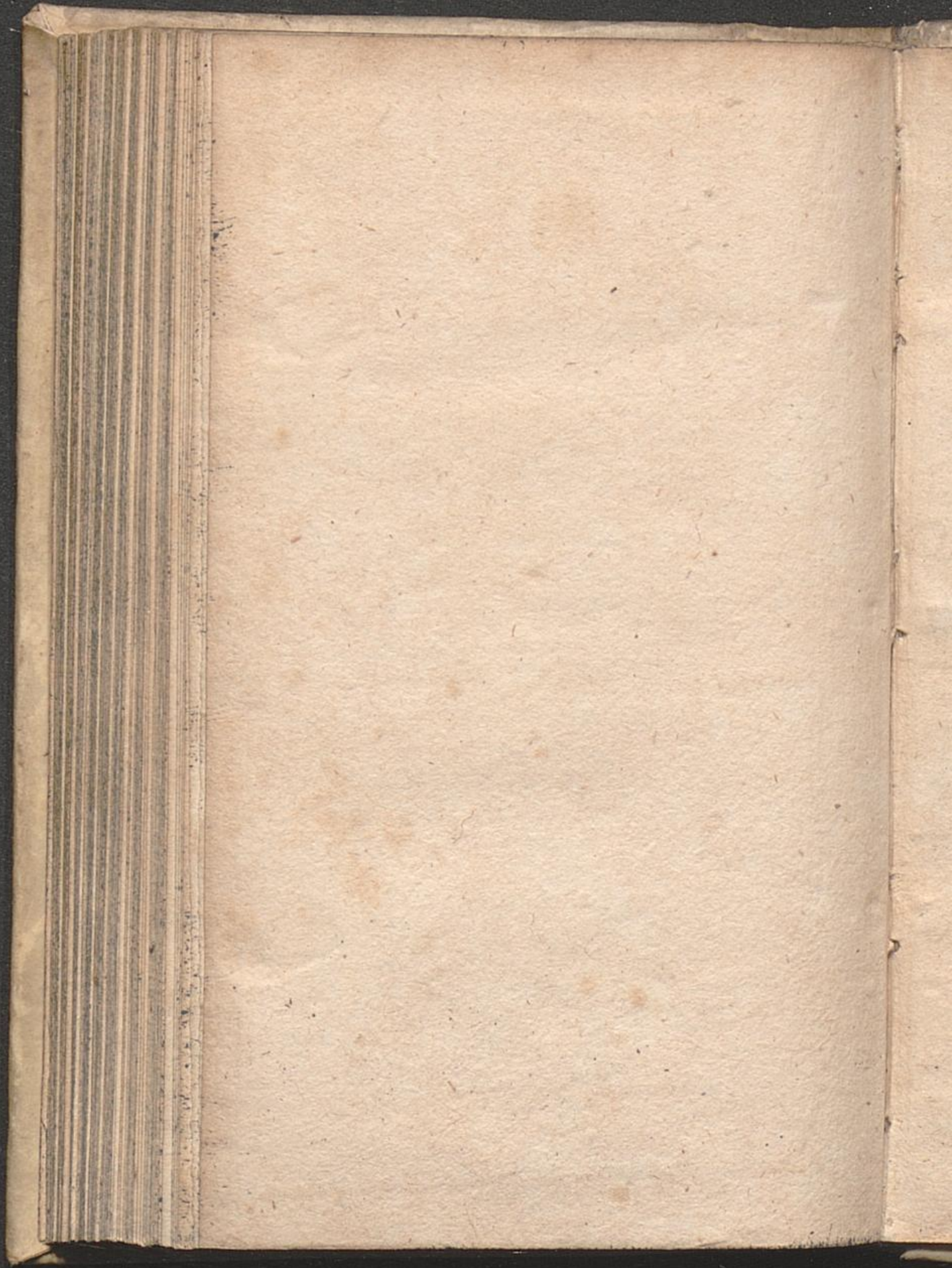
ICk heb met groote aendachtigheyd en ghe-
noeghen ghelesen dit kleyn Wercxken, ghe-
intituleert: *Christelyke Leeringhe der*
Bichte, oft troost der ellendighe sonda-
ren, ghetrocken wt de bermhertigheyd
Gods &c. in het welcke ick ondervinde de
liefde des Autheurs tot de ellendighe sondaren
naer het exempel Christi, ende de waerheyd
der oude onberispelyke Leeringhe van onse
Moeder de H. Roomsche Catholyke Kerke te-
ghen de nieuwe leeringhe van myn Heer
Gummarus Huyghens ende andere, in de
materie van het frequenteren der HH. Sacra-
menten, wiens ghebruyk alle HH. Leeraers,
Concilien, onder de welcke het leste van Tren-
ten, aen alle Herders soo grootelyks is recom-
manderende, ghelyk dit kleyn wercxken is
doende: hier om oordeele ick dat dit magh ghe-
drukt worden tot onderwysinghe ende ver-
sterckinghe van alle bedrukte, benouwde
sondaren, onder de welcke ick my voor den
alder-grootsten kenne: actum den 6. Iulii
1681.

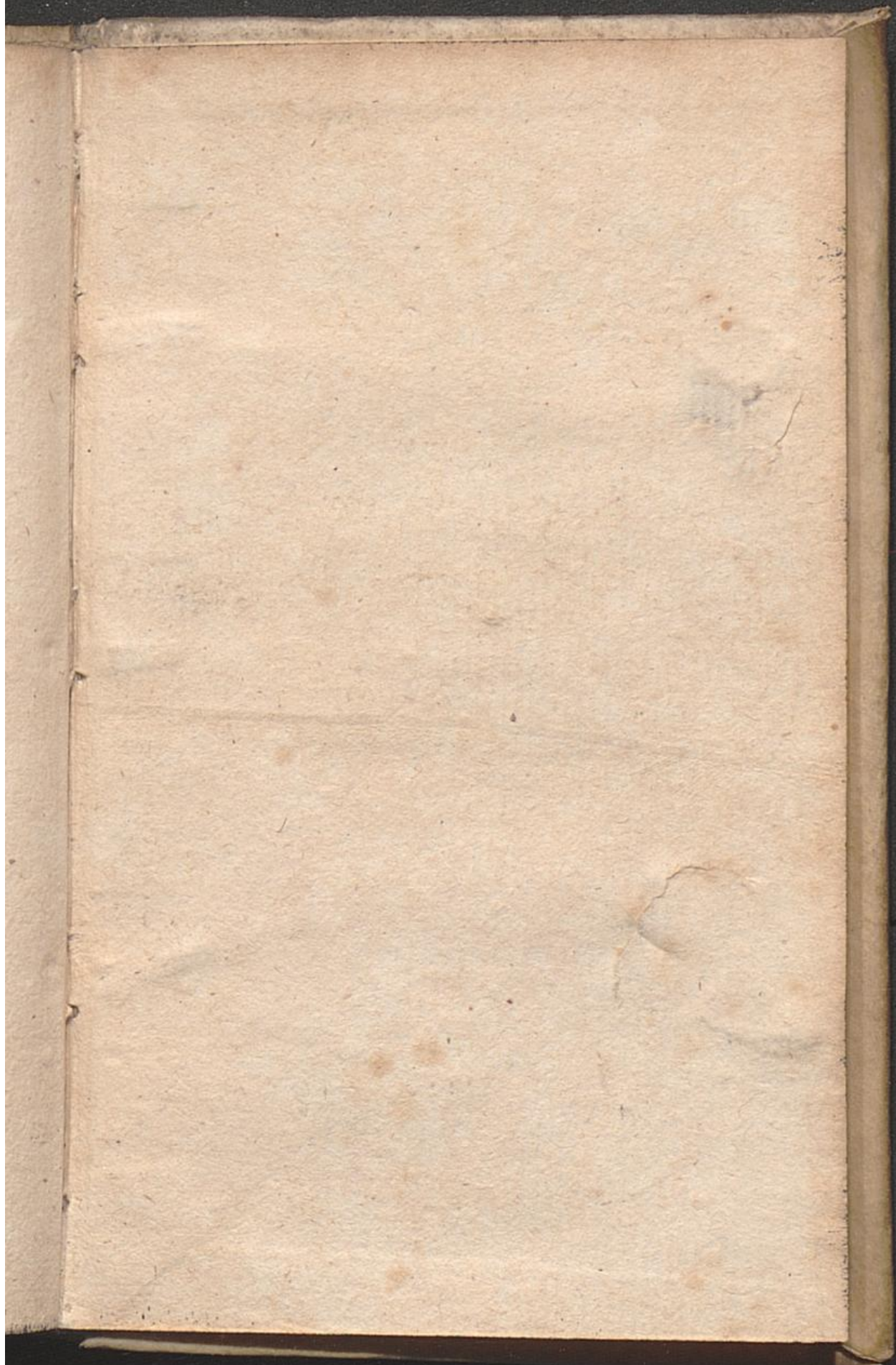
FRA. N. S. Lib. Censor.

e-
e-
er
a-
rd
de
en
yd
se
e-
er
de
a-
s,
n-
n-
is
ne-
er-
de
en
lii

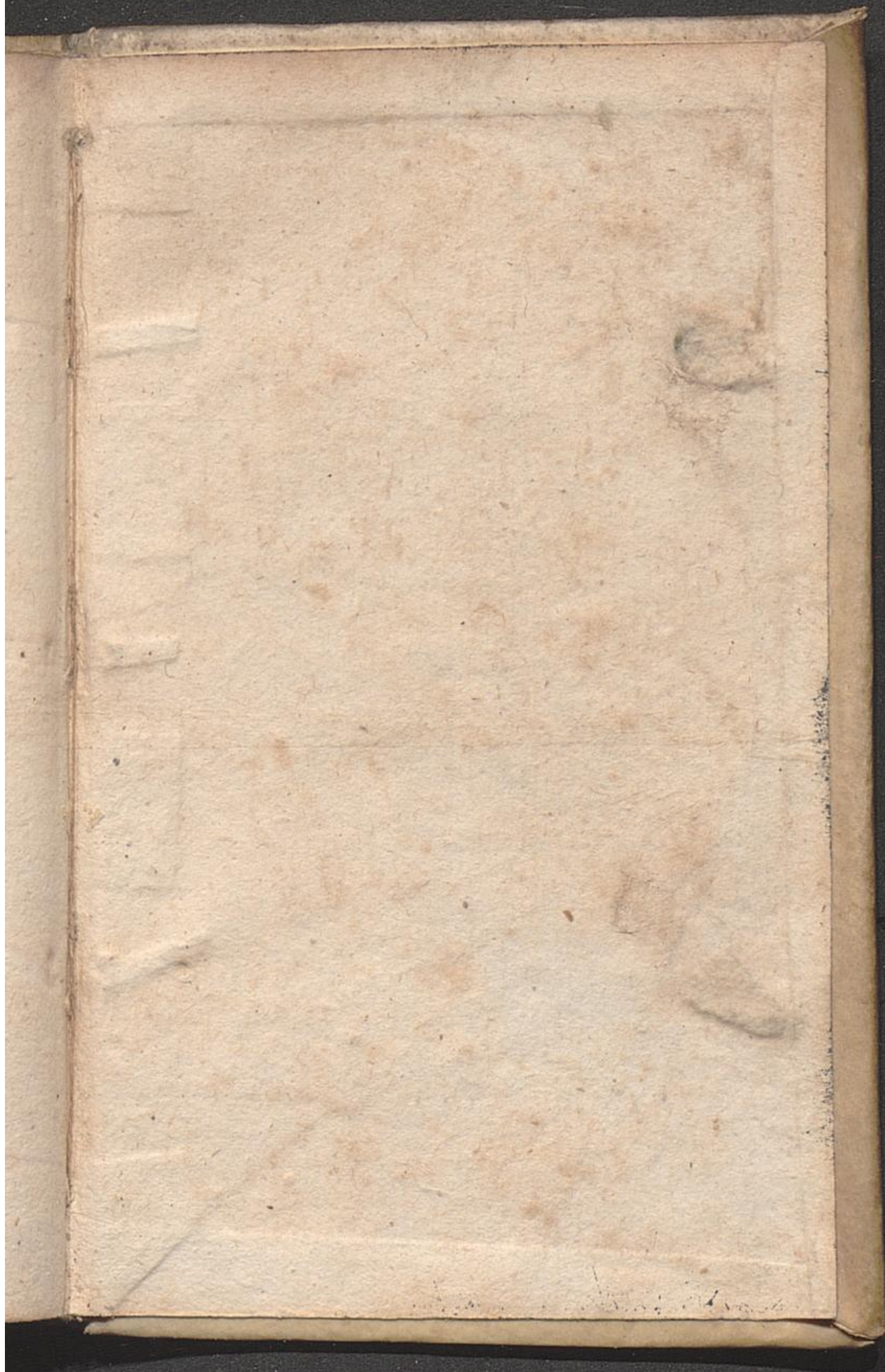
or.

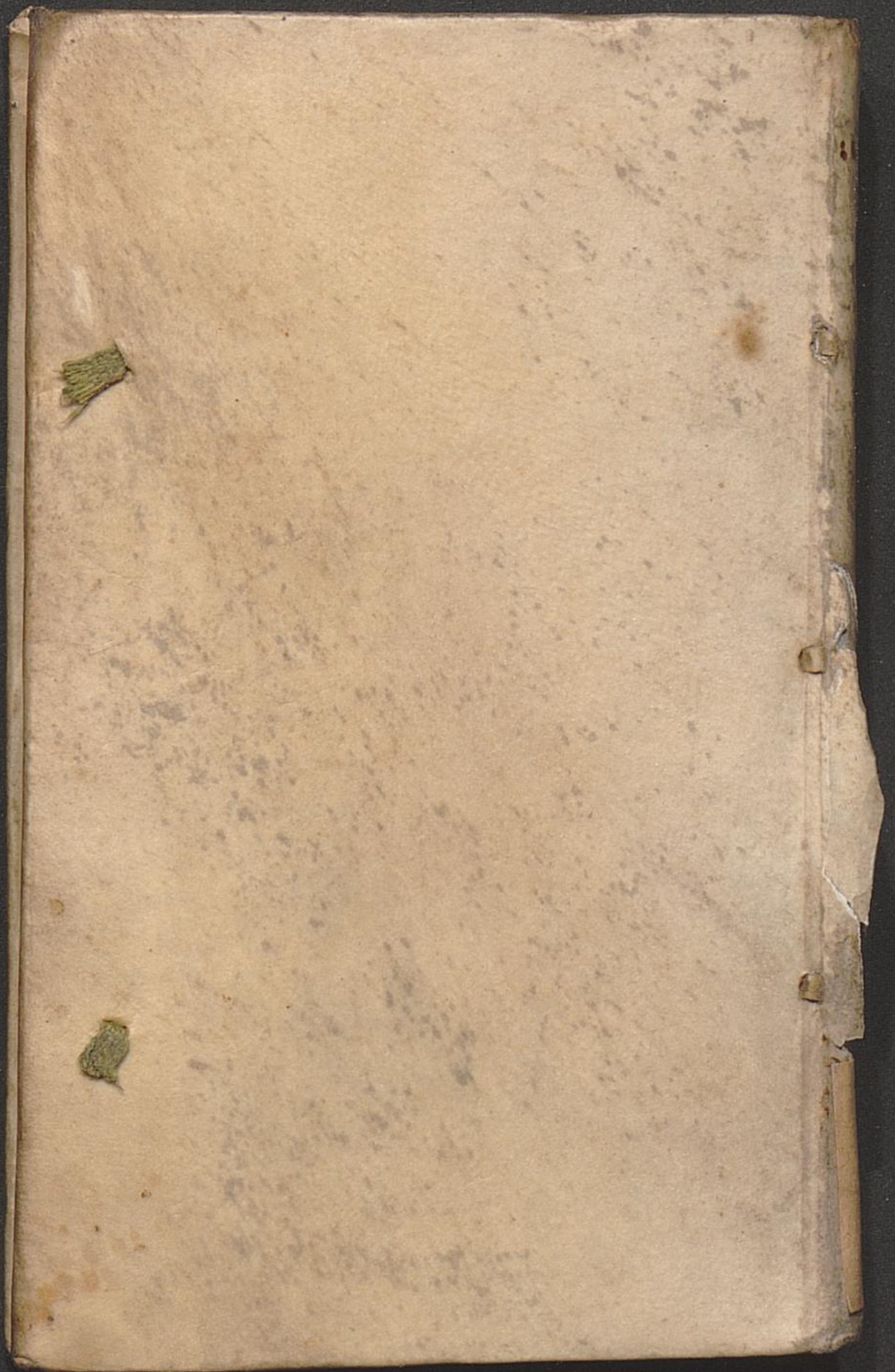

CONF.

Th

2620